[illegible]

[illegible]

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b29344670

DIAGNOSTISCH OVERZIGT

DER

HUIDZIEKTEN.

DOOR

H. M. DUPARC,

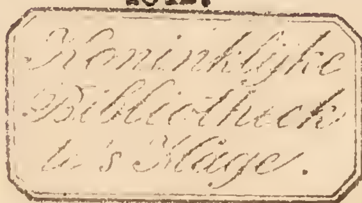
Med. et Art. Obstet. Doctor te Leeuwarden.

Non eruditis sed erudiendis.
G. F. MOST.

TE LEEUWARDEN, BIJ
L. SCHIERBEEK.
1842.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

VOORREDE.

Ofschoon inderdaad de litteratuur over huidziekten alleraanzienlijkst is en derhalve, uit dit oogpunt beschouwd, een werkje als het onderhavige zeer wel uit de boekerij eens geneeskundigen kan worden weggelaten, scheen het mij echter bij al den voorraad, dien wij bezitten, toe, dat een beknopt doch zoo veel mogelijk zakelijk overzigt der onderscheidene huidziekten, door den jongen arts niet geheel zonder eenige vrucht zoude kunnen gebruikt worden. Niet dat het, zeg ik, aan andere dermatologische werken ontbreekt, doch schijnt derzelver uitgebreidheid (en dikwerf ook kostbaarheid) het nut, hetwelk door eene meer algemeene verspreiding zoude kunnen aangebragt worden, aanmerkelijk in den weg te staan.

Deze bezwaren dan hebben mij doen besluiten, een diagnostisch overzigt der huidziekten, met bijvoeging van derzelver synonieme namen, te bearbeiden. Daarin heb ik hoofdzakelijk getracht, de eigendommelijke kenmerken van iedere klasse, geslacht en soort zoo naauwkeurig mogelijk op te geven.

Men neme het echter niet op in dien zin, als zouden door deze verkorting de grootere handboeken over huidziekten verder gemist kunnen worden. Immers hebben RAYER, ALIBERT, BEHREND *enz. in hunne geschriften niets overtolligs opgenomen, noch iets door langwijligheid gerekt.*

Men beschouwe derhalve dit werkje als niets anders, dan als proeve eener handleiding tot de zoo uitgebreide en belangrijke leer der huiduitslagen, waardoor het eens geleerde gemakkelijk herinnerd en in het geheugen geprent, en naar ik mij met eenig vertrouwen voorstel, de belangstelling in grootere en volmaaktere leerboeken van deze soort moge worden opgewekt.

Ik geloof gaarne, dat op dezen mijnen arbeid aanmerkingen zullen kunnen gemaakt worden, vermits het geene gemakkelijke taak is, in een kort bestek veel met behoud van het hoofdzakelijke duidelijk te ontwikkelen. Hoezeer ik mij toch ook moge beijverd hebben, bij deze verkorting de volledigheid zoo veel mogelijk te behouden, volgt het echter uit den aard der zaak, dat het niet wel mogelijk was of er moest veel belangrijks worden weggelaten.

Doch worde slechts dit beknopt overzigt door wijzer oordeel, inzonderheid voor nog met minder

praktische kennis toegeruste artsen geschikt geacht, en moge het dan bij dezen eenig nut stichten, dan zal ik de uren rijkelijk beloond achten, die ik aan de bearbeiding van dit werkje besteed heb.

—

Daar dan nu dit werkje voor het algemeen verschijnt, ben ik wel verpligt als ter inleiding voor mijne lezers, de redenen kortelijk op te geven, waarom ik dit overzigt stelselmatig en bij voorkeur volgens het stelsel van Dr. F. J. BEHREND (Ikonographische Darstellung der nicht-syphilitischen Hautkrankheiten, mit darauf bezüglichem systematischen Texte. Berlin 1839.) *heb ingerigt.*

Vele geneeskundige systemen dragen wel is waar de kleur der eenzijdigheid en voeren gewoonlijk op eenen dwaalweg, omdat zij slechts den schijn van eenheid vertoonen, zoodat PIERER (*) *niet ten onregte zegt: »Onder alle wetenschappen is misschien geene meer geschikt, dan de geneeskunde, om buiten stelselmatigen zamenhang, naar hare grondbeginsels, in eenen vorm, welke het, even als de alphabetische volgorde gemakkelijk maakt, zich over ieder onderwerp een uitgestrekt overzigt te bezorgen, behandeld te worden." — »Man sieht die Natur," dus drukt zich* ZIMMERMAN *uit, »in ihrem wahren Lichte nur, wenn man sie durch kein System sieht."*

(*) Anat. Physiol. Real Wörterbuch. dl. I. p. 10. voorrede.

Veel grooter stelselvijand is nog SAPHIR *als hij zegt:* (*) *»Was heist ein System? Mehrere einzelne zerbrochene Sessel, auf welchen Niemand allein sitzen kann, in eine lange Bank zusammengenagelt, auf welcher alle miteinander nicht sitzen können!"*

Doch moge ook in deze stelling vele waarheid liggen opgesloten, zoo is zij echter niet onomstootelijk. Ook hier ligt de waarheid in het midden. In de Dermatologie *althans zijn even als in de* Botanie *volmaakt wetenschappelijke systemen een wezenlijk vereischte. Want de natuur-geschiedkundige verdeeling der huidziekten in klassen, geslachten en soorten, en de ontleedkundig-ziektekundige doorgronding van derzelver inwendige oorzaken is voor de praktische geneeskunde van het hoogste belang, vermits zij als het ware de schets voorteekent, waarnaar de laatste het gebouw optrekken kan.*

Behooren nu ook al volmaakt wetenschappelijke stelsels tot de zeldzaamheden in de geneeskunde, dan zal toch een ieder, die bekend is met de verschillende (zoowel natuurlijke als kunstmatige) leerstelsels, die in de dermatologie gemaakt zijn en nog bij voortduring gemaakt worden, moeten toestemmen dat het systeem van Dr. BEHREND *boven vele anderen de voorkeur verdient. Hij toch heeft niets aangenomen, dan hetgeen door hem en andere beroemde mannen waargenomen was, en*

(*) Medicinische Unterhaltungs-Bibliothek. Bd. VI. Leipzig 1841. p. 127.

alle losse onderstellingen zorgvuldig vermeden, terwijl hij ons kennis van verscheidene zaken geeft, die men te vergeefs in andere dermatologische werken zoeken zoude. Eindelijk is alles door hem op eene klare en bevattelijke wijze voorgesteld en door naauwkeurige afbeeldingen opgehelderd.

Ziedaar de redenen, waarom ik bij mijne verdeeling BEHREND'S *klassificatie tot grondslag genomen heb.*

Dit vooral niet uit het oog te verliezen verzoek ik den goedgunstigen lezer, welke anders te regt de aanmerking zoude kunnen maken, van hier en daar op namen te stooten, die bij ons in dien zin minder gebruikelijk zijn, zoo als b. v. pag. 6: Rubeola *voor* Morbilli, *enz. enz.*

Hoezeer dus de hoofdverdeeling van BEHREND *getrouwelijk door mij is nagevolgd, heb ik echter, waar ik zulks noodig oordeelde, tevens andere schrijvers geraadpleegd, terwijl ik mij ook enkele malen mijne eigene ondervinding ten nutte heb gemaakt.*

De vijftiende en laatste klasse, die der Syphiloiden *heb ik slechts vlugtig behandeld, als zijnde in meerdere opzigten eene herhaling van de vorigen. Daarbij hebben* RAYER, RICORD *en* GIRANDEAU DE ST. GERVAIS *mij tot rigtsnoer gediend.*

Ik heb het eindelijk niet ondoelmatig geacht, dit werkje te besluiten met eene opgave der voornaamste geschriften, die over ons onderwerp bestaan. Kortheidshalve, heb ik mij echter voornamelijk bepaald tot de uitheemsche litteratuur, omdat men vele der in Nederland uitgekomene werken over

huidziekten, des verkiezende, naslaan kan in de onlangs in het licht verschenene en ook door mij in de litteratuur opgenomene Bibliotheca chirurgico-medica *etc. door* L. S. A. HOLTROP.

Overigens vergelijke men nog, wat de uitheemsche litteratuur betreft, de hier achter aangehaalde Bibliothecae, *zoo mede* F. A. B. PUCHELT, Das System der Medicin, im Umrisse dargestellt. Bd. IV. Literatur und Register.

LEEUWARDEN. H. M. DUPARC.
JULIJ, 1842.

EERSTE KLASSE.

EXANTHEMATA.

Tegennatuurlijk verhevene of vlakke roode vlekken op de huid, die nu eens ineengevloeid, dan weder scherp begrensd zijn. Zij zijn van verschillende gedaante, kleur en duur, en meestal met koorts vergezeld. De roodheid is karakteristiek, d. i.: zij verdwijnt voor een oogenblik door eene drukking met de vingers. De meeste vormen dezer klasse hebben een haastig beloop en eenen besmettelijken aard, ofschoon velen soms slepend en zonder koorts voorkomen. De uitgang is verdeeling, plotselijke stofverplaatsing, afschilfering der opperhuid, *oedema*, verzwering of eindelijk versterving.

Deze klasse heeft 7 geslachten: *Erythema*, *Urticaria*, *Roseola*, *Rubeola*, *Scarlatina*, *Erysipelas* en *Exanthema Syphiliticum* (Rayer), dat echter tot de *Syphiloiden* behoort.

I. ERYTHEMA.

Roodheid — Roosachtige ontsteking der huid uit plaatselijke oorzaken.

Synon. *Ἐρύθημα; Erysipelas suffusum Duret; Erysipelas Celsus, Galenus; Erythema volans Tulpius; Phoenigmus; Efflorescentiae cutaneae; Maculae volaticae; Phlyctaenae.*

Een of meer oppervlakkige, onregelmatige, omschrevene zwakroode vlekken, zonder bepaalde grootte of gedaante. Somtijds zijn zij vlak, meestal echter ruw, boven de huid verheven; in enkele gevallen laten zij zich als knobbeltjes aanvoelen. Zij zijn niet besmettelijk; nu eens met koorts, dan weder *apyretisch.* De pijn is gering, duur 8—14 dagen. Meest bij jonge vrouwen, in het aangezigt. Uitgang: afschilfering, zelden versterving.

A) *Erythema idiopathicum*, niet uit inwendige oorzaken ontstaande.

1) *Erythema per acria s. irritamenta chemica (E. chronicum).*

a) *E. solare (insolatio localis).* — b) *E. per ignem (adustio).* — c) *E. per secreta acria.* — d) *E. Pernio (Chimelton*, vorstbuil). — e) *E. per acria.* — f) *E. labiale.*

2) *Erythema per frictionem vel pressionem.*

a) *E. intertrigo (Intertrigo Linnaeus, Vogel; E. ab intertrigine; E. neonatorum).* — b) *E. paratrimma (E. per pressionem cutis; Proctalgia intertriginosa; Attritio; Excoriatio; Attritus; Ectrimma; Ecthlymma; Diatrimma; Darsis;* beleedi-

ging van de huid door wrijving, b. v. bij paardrijden, Blikaars). — c) *E. ex decubita.* — d) *E. per suctionem* (*Mamillae excoriatae*). — e) *E. per tensionem* (*E. laeve Biett; E. fugax*).

3) *E. traumaticum s. laeve.*

B) *E. symptomaticum*, uit inwendige oorzaken.

4) *E. maculosum* (*E. fugax Biett, rubeoliforme, rheumaticum; Roseola rheumatica; Febris rheumatica eruptiva; Peliosis rheumatica Schönlein*).

5) *E. annulare s. circinnatum Rayer* (*E. centrifugum Biett*). Zij zoude met *Lepra squamosa* in *stadio desquamationis* kunnen verwisseld worden.

6) *E. papulatum Biett, Rayer.* Heeft eenige overeenkomst met *Lichen urticatus* (Rayer).

7) *E. tuberculatum Biett, Rayer.*

8) *E. Iris Rayer.* Zelden en veel met *Herpes Iris* overeenkomende.

9) *E. marginatum Biett, Rayer.*

10) *E. endemicum Alibert* (*Pellagra*). } Zie Squamae.

11) *E. epidemicum Alibert Biett* (*Acrodynia*). } Zie Squamae.

12) *E. per usum in- et externum Jodii.*

II. URTICARIA.

Netelzucht, Netelroos.

Synon. *'Εξανθγσιες ἐλκώδεές; Επινύκῦις; Κνιδωσις* Hippocrates; *Essera der Arabieren; Aspretudo;*

Scarlatina urticata Sauvages; *Uredo* Linnaeus; *Febris urticata* en *urticaria* Vogel, Cullen; *Purpura urticata* Juncker; *Epinyctis pruriginosa*; *Febris erysipelatosa*, *rubra*, *pruriginosa*; *Erysipelas pruriginosum*; *Cnidosis* Ploucquet, Alibert; *Morbus porcicus*.

Boven de huid uitstekende, breede, platte, hoogroode knobbeltjes, of liever vlekken, die er uitzien als of de zieke door brandnetels gebrand of door weegluizen gestoken was, nu eens zuiver cirkel- of eirond, dan weder hoekig, in het midden witachtig, in den omvang rooder, vooral bij jonge kinderen, vrouwen en jonge mannen van eene fijne huid; meestal op de borst en armen. Duur: eenige dagen, maanden, ja zelfs jaren. Somtijds in plaats van knobbeltjes, *vibices*. De roode vlekken verdwijnen door den invloed der warmte.

De *Urticaria* zoude met *Roseola* en *Erythema nodosum* en *tuberculatum* kunnen verwisseld worden, wanneer zij zich niet door hare hevige jeuking onderscheidde.

1) *Urticaria acuta* (*Urticaria febris; Febris urticata; Exanthema urticatum* Burserius).

a) *Urticaria febrilis ab ingestis* (*U. acuta*, somtijds *Urticaria conferta* Willan). Na het gebruik van oesters, rookvleesch, visch, belladonna, krabben, mosselen, oliën, balsems en andere vette, ranzige stoffen.

b) *Urticaria febrilis* (*Febris urticata*). Na hevige gemoedsaandoeningen, tijdens et tanden krijgen. Het meest in het warme jaargetijde.

2) *Urticaria evanida* is de slepende Netelroos, die bij daartoe voorbeschikte personen door wrijven en krabben voor den dag kan geroepen worden. Somtijds zijn de striemen zeer dik en breed, en vormen witte knobbeltjes (*Urticaria albida s. porcellanea*).
3) *Urticaria tuberosa, perstans, chronica; Essera.*
4) *Urticaria chronica (Mal de la Rose Asturien, Rosa Asturica? Epinyctis der ouden).*
5) *Urticaria subcutanea* en *subserosa.* Hier is de uitslag niet aanwezig.
6) *Urticaria vulgaris.*
7) *Urticaria vesicularis.*

III. ROSEOLA.

Valsche, onechte Mazelen.

Synon. *Rubeola; Rubeola spuria; Rossalia; Rossania; Roseola Sydenham; Rosaleae; Efflorescentiae erysipelatosae; Maculae erysipelatosae; Erysipelas maculosum; Rubores; Erythremata; Exanthesis Roseola Good; Morbilli benigni s. spurii* (eigenlijk *Scarlatina spuria*).

Er breken te gelijk op onderscheidene plaatsen der huid onregelmatige, licht-rozenroode vlekken van verschillende grootte en gedaante uit, die weinig boven de huid verheven en niet besmettelijk zijn, 24, 48 tot hoogstens 72 uren staan blijven, en meestal onder geringe afschilfering verdwijnen. Zij gaan met eene vrij hevige keelontsteking gepaard.

1) *Roseola autumnalis* B i e t t, R a y e r (*Roseola idiopathica* A l i b e r t).
2) *Roseola aestiva* B i e t t, R a y e r (*Erythema* A l i b e r t).
3) *Roseola variolosa* en *vaccina* R a y e r. Somtijds op den 8[sten] of 10[den] dag na de vaccinatie.
4) *Roseola annulata* B i e t t, R a y e r. Ringvormige vlekken. (*Erythema annulatum* R a y e r?)
5) *Roseola infantilis* B i e t t, R a y e r (*Roseola symptomatica* A l i b e r t), tijdens het tanden krijgen.
6) *Roseola rheumatica* R a y e r (*Erythema fugax, rheumaticum*).
7) *Roseola miliaris* (*Febris rubeolo-miliaris s. rubro-miliaris*), gepaard met den gierstuitslag (*Miliaria*).
8) *Roseola typhodes, febrium* (*Maculae typhosae* C h o m e l), bij *Typhus* enz.
9) *Roseola syphilitica* en *R. per usum Balsami Copaivae internum* behooren tot de *Syphiloiden*.

IV. RUBEOLA.

Mazelen.

Synon. *Bothor* d e r A r a b i e r e n; *Blactiae, Blacciae; Morbilli* S y d e n h a m; *Scarlatina pustulans* V o g e l; *S. miliaris* F r a n k; *Morbilli variolosi* M a c b r i d g e; *Febris morbillosa* H o f f m a n n, V o g e l; *Rosalia* M a r t i a n u s; *Phoenicismus* P l o u c q u e t; *Typhus morbillosus* C r i c h t o n; *Exanthesis rubeola* G o o d; *Febris rubeolosa; Sarampo; Sarampao.*

Karmozijnroode vlekken of liever stippen ter grootte eener vloosteek, die later zamenvloeijen. Zij breken na voorafgegane koortsachtige verschijnselen (*stadium infectionis*) in het aangezigt, den hals, de borst, den romp en eindelijk aan de ledematen uit (*stadium florescentiae*). Na verloop van 7 dagen begint de uitslag te verdwijnen en eindigt in afschilfering der opperhuid (*stadium desquamationis*). Dezelve onderscheidt zich van *Scarlatina* door de mindere uitbreiding der vlekken, en door de aandoening van het slijmvlies der neus en oogen. Het beloop is haastig. Besmettelijk met groote neiging tot longaandoeningen. Er zijn vele soorten, namelijk:

1) *Rubeola vulgaris, regularis* (*Morbilli benigni, regulares* Sydenham); somtijds hebben de vlekken de gedaante eener bloemtuil (*R. corymbosa*), of zij vloeijen in veel grootere, roodere, halvemaansvormige plaatsen te zamen (*Morbilli coalescunt* Sydenham, *R. Scarlatinosa*), of eindelijk laten zij zich aanvoelen als kleine knobbeltjes of blaartjes (*R. papulata*).
2) *Rubeola sine catarrho, spuria, incocta.* Hier ontbreekt de hoest, de koorts en de keelontsteking.
3) *Rubeola cum petechiis, scorbutica, adynamica, cum purpura.* Meestal doodelijk.
4) *Rubeola nigra, nigricans, gangraenosa, gangraenescens.* De kleur der vlekken is vuilblaauw, in het gele spelende.
5) *Rubeola sine exanthemate* (*Febris morbillosa sine morbillis* Rayer). Alle symptomen zijn

aanwezig, met uitzondering van den uitslag.

6) *Rubeola variolosa, vaccina* (*Nirlus Alibert*), Mazelen-pokken.

V. SCARLATINA.

Scharlakenkoorts, Roodvonk.

Synon. *Rubeola der ouden, Gruner; Purpura; Rubores Schulz, Juncker; Rossaliae Ingrassias, Hoffmann; Morbus scarlatinosus; Febris scarlatinosa; Scarlatina Sydenham; Gutturis morbus epidemicus Foresti; Rubeolae Ballonii; Angina erysipelatosa Grant; Febris rubra Heberden; Febris coccinea Welch; F. anginosa Huxham; Purpura scarlatina Bursieri; Morbilli ignei Ettmüller; Typhus scarlatinosus Crichton; Rubiolae Baillou; Porphyrisma Ploucquet; Rubeoli; Robelia; Exanthesis Rosalia Good; Morbilli confluentes.*

Een haastige, koortsige, besmettelijke, sporadisch of epidemisch voorkomende huiduitslag, bestaande in zeer kleine, platte, roode, linsvormige vlekken, die na 2—3 dagen tot handgroote, rood-blaauwe (scharlakenroode) zamenvloeijen, aan den hals, de borst en de onderscheidene geledingsvlakten het sterkste zijn en na 2—3 dagen onder afschilfering verdwijnen. Onderscheidt zich van *Rubeola* en *Roseola* door de heviger keelontsteking en den langeren duur. Behalve de gewone *stadia* is er somtijds nog een *stadium secundarium s. metastaticum*, gewoonlijk *hydropicum*. Wij onderscheiden:

1) *Scarlatina simplex, laevigata, genuina*

Alibert; Varioloides (Febris scarlatino-miliaris Brüning). Is zuiver ontstekingachtig.

2) *Scarlatina anginosa (Angina maligna Biett, Rayer, erysipelatosa Grant; Exanthema strangulator Corona; Scarlatina cynanchica Coventry, Cullen; Angina s. cynanche purpureo-parotidea Tissot; Rosalia paristhmitica Good).* Eene hevigere graad dan de vorige.

3) *Scarlatina maligna (Cynanche maligna; Scarlatina abnormis; Empresma paristhmitis Good; Scarlatina paralytica Himley).* Geene bijzondere soort, maar eene varieteit der *S. simplex*, met groote neiging tot verstorvene keelontsteking.

   a) *S. maligna petechialis, putrida (Febris Scarlatina putrida s. purpurata).* Hoogst gevaarlijk en meestal doodelijk.

   b) *S. suppressa.* De uitslag verdwijnt plotseling zonder afschilfering, en de uitgang is versterving en dood.

4) *Scarlatina sine Exanthemate Rayer, Fothergill, Huxham.* Alle symptomen zijn aanwezig, doch de uitslag ontbreekt. Gedurende groote Roodvonk-epidemiën wordt deze soort niet zelden waargenomen.

VI. ERYSIPELAS.

Roos, Rooskoorts, St. Anthoniesvuur.

Synon. *Πυρ ἄγριον Hippocrates; Febris erysipelatosa Sydenham; Febris erysipelacea*

Hoffmann, Vogel; Rosa; Rosa Anglicana; Brunus; Ignita; Ignis sacer; Ignis Sti Antonii; Erythema; Ecphlysis erysipelas Good; Risipola; Phygethlon; Icteritia rubra Walther.

Bij eene zinkingachtig-gastrische koorts ontstaat aan het een of ander ligchaamsdeel (meestal in het aangezigt, op den arm, het been) eene rozenkleurige roodheid, gepaard met zwelling, jeuking en hitte. De roodheid is bleeker dan bij andere ontstekingen, gaat aan den omtrek onmerkbaar in het gele over en verdwijnt voor een' oogenblik door eene drukking met de vingers. De Roos heeft een haastig beloop en verdwijnt met den 7den—9den dag, terwijl de opperhuid als zemelen afschilfert (*furfuratio*). Soms is de uitgang blaasvorming, ten gevolge van wei-uitstorting onder de opperhuid, of *oedema*, zelden versterving. In andere gevallen gaat de uitslag over in slepende Roos. Niet besmettelijk.

1) *Erysipelas phlegmonodes Lawrence (E. phlegmonosum, spurium, symptomaticum, retrogressum; Pseudo-erysipelas Rust; Phlegmone cum erysipelate)*. Ontsteking en verettering van het celweefsel.

2) *Erysipelas verum, genuinum, exanthematicum.* Zij gaat bij niet verdeeling in de navolgende varieteiten over:

a) *Erysipelas erraticum Rayer (E. volatile, fugax, ambulans; Rosa volatica; Erysipelas migrans)*. Verdwijnt op de eene plaats, terwijl zij wederom op eene andere te voorschijn komt; moeijelijk van *Erythema* te onderkennen.

b) *Erysipelas oedematodes* Rayer. Bij cachectische personen en grijsaards, meestal aan de voeten (*E. cachecticum*). Identisch met *Erythema laeve* (?).

c) *Erysipelas bullosum*, *miliare*, *phlyctaenodes*, *pustulosum*, *suppurans*, *vesiculare*, *fixum*, *exularatum*, *miliare*.

d) *Erysipelas gangraenosum*, *typhodes*. Onder verschijnselen eener adynamische koorts, ijlingen en slaapzucht volgt versterving, en slechts bij doelmatige en zorgvuldige behandeling genezing.

e) *Erysipelas scirrhosum*.

f) *Erysipelas epidemicum*.

g) *Erysipelas cellulosum*.

h) *Erysipelas nervosum*.

i) *Erysipelas neonatorum*, *volaticum* (*Maculae volaticae*).

k) *Erysipelas exulceratum*.

TWEEDE KLASSE.

BULLAE.

Blazen (*Bullae*, *Phlyctaenae*), die gevormd worden door de opligting der opperhuid ten gevolge van bloederig of etterachtig *serum*. Zij zijn van onbepaalde grootte, van die eener erwt, hazelnoot tot den omvang van een duiven- en hoenderei. Somtijds gaat der blaasvorming eene erythemateuse roodheid

vooraf; op deze plaats ontstaat, en dikwijls zeer spoedig, eene kleine blaar, die weldra grooter en met water gevuld wordt. Berst de blaas open en vloeit het serum uit, dan lost zich de opperhuid af en laat nu eens eene dunnere, dan eens eene dikkere korst, die eene eigendommelijke gedaante heeft, terug. De blazen komen op alle plaatsen der huid, meestal echter aan de onderste ledematen voor.

Deze klasse heeft twee geslachten: *Pemphigus* en *Rupia*.

I. PEMPHIGUS.

De blaasvormige uitslag.

Synon. *Πομφολιξ*, *Πεμφίγωδεις πυρετοὶ* *Hippocrates*; *Pemphix*; *Morta* *Linnaeus*; *Pemphigus major* *Sauvages*; *Morbus bullosus*, *vesicularis*; *Phlyctaena*; *Bullae*; *Hydatis*.

Een haastige of slepende, jaren lang durende huiduitslag, waarbij zich blazen ter grootte van eene erwt tot die eens hazelnoots vormen, die op de blaren, door spaansche vliegen te weeg gebragt, gelijken, met eene soortgelijke (geelachtige) vloeistof (die echter spoedig roodachtig en troebel wordt) gevuld zijn, op eenen rooden grond staan en met eenen ontstokenen rooden rand zijn omgeven; vervolgens worden de blazen slap, krimpen ineen en er vormen zich dunne oppervlakkige korsten, of ligte ontvellingen.

De *Pemphigus* kan gemakkelijk met *Herpes Zoster* en *Zona* verwisseld worden. Bij deze laatste zijn de blazen echter meer rond en naar pokken gelijkende, terwijl de *Zoster*-blazen geene geelachtige,

maar eene heldere, kleurlooze vloeistof bevatten. Overigens onderscheidt zich de *Pemphigus* duidelijk door den vorm des uitslags (de blaas, *bulla*). Zij is niet besmettelijk, en heeft groote overeenkomst met *Erysipelas bullosum.*

1) *Pemphigus acutus* *Biett, Rayer, Green* (*Febris pemphigodes*, *bullosa*, *vesicularis*, *phlyctaenodes; Erysipelas vesiculosum Guldbrand; Typhus vesicularis Young; Synochus cum vesiculis*), de blaaskoorts, de haastige blaasvormige uitslag.

Ronde of eironde blazen, die zich op den 3den of 4den dag der ziekte vertoonen en voorafgegaan worden door eene koorts, wier karakter ontstekingachtig, galachtig, rotachtig of zenuwachtig, in den regel echter zinkingachtig-rheumatisch is. Soms is de blaasuitslag met vlekkoorts verbonden. Duur 10—21 dagen; waarna dezelve verdwijnt, geelachtig-bruine korsten vormt en zelfs tot slepende verzwering, met teruglating van lidteekens, aanleiding geeft.

a) *Pemphigus disseminatus.* Komt het meest voor; de *bullae* zijn van elkander gescheiden, verstrooid, van onregelmatige gedaante.

b) *Pemphigus confertus.* Zeldzamer; de blazen zijn kleiner, in groepen verdeeld; overgang tot *Herpes.*

c) *Pemphigus infantilis* (*Pompholyx benignus*, *Pemphix congenitus* *Alibert*). Is soms aangeboren. Maakt den overgang tot *Rupia.*

d) *Pemphigus solitarius.* Enkele zeer groote blazen, met een haastig beloop.

2) *Pemphigus chronicus* (*Pemphigus apyretus* Plenck, Sauvages; *Pompholyx diutinus; Ecphlysis Pompholyx* Good; *Pemphix chronicus* Alibert). De slepende, niet koortsige, blaasvormige uitslag. Het verloop is zeer slepend; meest bij oude lieden, vooral van het mannelijk geslacht. De blazen zijn grooter, breeder, langer, meer plaatselijk aan de ledematen. Overgang tot *Herpes zoster*.

3) *Pemphigus pruriginosus*. Meestal haastig, bij oude, afgeleefde, kwaadsappige personen, met groote jeuking. Complicatie met *Prurigo* (Biett). Overgang tot *Eczema* (of *Impetigo?*).

4) *Pemphigus spurius*. Hiertoe behooren de *Epinyctides* (*Perinyctides*): nachtpuisten; de *Anthrax*: de zwarte en Hongaarsche pok; de uitslag die door vergiftiging: spaansche vliegen, het *Sumach*-vergift enz. ontstaat (*Pemphigus toxicus*).

5) *Pemphigus variolodes*. De windpokken.

6) *Pemphigus sanguineus*. De bloedblazen.

7) *Pemphigus hystericus*.

II. RUPIA.

De vuile Huidvlecht.

Synon. *Ulcus atonicum; Phlycazion chronicum* Lorry, Alibert; *Psoriasis der ouden; Herpes humidus, madidus; Rupos; Rupa; Rhypia; Sordes.*

Vlakke, van elkander gescheidene blazen, die met eene vuile etterachtige of bloederige vloeistof gevuld zijn, zich openen en zwarte, dikke, ver boven de

huid uitstekende korsten (*Escharae*) achterlaten, die min of meer groote verzweringsvlakten bedekken. Niet besmettelijk. Het gebrek is zeer slepend.

1) *Rupia simplex.* Twee of drie blazen van 1 tot $1\frac{1}{2}$ Rh. duim in doorsnede, die zich meestal aan de dijen, somtijds ook aan de lendenen ontwikkelen.
2) *Rupia prominens.* De blazen zijn veel grooter, de brandkorst heeft veel meer omvang en de verzwering gaat veel dieper.
3) *Rupia cachectica* (*escharotica*). Komt het meest voor bij kinderen en grijsaards, vooral aan de beenen, het *scrotum* en de borst. Bloederige blazen, die zwarte korsten vormen. Somtijds gaat zij over in:
4) *Rupia gangraenosa.* De brandkorst is zeer diep en de huid vuilblaauw.
5) *Rupia syphilitica* (*Syphilis bullosa* Rayer) behoort tot de *Syphiloiden.*

DERDE KLASSE.

VESICULAE.

Kleine blazen (*Vesiculae*), die zich van de *Bullae* slechts door hare mindere grootte en uitgestrektheid onderscheiden. De vloeistof (één druppel *serum*), die in het blaasje bevat is, blijft òf tot aan het einde toe doorschijnend, lymphatisch, òf wordt troebel en etterachtig. Ook kan zij opgeslorpt worden, zonder dat het blaasje zich opent; in dit geval volgt afschil-

fering. Berst het blaasje open, dan vormen zich dunne, geelachtige korsten.

Deze klasse heeft VI geslachten: *Miliaria*, *Eczema*, *Scabies*, *Herpes*, *Aphthae* en *Hydrargyria* (*Rayer*), welke laatste echter tot de *Syphiloïden* behoort.

I. MILIARIA.

Gierstkoorts, *Gierstuitslag*, *Gierstachtige huiduitslag.*

Synon. *Hydroa*, *Hidroa der Grieken*; *Sudamina*, *Papulae sudorales der Latijnen*; *Alhasef der Arabieren*; *Papula miliaris*; *Exanthema miliare Borsieri*; *Purpura alba Salzman*; *Cerchnasmus Ploucquet*; *Miliaris*; *Miliare*; *Miliariasu datoria* of *Sudans*; *Vesiculae sudorales*; *Purpura miliaris*; *Miliaria febris*; *Eruptio miliaris*; *Exormia*; *Exormesis*; *Grutum Krauss*; *Petechiae der ouden*; *Hidrota*; *Aestates*; *Elodes*; *Helodes.*

Kleine, met eene heldere vloeistof gevulde puistjes of blaartjes ter grootte eener gierstkorrel (op de borst soms nog grooter), die onder een hevig en aanhoudend zweet (*sudamina*) uitbreken, gewoonlijk slechts korten tijd staan blijven, nu eens met koorts verbonden zijn, dan eens niet, of open bersten en dunne korsten vormen, of, nadat derzelver *contentum* opgeslorpt is, inkrimpen en afschilferen. Zij komen op alle plaatsen der huid voor, doch inzonderheid aan den romp en de ledematen; zeldzamer in het aangezigt.

De *Miliaria* onderscheidt zich van *Eczema* en *Herpes* door het sterke zweet, de vlakkere blaasjes, de hevigere algemeene toevallen en de meer aanhoudende sterke korsten. Besmettelijk.

1) *Febris miliaris Hoffman, Juncker* (*Nova febris Sydenham; Febris esserosa Lusitanus; Febris lenticularis, sudatoria, purpurata, primaria, idiopathica, sudans; Purpura cum febre Ludwig; Morbus miliaris Allioni; Tritaeophyia elodes Sauvages; Sudor anglicus; Sudor brittannicus; Miliaris brittannica s. germanica; Typhodes; Synochus miliaria Young; Sudor miliaris; Pyrexia miliaris primaria; Miliaria febrilis, essentialis; Febris helodes; Hidropyra*). De eigenlijdige, oorspronkelijke, critische gierst- of zweetkoorts. — Is, even als het *exantheem*, besmettelijk. Naarmate van de kleur en gedaante der blaasjes, onderscheidt men: *Miliaria diaphana* (*crystallina*), *rubra* (*diaphano-purpurea*), *alba*, *lactea*, *porcellanea* (*essera*), *papulosa*, *purulenta*, *anserina*, *lenticularis* en *bullosa*.

a) *Miliaria puerperarum* (*Febris miliaris idionosematica puerperarum*). De zelfstandige gierstkoorts bij kraamvrouwen. Eene oorspronkelijke, zelfstandige ziekte van het kraambed. De blaasjes hebben den vorm van eene parelgierstkorrel, en zijn met eene troebele vloeistof gevuld (*M. crystallina*).

b) *M. benigna* (*Miliaria critica, regularis*). In het algemeen en met uitzondering van het

kraambed. Komt epidemisch en endemisch voor, vooral in heete landen en bij bijzondere weêrsgesteldheden; doorloopt *vier* tijdperken: de besmetting, uitbotting, bloei en afschilfering.

c) *Febris miliaris typhosa maligna* (*abnormis*). Somtijds volgt de dood reeds binnen 24 uren. De uitbotting van blaasjes is zeer gering, terwijl het slijmvlies met de Spruw (*aphthae*) bedekt is.

2) *Miliaria secunda critica* (*Hydroa symptomatica critica*). De afgeleide critische gierstkoorts.

a) *Miliaria symptomatica critica extra puerperium.* De verschijnselen zijn, vooral wat de gedaante des uitslags betreft, die van de eigenlijdige gierstkoorts.

b) *Febris miliaris puerperarum secundaria critica.* Kleine, roode, digt bij elkander staande puistjes, op eenen witten grond. Er volgt beduidende afschilfering. Deze koorts is weldadig.

3) *Miliaria symptomatica non critica.*

a) *Miliaria extra puerperium.* Bij echte rotkoortsen, tering, waterzucht, scheurbuik enz.

b) *Miliaria puerperarum non critica.* Na het ontstaan van verschillende kraambed-ziekten.

4) *Miliaria chronica* (*Θυμα Hippocrates; Cenchrias; Miliaria scorbutica Berends; Sudamina; Hydroa; Olophlyctis hydroica*). De scorbutische gierstuitslag. Komt meest voor bij kwaadsappige personen. De blaasjes zijn vuilblaauw.

II. ECZEMA.

Warmte-puistjes, Hitte-puistjes.

Synon. *Ἔκζεμα, Περίζεμα* of *Περίζεσμα; Effervescentia; Lichen van sommmigen; Ecbrasma; Eczesma; Psoriasis; Papula; Impetigo; Herpes Hidroa Sauvages, Vogel; Cytisma Eczema Young; Ecphlysis Eczema Good; Tinea mucosa, furfuracea, squamosa humida, viva; Crusta lactea.*

Kleine, niet besmettelijke, ligtroode blaasjes, die geene jeuking veroorzaken, en meestal op de borst, ten gevolge van bloedophoopingen, gevonden worden. De blaasjes zijn zeer vlak en zamengevloeid, en onderscheiden zich hierdoor van de meer puntige en gescheidene *Scabies*-blaasjes. De *Eczema* onderscheidt zich van *Lichen agrius* door deszelfs blaasjes.

1) *Eczema acutum* (*Αιθολικαι, Θουγκαι Hippocrates*). Een stekend of jeukend gevoel gaat der uitbotting van de blaasjes vooraf. Met of zonder koorts.

a) *Eczema simplex.* Een zeer ligte graad van *E. acutum.* Hetzelve ontstaat vooral door den invloed der zonnehitte, en dien ten gevolge meest bij eene fijne huid en aan onbedekte deelen, b. v.: op de armen, het gelaat, aan den hals, in den nek (*E. solare s. per irritamenta externa*). Overgang van *Erythema* tot de *Vesiculae.*

b) *Eczema impetiginodes, impetiginiforme.* Is de hevigste graad van *Eczema acutum.* Hetzelve ontstaat meestal uit het *E. solare*, wan-

neer de puistjes openbersten, verkeerd behandeld of aan zich zelven overgelaten worden. De huid gaat in verzwering over, en verkrijgt kloven en korsten. Het vormt den overgang van *Erythema* tot *Impetigo*.

c) *Eczema rubrum* (*humidum*). De puistjes staan digt bijeen en op eenen gemeenschappelijken kring (*area*), met eenen rooden bodem, die dikwijls van eene aanmerkelijke grootte is.

d) *Eczema mercuriale et Syphilitica*. Zie *Syphiloiden*.

Alle deze *vier* kunnen overgaan in:

2) *Eczema chronicum*, *inveteratum*, wanneer zij slepend worden.

Allen vertoonen overigens de navolgende verscheidenheden: *Eczema capillitii* (*Porrigo larvalis*, valsche *porrigo* bij zuigelingen, *Crusta lactea;* soms ziet ieder haar er als asbest [*Tinea amintacea*] of zemelachtig [*Pityriasis capitis*] uit), *Eczema faciei*, *mamillare*, *praeputiale*, *labiale*, *scrotale*, *vulvae*, *ani*, *perinaei*, *circa umbilicum*, *artuum*, *unguium* (volgens sommigen *Onychia*, *Onychexallaxis*, *Paronychia*, doch ten onregte).

III. SCABIES.

Schurft, *Ruide*.

Synon. *Ψώρα*, *Κνγσμὸς*, *Κνισμὸς*, *Ξυσμός* der Grieken; *Pruritus*; *Psora*; *Lichen* Plater,

Hasenreffer; Contagium pellis van Helmont; Scabrities, Scabretudo, Scabra rubigo, Scabritia cutis der Latijnen; Ecpyesis-, Ecphlysis Scabies Good; Phlysis Scabies Young.

Eene *apyretische*, besmettelijke, met brandend gevoel gepaard gaande uitbotting van spits toeloopende, nu eens grootere, dan eens kleine, in den omvang harde en roode knobbeltjes, die of tot korsten verdroogen (*Scabies sicca*), of zich na eenige dagen in gierstaardige, roodachtige, later witachtige, met eene witte, doorschijnende en kegelvormige punt voorziene blaasjes veranderen, die openbreken en eene ondoorschijnende, taaije, wei- of etterachtige, bijtende vloeistof uitstorten (*Scabies humida*). Het eerst verschijnt de uitslag tusschen de vingers, dan aan de gewrichten en eindelijk op alle overige ligchaamsdeelen, met uitzondering van het aangezigt en het behaarde deel des hoofds. Is zeer slepend, en onderscheidt zich van alle andere huidziekten door de hevige jeuking en besmettelijkheid. De jeuking neemt met elke warmte toe. De *Scabies* geneest nooit van zelve.

1) *Scabies vera, idiopathica, contagiosa.*

a) *Scabies papuliformis, vulgaris, serosa, lymphatica.* Kleine, spits toeloopende, op *papulae* gelijkende blaasjes, die eene heldere, doorschijnende wei bevatten.

b) *Scabies purulenta, humida.* Bij robuste, volbloedige voorwerpen. De onderscheiding van *varicellae* is wegens het slepend beloop gemakkelijk.

c) *Scabies pustulans, cachectica.* Voermans-

schurft. Onderscheidt zich van *Sycosis* door de zitplaats.

2) *Scabies spuria*, *symptomatica* (*Psoriasis*; *Psydracia*). Hiertoe behooren: *Scabies venerea*, *arthritica*, *scrophulosa*, *scorbutica*, *haemorrhoidalis*, *mercurialis*, *critica*. Is een verschijnsel van eene andere ziekte. Minder belangrijk zijn de verdeelingen in *Scabies sporadica*, *epidemica*, *endemica* enz.

IV. HERPES.

Vlechten, *Ringworm.*

Synon. Ἕρπης *der ouden*; Ἑρπηδών *Nicander*; Ἑρπυστικὸν ἕλκος *Pollux*; Κεγχρίας; *Serpens*; *Serpigo*; *Formica*; *Cytisma Herpes Young*; *Lepidosis Herpes Good*; *Impetigo* (al te bepaald); *Lichen* (te algemeen); *Ulcus sinuosum*; *Cacoethes*; *Chironium*; *Achilleum*; *Telephium*.

Een slepende, niet besmettelijke huiduitslag, bestaande in groepsgewijs geplaatste, cirkelronde, zeer kleine blaasjes, met eene roode stof en eenen bodem (waardoor zij zich van *Miliaria* onderscheiden), die, wanneer zij bersten of opengeschrapt worden, eene heldere, somtijds kleverige, dikwijls scherpe vloeistof uitstorten, welke jeuking, een brandend gevoel en roodheid, daarna verzwering der huid verwekt en eindelijk harde, gladde korsten teruglaat. Duur: somtijds 8—14 dagen, dikwijls ook hoogst onbepaald en langwijlig. *Apyretisch*. In enkele gevallen kan deze uitslag tot eenen melaatschen toestand ontaarden (*Herpes leprosus*).

1) *Herpes phlyctaenodes*, *miliaris*, *pustulosus* (*H. vesicularis*, *rodens* P. Frank; *Cenchrias*; *H. eczematodes* (overgang tot *Eczema*); *Psoriasis*; *Lepra*, *Eczema*, *Impetigo*, *Rhypia* Willan, Bateman; *Olophlyctis*, *Phlycazion* Alibert). De gierstachtige Ringworm. Hij onderscheidt zich van *Pemphigus pruriginosus* (overgang van *Herpes* tot *Pemphigus*) door de afwezigheid der kogelronde blaren, en bepaalt zich gewoonlijk tot enkele deelen (*Herpes praeputialis*, *periscelis*, *collaris*, *labialis*, *orbicularis*, *auricularis*, *palpebralis* [*Psorophtalmia*], *digiti*, *scrotalis* [*Squamoso-scabioides* Alibert]).

2) *Herpes zoster* (*Ignis sacer*; *Ignis columelae*; *Zona*; *Hieropyr*; *Percroma*; *Zona ignea*, *repens*, *serpiginosa*; *Cingulum*; *Circinus*; *Zoster*; *Zincilla*). De gordelroos. Roode vlekken, die onder hevige koorts en pijn eene donkerroode, vurige, regelmatige, bandvormige streep vormen, welke van den rug loopt en op den onderbuik eindigt; zelden naar boven op de borst en aan den hals.

3) *Herpes circinnatus*, *annularis* (*Formica ambulatoria* Celsus; *Herpes Serpigo* Sauvages; *Annulus repens* Darwinus; *Herpes miliariformis*; *Nirlus* der Engelschen; *Annulus herpeticus*, *repens*). De vlekken vormen te zamen kringen.

4) *Herpes exedens* (Εσθιόμενος), *repens*, *ferox*, *malignus* (*Cancer lupus* Sauvages; *H. phaegedaenicus*; *Lupus vorax* Para-

celsus; Formica corrosiva; Ulcus herpeticum; Noma). De vretende Ringworm. Een knobbeltje of puistje, dat spoedig in eene vretende zweer overgaat, die eenen taaijen, stinkenden, slechten etter afscheidt.

5) *Herpes furfuraceus, farinosus* (*Porrigo; Asperdo; Herpes simplex; Furfuratio; Pityriasis; Herpes benignus, siccus der schrijvers; H. volaticus, squamosus Alibert; Pityriasis capitis rubra Willan, Bateman; Scabies sicca; H. universalis Haepfner; H. indicus Sauvages; H. amboinensis Labellard*). De zemelachtige, eenvoudige Ringworm. Kleine, oppervlakkige blaasjes, die spoedig verdroogen, terwijl de opperhuid als zemelen afschilfert.

6) *Herpes madidus, squamoso-humidus.* De vochtige, schubbige Ringworm, eene ondersoort van:

7) *Herpes squamosus, centrifugus* (*Lichen ferox; Psora leprosa*). De schubachtige Ringworm; waarbij zich de opperhuid in breede, doorschijnende, steeds op nieuw ontstaande schubben afscheidt.

8) *Herpes ecthyma, ulcerosus.* De etterende Ringworm. Geelachtige, zamenvloeijende blaasjes, die meestal aan de lippen puistjes vormen, spruw veroorzaken en in bruine etterkorsten overgaan. Dikwijls gaat hij gepaard met hevigen speekselvloed en mondversterving.

9) *Herpes crustaceus.* De korstachtige Ringworm. Gele of bruinachtige, zich steeds op nieuw vormende korsten.

10) *Herpes Iris.* De Iris-Ringworm. Zelden, en dan slechts op de hand, bestaande in kleine, kringvormige vlekken, op welke blaasjes te voorschijn komen, die na 8 dagen verdwijnen en dunne korsten teruglaten.

V. APHTHAE.

De Spruw.

Synon. *Efflorescentia aphthosa; Exanthema internum P. Frank; Inflammatio folliculorum mucosorum Billard.*

Kleine, witte, somtijds grijsachtige, boven de huid verhevene, ronde of linsvormige blaasjes, die eene in dunne roven overgaande, taaije, kleverige, etterachtige vloeistof uitstorten. Eigenlijk geene huidziekte, maar eene ontsteking van het slijmvlies, het verhemelte, het spijskanaal en van de *membrana urogenitalis.* Willan en anderen rekenen haar tot de *pustulae.*

Men onderscheidt:

1) *Aphthae idiopathicae.* Hoofdzakelijk bij jonggeborenen, gepaard met groote onrust, slapeloosheid, hevigen dorst, vermeerderde pisafscheiding en geringen stoelgang.

2) *Aphthae symptomaticae.* Meer bij volwassenen, als verschijnsel van gastrische of zenuwkoortsen, buikloop, scheurbuik, *syphilis* en vele andere ziekten.

VIERDE KLASSE.

PUSTULAE.

Kleine, celachtige verhevenheden der opperhuid, die door tegennatuurlijke afscheiding en uitstorting van eene min of meer etterachtige vloeistof te weeg gebragt worden. De puistjes zijn *of* van onderscheidene grootte, hoogrood, met eenen harden, kringvormigen bodem en eene dikke korst (*Phlycacium*) achterlatende, *of* klein, vlak, onregelmatig begrensd en eene dunne korst (*Psydracium*) vormende, *of* puntig toeloopende, met eene stroo-gele wei gevuld, die er als honig uitziet en tot dunne, bruin-gele korsten (*Achor*) opdroogt, *of* eindelijk zijn het groote, zeer vlakke puisten, die eene, in half doorschijnende korsten (*Favus*) overgaande, taaije lympha uitzweeten. Zij eindigen in verdeeling, verdrooging (terwijl zij eene roof en onder *deze* zweren vormen) of verharding, als wanneer zij meestal lidteekens of vlekken teruglaten. Bij vele puistachtige huidziekten zijn de slijmvliezen mede aangedaan.

Wij onderscheiden in deze klasse de navolgende geslachten: *Variola; Vaccina; Varicella*, *Impetigo*, *Porrigo*, *Sycosis*, *Ecthyma.*

I. VARIOLAE.

Pokken, *Natuurlijke- Echte- Kinderpokken.*

Synon. *Bothor der Arabieren; Variolae verae*, *naturales*, *humanae*; *Euphlogion*, *Euphlo-*

giae *der ouden; Febris variolosa Hoffmann, Vogel; Aeolecthyma Ploucquet, Biett; Ecpyesis variolosa Good.*

Na 2 tot 3 dagen geduurd hebbende koortsbewegingen (*stadium infectionis*), vertoonen zich aanvankelijk kleine, roode, naar vloosteken gelijkende, blaasvormige vlekjes (*stadium eruptionis*), die na 24—48 uren kleine, spits toeloopende, zich allengs verbreedende, in het midden eenigzins verdiepte en met eene heldere vloeistof gevulde puistjes vormen (*stadium maturationis*); het vocht wordt van lieverlede troebeler, dikker, etterachtiger (*stadium suppurationis*). De ontstokene bodem der puist verdwijnt tot op eenen fijnen, bleek-rooden kring, *halo* genoemd, die om de pok loopt. De pokken zien er als half doorgesnedene parelen uit, bersten (den 10^den^ of 11^den^ dag), zoodat de etter uitvloeit en er zich harde korsten vormen, die afvallen (*stadium exsiccationis*), donkerroode vlekken en meestal ook lidteekens achterlaten, waardoor de pokken zich van andere puistachtige huidziekten onderscheiden. Het beloop is haastig: 12—16 dagen. Besmettelijk.

1) *Variola genuina*, *vera*, *regularis*. Zij doorloopt de opgenoemde verschillende tijdperken.

a) *Variola discreta.* De pokken zijn geïsoleerd en gaan met eene hevige, ofschoon niet kwaadaardige koorts gepaard.

b) *Variola corymbosa*, *conferta*, *cohaerens.* Zeer regelmatige groepen, die met *Herpes* zouden kunnen verward worden; na het uitstorten der etterachtige vloeistof somwijlen

eene enkele, zeer uitgestrekte, zamenhangende korst teruglatende (*variola confluens*).

c) *Variola haemorrhagica*, *petechialis*. Zwarte pokken, bij kwaadsappigheid en scheurbuik. Zij zijn met groot gevaar verbonden (*Variola petechizans der ouden*).

d) *Variola crystallina*, *lymphatica*. De pokken hebben niet hun gewoon aanzien, en zijn met doorschijnende wei gevuld.

e) *Variola sanguifera*, *sanguinolenta*. Bevat bloed, in plaats van etter.

f) *Variola siliquosa*. De puisten zijn hard en ledig.

Deze drie laatste soorten zouden ook gevoegelijk *Variolae anomalae* kunnen genoemd worden.

g) *Variola cornea et verrucosa*. Met eene taaije, pekachtige massa gevuld.

h) *Variola tuberculosa*. Groote, breede, in harde knobbels overgaande pokken; bij de negers in Afrika en Amerika.

i) *V. gangraenosa*, *carbunculosa*. Bij hongersnood vooral.

k) *V. rosea*, *morbillosa*. De zwelling is hier zoo algemeen verbreid, dat de pokken bijna geheel onzigtbaar zijn.

l) *Febris variolosa sine variolis*. Alle verschijnselen zijn aanwezig, met uitzondering van den uitslag. Het slijmvlies der mond- en keelholte, zoo ook dat der darmen en luchtpijp is niettemin met pokken bedekt.

2) *Variola modificata Wendt*, *Pascalis*

(*Variolois; Variolides; Varioloides; Variolae tuberculosae* Möhl; *Variola mitigata, vaccinatorum*). De zoogenoemde gewijzigde pokken. Eene soort, die met de kinderpokken in vorm, maar niet in beloop en doodelijkheid, veel overeenkomst heeft. Meestal bij menschen, die de natuurlijke pokken gehad hebben of ingeënt zijn. De pokken zijn minder gevuld, dan bij de kinderpokken; derzelver inhoud bestaat in eene troebele, waterige, later witachtige, taaije, lijmige en kleverige wei, die in bruine, zeer dikke roven overgaat, welke bij het afvallen noch lidteekens, noch kleine uitpuilingen, maar meestal slechts ligtroode vlekken teruglaten.

a) *Variola biliosa.* Hier blijft de uitslag somtijds achterwege.

II. VACCINA.

Koepokken.

Synon. *Variola vaccina* Jenner; *Vacciolae; Exanthema vaccina* Parr; *Variolae tutoriae; Variolae vaccinicae; Synocha vaccina* Young; *Ecphlysis vaccina* Good; *Vaccina inoculata; Vaccinella; Vaccinois.*

Oorspronkelijk een bleek-rood knobbeltje of blaasje (op den *vierden* dag na de inenting), dat spoedig grooter wordt, terwijl het aan den rand verheven en in het midden eenigzins ingedrukt is. Dit blaasje gaat over in een, zich vergrootend, doorschijnend en aan den rand donkerrood puistje, ter grootte eener linze. Op den 10den dag na de inenting is de stof in

de puistjes troebel, melkachtig; de puist wordt met eenen rooden rand omgeven, droog, op den 11den tot den 14den dag witter, spekachtig en verkrijgt eene zwartachtige, bolronde roof, die 8—10 dagen zitten blijft, afvalt en een klein, diep lidteeken teruglaat.

1) *Vaccina regularis, perfecta.* Met alle opgenoemde verschijnselen.

2) *Vaccina imperfecta, abnormis* (*Vaccinella*). Reeds op den 3den of 4den dag (in plaats van den 10den of 12den) beginnen de puisten droog te worden, terwijl de roode rand rondom de ingeënte plaats ontbreekt.

3) *Vaccina spuria.* Is niets, dan eene *Ecthyma*-puist.

III. VARICELLA.

Valsche, onechte, water- windpokken.

Synon. *Variolae spuriae; Crystallae; Crystalli; Variolae crystallinae, illegitimae, volaticae, lymphaticae, durae-ovales Plenck; Variolae pusillae Heberden; Aeollion; Pemphigus varioloides; Synochus varicella; Febris crystallina varioloides; Exanthema varicella Parr; Variolae porcinae.*

Half doorschijnende, gladde, blaas- of puistvormige, meestal kleine, somtijds echter de kinderpokken in grootte evenarende pokken, die zich van de eerstgenoemden door haar veel korter beloop (3—4 dagen) laten onderscheiden. Tevens is de ontwikkelde valsche pok week en pappig, de echte hard en veerkrachtig. De eerste bevat weinig vocht, berst niet van zelf

open en laat slechts dunne en ronde roven terug, die altijd lidteekens vormen en langen tijd zigtbaar zijn. Volgens sommigen is zij besmettelijk (?).

1) *Varicella vesicosa*, *vesicularis*, *phlyctaenodes*, *vulgaris*, *vesiculosa*. Kleine, roode, puntige blaasjes, die met een stroogeel vocht gevuld zijn en zeer oppervlakkig zitten.

a) *Varicella vesicularis conica*, *coniformis*, *conoides*, *dura*, *acuminata* (*Varicella verrucosa* *Plenck*). De puntsteen- of hondspokken. Zij zijn kleiner dan de vorige, hebben geene verdieping, vormen spits toeloopende, met een parelkleurig vocht gevulde puistjes. De vloeistof droogt den 7den of 8sten dag in tot bruine korsten, die roode vlekken en meestal vele kleine lidteekens achterlaten.

b) *Varicella vesicularis vacciniformis* *Godelle*.

2) *Varicella pustulosa*, *pustularis*. In plaats van kleine blaasjes, groote, bolronde puistjes. Komt de natuurlijke pokken meer nabij, dan de vorige soort.

a) *Varicella pustularis globosa*, *conica*, *ovilis*, *suilla* (*Hives*). De schapen- of varkenspokken. Ei- of cirkelronde, groote, met eenen rooden kring omgevene puistjes, die met eene gele, troebele, in bruinachtige korsten overgaande wei gevuld zijn.

b) *Varicella crystallina*, *aquosa*, *emphysematosa*, *lymphatica*.

IV. IMPETIGO.

Ringworm-uitslag, korstachtige, roofachtige, honigachtige Ringworm.

Synon. Ψυδραζια *Hippocrates; Meliceris Aetius; Meliceria Celsus; Psydracia mellifera; Efflorescentia mellita; Eruptio mellifera impetiginiforme; Melitagra Alibert; Tinea muciflua; Porrigo mucosa; Herpes crustaceus, crustosus, humidus, mellitus, madidus, mucosus; Phlysis Impetigo Young; Ecphlysis Impetigo Good; Lepra humida.*

Uitbotting van eene groote menigte kleine, eironde, jeukende, psydracische, slepende, niet besmettelijke puisten, die digt bij elkander staan, openbersten, eene honig- of gomachtige zelfstandigheid uitzweeten en in verhevene of vlakke, gele, witte, bruinachtig of groenachtig-gele korsten eindigen, welke zich telkens op nieuw vormen.

1) *Impetigo figurata.* De puisten staan groepsgewijs bijeen; meest bij kinderen, gedurende het tanden krijgen. De korsten zijn dikker, dan bij *Impetigo sparsa.*

a) *Impetigo annulata.* Ringvormige korsten.

b) *Impetigo stalactiforme.* Weeke, groene, dikke, de zonderlingste vormen aannemende korsten.

c) *Impetigo scabida.* Uitgestrekter, met drooge, harde, dikke, geelachtige, groenachtige of grijze korsten (*Crusta repens der ouden*). Zij is moeijelijk van *Eczema* te onderscheiden.

d) *Impetigo larvalis, infantilis* (*Crusta lactea, infantilis; Lactumen; Porrigo-, Tinea lactea; Tinea larvalis; Eczema* Rayer; *Tinea faciei* Frank; *Achores faciales; Lactumina*). Kleine, oppervlakkige, gele puistjes, ter grootte van eene speldenknop tot die eener erwt, welke op eenen rooden bodem staan. Zij bersten, en laten onder hevig jeuken een lijmig, kleverig, meelachtig vocht uitvloeijen, dat geelachtige, dikke, zich veruitstrekkende korsten of roven vormt. Zij komt voor op het onbehaarde deel des hoofds, op de wangen, op het voorhoofd, aan de kin, en bedekt het aangezigt even als een masker; van hier *I. larvalis*.

e) *Impetigo granulata, lupinosa*. Ook hier leggen de beschrevene *Achor*-puistjes den grondvorm.

2) *Impetigo sparsa*. Kleine, minder verbreidde, psydracische puistjes, die hier en daar, tusschenruimten van gezonde huidplaatsen vertoonen. Somtijds met een haastig beloop en ondragelijke jeuking. Meestal op de beenen, vooral in de herfst en den winter. Zit zij op de vingerkootjes, waardoor de nagels veranderd worden en ontaarden, dan heet zij *Onychia impetiginosa*.

a) *Impetigo Erysipelatosa* Rayer. Eene zeer hevige ontsteking der huid. Overgang van *Erysipelas bullosum* tot *Impetigo*.

b) *Impetigo rodens*. Meestal haastig, doodelijk, onder aanmerkelijke koortsbewegingen. Zij doet zich voor als groepen van puistjes, met

blaasjes vermengd, die eenen scherpen, slechten, alles verwoestenden etter geven.

c) *Impetigo eczematodes* Rayer. Gelijktijdige uitbotting van blaasjes en puisten, waarschijnlijk de overgang tot (en identisch met) *Eczema inveteratum.*

d) *Impetigo venerea.* Zie *Syphiloiden.*

De *Impetigo* laat zich van *Porrigo* onderscheiden, door het gemis van de eigenaardige reuk van deze laatste; van *Scabies*, door de grootere en dikkere roven. Met *Sycosis* kan zij evenmin verward worden, aangezien bij deze de puisten harder, geler, minder gevuld zijn en meer de gedaante van knobbeltjes hebben.

V. PORRIGO.

Daauwworm, Hoofdzeer.

Synon. *Herpes furfuraceus; Tinea capitis; Cereon; Cerea; Favositas; Scabies-, Psora capitis; Tinea porriginosa; Saphati der Arabieren; Tinea; Tinea favosa, ficosa; Phlysis Porrigo Young; Ecpyesis Porrigo Good; Favus Alibert, Rayer; Porrigo Biett; Eruptio favosa; Tinea maligna.*

Eene zeer slepende, besmettelijke, ontstekingachtige ziekte, — nu eens slechts van de huid des hoofds, dan ook van de haarwortels, — te weeg gebragt door tegennatuurlijke afscheiding van eene zeer dikke, taaije, geelachtige, bijtende, in aschkleurige, geelachtiggroene of zwarte, bekervormige roven overgaande

vloeistof. Oorspronkelijk, ontstaan groote, digt bij elkander staande (*Favus*) of ronde, bleek-gele, in het midden verdiepte (*Achor*) puisten. Den naam heeft zij van de eigenaardig naar loog (*Porrium* of *Allium porrum*) riekende korsten ontleend.

De valsche *Porrigo*-soorten zijn:

1) *Porrigo larvalis* B a t e m a n (*Tinea muciflua*). Aangezigtszeer, Melkkorst; eigenlijk niets anders dan *Eczema capitis chronicum* (overgang van *Eczema* tot *Impetigo*).

2) *Porrigo furfurans*, *furfuracea* B a t e m a n; is *of Pityriasis capitis* (*la gale de tête* d e r F r a n s c h e n), een geringe graad van, naar honiggraat gelijkend hoofdzeer, *of* eene uitgang van *Eczema chronicum.*

3) *Porrigo granulata* (*Tinea miliaris*, *granulata*; *Herpes miliaris capitis*; *Impetigo sparsa*, *figurata* (?)). De puisten zien er korrelig, gierstachtig uit en vormen geene *Favus*-korsten.

4) *Porrigo annulata* is *Impetigo annulata.*

5) *Porrigo scutellata.* Zie *Porrigo favosa conferta* hier beneden.

6) *Porrigo amintiacea* is eene uitgang van *Eczema chronicum.* De korsten zien er als asbest uit.

7) *Porrigo decalvans* B a t e m a n (*P. tonsoria* A l i b e r t; *Squarus tondens* M a h o n), is eene ontstekingachtige aandoening der haarwortelen.

De echte *Porrigo* (*Porrigo favosa*) heeft twee variëteiten:

a) *Porrigo favosa disseminata* (*Favus disseminatus* R a y e r; *Porrigo lupinosa* W i l l a n, B a t e m a n; *Tinea lupinosa* B i e t t;

Favus vulgaris Alibert; *Tinea vulgaris, vera, maligna, hereditaria; Tinea lupina* Astruc, Sauvages; *Scabies capitis lupinosa*). Het kwaadaardige, erfelijke hoofdzeer.

Zeer kleine, vlakke, digt bij elkander staande, later, groote erwtvormige puistjes, die het geheele hoofd innemen, sterke jeuking veroorzaken, en bij het openbersten *eene* druppel van eene taaije, ongeveer als kattepis riekende vloeistof uitstorten, die tot eene zeer dikke, aschkleurige, bijencellengewijs bekervormige roof of korst verdroogt, waarin het eigendommelijk kenmerk der *Porrigo* bestaat.

b) *Porrigo favosa conferta* (*Porrigo scutellata; Tinea annularis, nummularis, scutiformis*). De Ringworm, het schildvormige Hoofdzeer. Tamelijk regelmatig-ronde groepen van uitermate kleine *Favus*-puistjes, die in harde, vaste roven overgaan. Zij komt even als de vorige slechts bij kinderen voor, en onderscheidt zich zoo wel hierdoor, als door hare besmettelijkheid en het herhaaldelijk weder opkomen der puisten en korsten van *Impetigo*, *Eczema* en *Pityriasis*.

VI. SYCOSIS.

Vijgzweer, Vijgzwerende ziekte.

Synon. *Sycoma; Sycoma indica* (?); *Ficus; Ficositas; Herpes ficosus; Sycosis vegetans.*

Een slepende, *apyretische*, verstrooid voorkomende

huiduitslag, bestaande in eene zich telkens herhalende uitbotting van kleine, spits toeloopende, donkerroode, knobbelachtige puistjes, met eene gladde of korrelige, erwtgroote oppervlakte. De puistjes jeuken sterk, komen gewoonlijk slechts op behaarde deelen des ligchaams en meestal groepsgewijs voor. Zij vormen kleine, geelachtig-witte, dunne korsten, aan welker randen de huid eenigzins verdikt en rood uitziet. Men onderscheidt naar de zitplaats:

a) *Sycosis menti* (*Lupus* (?); *Mentagra*; *Malum horridum* *Plinius*; *Sycosis barbae* *Celsus*; *Herpes ficosus*; *Phyma Sycosis barbae* *Good*; *Sycosis mentagra*; *Varus Mentagra* *Alibert*). Kleine puistjes op de kin en lip, die ieder door één haar doorboord worden.

b) *Sycosis Capillitii* (*Tinea ficosa*; *Framboesia galeae aponeuroticae* *Alibert*). Puistjes op het behaarde deel des hoofds.

De *Sycosis* onderscheidt zich van *Ecthyma* door kleinere, meer bijeengehoopte en weekere korsten.

VII. ECTHYMA.

Ecthym, *Puistje*, *Blaartje*.

Synon. *Phlycazion* *Alibert*; *Phlyzeis*; *Phlycteola*; *Phlyctides*; *Agria*, *Scabies vera* *der ouden*; *Furunculi atonici*; *Phlysis Ecthyma* *Young*; *Ecpyesis Ecthyma* *Good*; *Ecthyma crustacea*.

Niet besmettelijke, groote, verhevene puisten, met eenen harden, levendig ontstoken bodem; de puisten

zijn van elkander gescheiden, en laten na de uitstorting van hun *Contentum*, dikke, ronde, bruine en vaste korsten terug.

1) *Ecthyma acutum*, *vulgare* *Biett*, *Rayer*, *Green*. Roode, harde, kegelvormige, pijnlijke puisten, van de grootte eener linze tot die eener erwt, veel overeenkomst met bloedzweren vertoonende. Zij bedekken zich na de openbersting met olijfbruine roven, die na 10—14 dagen afvallen en roodachtig-blaauwe, kringvormige vlekken terug laten. Bij voorkeur aan den hals en op de schouders. De grondvorm is *phlycazisch*.

2) *Ecthyma chronicum*. Komt op grootere oppervlakten voor.

a) *Ecthyma luridum* *Willan*. Vooral de grootere puisten gaan in verzwering over en storten eene groote hoeveelheid bloederige wei uit, die tot harde, zwarte korsten overgaat.

) *Ecthyma infantile* *Willan*. De puisten gelijken veel op blazen. Bij zwakke, slecht gevoedde kinderen. Overgang tot *Pemphigus* (*infantilis?*).

c) *Ecthyma cachecticum* *Willan*. Bij oude, verwaarloosde, losbandige gestellen. De puisten zijn met eenen rooden, levendig ontstoken rand omgeven, en vormen zich telkens op nieuw. Vooral aan de beenen. Overgang tot *Rupia*.

De *Ecthyma* onderscheidt zich van andere huidziekten door deszelfs blaauw aanzien, olijfgroene korsten en aanmerkelijke verzwering.

VIJFDE KLASSE.

PAPULAE.

Kleine, uit vaste deelen der lederhuid bestaande, omschrevene knobbeltjes, wier bodem in diameter slechts eene lijn bedraagt. Bersten zij open, dan storten zij *of* geene, *of* slechts eene geringe hoeveelheid bloederige lympha uit, die tot zeer kleine, roodachtige korsten opdroogt. Hierdoor onderscheidt zich het pukkeltje (*papula*) van de puist (*pustula*) en het blaasje (*vesicula*), terwijl het zich van *exanthema* en *macula* door deszelfs knobbelachtigen vorm laat onderscheiden.

Deze klasse heeft III geslachten: *Lichen*, *Strophulus* en *Prurigo*.

I. LICHEN.

Haarworm.

Synon. *Λειχήν* *Hippocrates*; *Papula Celsus*; *Herpes furfuraceus*, *farinosus Sauvages*; *Impetigo*, *Scabies*, *Mentagra van velen*; *Scabrities Plinius*; *Pruritus lichenoides*; *Psora lichenodes*; *Asperitas*; *Prurigo furfurans Alibert*; *Scabies papulosa*, *sicca*; *Serpigo volatica*; *Strophilus der schrijvers*; *Strophulus Blasius*; *Exanthema papulatum*.

Kleine, roode, jeukende, afzonderlijk of groepsgewijs geplaatste, ver verbreidde, van zelf in zemelachtige afschilfering overgaande knobbeltjes, die, onder hevige pijnen en koortsbewegingen, meestal volwas-

senen aantasten. Vooral in het voorjaar en in den zomer. De uitslag is niet besmettelijk, en onderscheidt zich van de blaasachtige uitslagen, doordien hij het meest op de rug- en uitstrekzijde des ligchaams (vooral aan den hals, in het gelaat, op de handen en voorarmen, somtijds over de geheele oppervlakte van het ligchaam) voorkomt, terwijl de *vesiculae* liever de buigzijde des ligchaams aandoen.

1) *Lichen simplex* (*Lichen pyretus* *Biett*). Vaste, roode, eenigzins spits toeloopende knobbeltjes, die na 2—3 dagen verbleeken.
   a) *L. simplex acutus.* Met hevige jeuking en koorts verbonden; hij duurt 2—3 weken.
   b) *L. simplex chronicus.* De knobbeltjes zijn ligt rood, minder ontstoken en gaan in eene rijkelijke afschilfering over. Beiden kunnen overgaan in:
2) *Lichen agrius*, *ferus* een hoogere graad van *L. simplex.* Met hevige koorts, jeuking en hitte. Deze ziekte kan jaren lang duren en eindelijk van zelf genezen. De knobbeltjes loopen puntig toe, en maken onderscheidene uitbottingen.
3) *Lichen urticatus* *Biett.* Groote, roode, zeer ontstokene, zamenloopende, met blaren onstaande pukkeltjes, die met eene onverdragelijke jeuking gepaard gaan. Vooral aan den hals bij zuigelingen; in den zomer en in de lente.
4) *Lichen lividus.* De knobbeltjes zijn vaal blaauw.
5) *Lichen pilaris.* De uitslag schijnt in eene ontsteking van de haarwortel te bestaan, terwijl door het middelpunt van ieder knobbeltje één haar loopt; hij is dikwijls met *Urticaria* verbonden.

6) *Lichen circumscriptus.* Hier bepaalt de uitslag zich tot eene enkele, kleine plaats. De knobbeltjes maken kringvormige vlekken (*Lichen annularis*) of spiralen (*Lichen gyratus*). Eigenlijk niets anders dan *Lichen lividus confertus.* Hij heeft eenige overeenkomst met *Herpes circinnatus.*

7) *Lichen tropicus Willan.* Een haastige, pijnlijke, met koorts verbondene vorm, die voornamelijk den Europeanen, die zich in de keerkringslanden ophouden, aantast, meestal aan bedekte deelen verschijnt, en groote jeuking veroorzaakt. Ook in Engeland is deze soort eenige malen door Plumbe waargenomen.

8) *Lichen venereus*, *syphiliticus* behoort tot de *Syphiloiden.*

II. STROPHULUS.

Tandvuur.

Synon. *Ignis sylvestris*, *volaticus*; *Lichen igneus*; *Tinea volatica*; *Strophulus sylvestris*, *volaticus*, *igneus*, *confertus*; *Vitiligo*; *Licheniasis Strophulus Young*; *Exanthema strophulus Parr*; *Mentagra Astruc*; *Crusta serpiginosa Sachse*; *Olophlyctis volatica Alibert*; *Strophulus criticus.*

Eene, in het bijzonder met de vierde, vijfde levensmaand, tijdens de dentitie menigvuldig voorkomende huidziekte, bestaande in kleine, ligtroode of witte, talrijke, digte, dikwijls terugkeerende pukkeltjes, die zich het meest op onbedekte deelen (b. v. op het aangezigt, den hals, de schouders, de handen, de armen

enz.) vertoonen, en binnen 14 dagen in verdeeling of afschilfering eindigen. Volgens Willan zijn er:

1) *Strophulus intertinctus* (*Efflorescentia benigna infantum*). Levendig roode pukkeltjes, op de wangen, den voorarm en den handrug, die op eenen hoogrooden, ontstoken bodem zitten.
2) *Strophulus albidus*. Verschilt weinig van *Strophulus intertinctus*. De pukkeltjes zijn witter, meer verbreid en verheven.
3) *Strophulus confertus*. Het aantal *papulae* is hier zeer groot; zij vloeijen meer ineen.
4) *Strophulus volaticus*. Zeldzaam, met hevige koorts; de pukkeltjes zijn groepsgewijs geplaatst en zitten op kleine, cirkelronde, roode vlekken (Biett). Deze soort ontstaat ten gevolge van ondoelmatige behandeling.
5) *Strophulus candidus*. Gladde, groote, afzonderlijk staande, witte, glinsterende pukkeltjes, zonder ontstoken bodem, vooral aan de lendenen, schouders en armen. Overgang tot *Urticaria*.

De *Strophulus* is meestal kritisch en onderscheidt zich van *Lichen* door zijn voorkomen bij zuigelingen; van *Urticaria* doordien de vlekken, niet even als bij deze, door eene drukking met de vingers verdwijnen, en eindelijk van *Prurigo* door de meer uitkomende, roode vlekken.

III. PRURIGO.

Het Jeuken.

Synon. *Κνησμος*; *Pruritus*; *Ecdarsis*; *Excoriatio*;

Formica; Herpes scabiosus; Psora furfurans.
Er bestaat, behalve door de jeuking en de wittere pukkeltjes (Willan), geen wezenlijk onderscheid tusschen deze soort en *Lichen*. In de meeste gevallen ziet men den uitslag slechts op enkele plaatsen der huid. De korsten, welke, nadat de pukkeltjes opengebroken zijn, terug blijven, bestaan uit niets dan verdroogd bloed of wei. De uitslag is het pijnlijkst, wanneer hij de geslachtsdeelen en derzelver omgeving aangetast heeft.

1) *Prurigo mitis.* Hevige jeuking veroorzakende, op het gevoel gladde pukkeltjes. Overgang tot *Urticaria.*

2) *Prurigo formicans.* Hevigste vorm, met onophoudelijk jeuken en krabben. De *papulae* zijn grooter en vlakker, en laten kleine, zwarte schubjes terug.

3) *Prurigo senilis.* De *papulae* zijn zeer hard, vooruitspringend, in gering getal aanwezig. Wordt daarenboven niet zelden door blaasjes, puisten, bloedzweren en ettergezwellen begleid.

a) *Prurigo pedicularis* (*Phthyriasis*). De pukkeltjes zijn slechts in gering getal aanwezig, waartegen het geheele ligchaam met luizen is bedekt.

Men onderscheidt voorts nog naar de zitplaats: *Prurigo podicis, genitalium, plantaris* en *pudendi muliebris.* De vlakke, grootere knobbeltjes, die in kleur niet van de overige huid verschillen, maken de onderscheiding van andere huidziekten gemakkelijk.

Bij *Prurigo* is de jeuking tusschenpoozend, bij *Scabies* aanhoudend.

ZESDE KLASSE.

SQUAMAE.

Ontstekingen van eenen eigendommelijken aard, zich nu eens tot grootere, dan eens tot kleinere oppervlakten bepalende, welke eene geringe hoeveelheid, tot dunne, drooge, grijswitte, gladde, glinsterende en brokkelige platen opdroogend, wei- of etterachtig vocht afscheiden. Hiertoe behooren VI geslachten: *Lepra*, *Psoriasis*, *Pityriasis*, *Acrodynia*, *Pellagra*, *Rosa Asturica.*

I. LEPRA.

Melaatschheid.

Synon. *Zaragnat*, *Bohak*, *Bohok*, *Zeth der Hebreën*; *Λεπὶς*, *Λέπος*, *Λέπρα*, *Ἀλφός*, *Φακὸς*, *Λευκὴ Hippocrates*; *Lepra Mosaica*; *Leuce*; *Morphaea alba*, *nigra*; *Guada*; *Lepor*, *Barras*, *Bharasch*, *Barat*, *Baraath*, *Baharet*, *Albaram der Arabieren*; *Lepidosis*; *Spilosis leprosa*; *Melas*; *Impetigo Celsus*; *Vitiligo*; *Impetigo leprosa*, *excorticativa*; *Alphos*; *Lepra graecorum*, *squamosa*; *Ichthyosis*; *Vitiligo nigra*; *Melasma*; *Lepra maculosa.*

De schubbige, schurftige, witte, Mozaische, zwartgevlekte melaatschheid.

Eigenlijk schijnt de schubbige of grieksche melaatschheid nog te verschillen van de Mozaische, welke laatste zich slechts nog zelden in Arabie vertoont.

De grieksche of schubbige *Lepra* kenmerkt zich door de volgende verschijnselen.

Als voorboden: anderdaagsche, tusschenpoozende koorts; dan verschijnen er witte, vretende, sterk jeukende, *onpijnlijke*, aan verschillende ligchaamsdeelen voorkomende, ring- en slangvormige vlekken, die eenen, *of* in kwaadaardige zweren, *of* in dikke, drooge, harde korsten, *of* eindelijk in kleine, zemelachtige schubben overgaanden, slechten, stinkenden etter afscheiden. Deze besmettelijke, vretende uitslag kan jaren lang duren. Wij onderscheiden de navolgende ondersoorten:

a) *Lepra vulgaris* R a y e r, G r e e n (*Vitiligo der ouden; Herpes furfuraceus circinnatus; Leuce vulgaris, alba* A l i b e r t). Vlekken van onderscheidene grootte; bij het opkomen zijn zij zeer klein en worden allengs grooter, zoodat zij eenen duim en meer in doorsnede hebben.

b) *Lepra alphoides* (*Alphos der ouden*). De vlekken blijven klein. Meest bij kinderen, aan de beenen. Overgang tot *Psoriasis* (?).

c) *Lepra nigricans*. Zwarte, blaauwachtig roode vlekken; eigenlijk eene *Syphiloide;* zie aldaar.

d) *Lepra centrifuga* B i e t t, R a y e r. Groote, roode, vooruitstekende ringen, die somtijds eene zoo groote uitgestrektheid verkrijgen, dat hunne middellijn 5 tot 6 duim bedraagt. Slechts op den romp en de ledematen.

e) *Lepra capillitii*. De schubben zijn geler,

kleiner en minder glinsterend dan bij de vorige variëteiten.

De *Lepra* onderscheidt zich van de overige schubbige uitslagen door hare kringvormige vlekken; van alle andere huidziekten door haar schubachtig aanzien.

II. PSORIASIS.

Schurftachtige melaatschheid.

Synon. Ψώρα λέπρώδες *H i p p o c r a t e s; Psora; Psora leprosa, squamosa, agria; Lepra scabiosa; Herpes siccus, squamosus, lichenoides A l i b e r t; Impetix; Lepidosis Psoriasis G o o d; Scabies ferina, furfuracea, squamosa; Psydracia; Serpedo, Serpigo.*

Een dikwijls voorkomende, niet besmettelijke en slepende uitslag, bij welken steeds dunne, witte, drooge en glinsterende schubben op eene roode, nu eens grootere, dan weder kleinere grondvlakte zitten. Zij is met meer pijn verbonden dan *Lepra*, terwijl het geheele overige ligchaam mede ziekelijk aangedaan is.

1) *Psoriasis guttata, discreta.* Eenvoudigste vorm, met een haastig of slepend beloop en witte, roode, lepreuse (*P. guttata alba, rubra, leprodes*), ligtelijk losgaande schubben, die na het afvallen eene roode, glimmende, eenigzins opgezette en gevoelige vlek terug laten. Meestal in de lente.

2) *Psoriasis diffusa, confluens* (*Herpes squamosus, orbicularis A l i b e r t*). Is veel menigvuldiger, lastiger, hardnekkiger. De vlekken

zijn onregelmatig, zeer groot, bedekken ten laatste het geheele ligchaam, en vertoonen verschillende, dikke, in het midden donkere, aan de randen, wittere schubben. Is zij van eenen ergeren graad, dan zijn de vlekken rooder, de huid wordt gekloofd en schilfert onder jeukende pijn als zemelen af. De ziekte kiest hoofdzakelijk de uitstrekzijde der ledematen.

a) *Psoriasis pistoria.* Eene tamelijk groote, schubachtige vlek op den rug der handen; dit is mede het geval bij:

b) *Psoriasis lotorum.*

c) *Psoriasis infantilis.* Bij kinderen van de 2de maand tot het 2de jaar; staat met het tanden krijgen in verband.

3) *Psoriasis gyrata, annulata.* Is zeldzaam. De schubbige vlekken vormen strepen, die zich krommen en slingeren, ringvormig zamenloopen (*Psoriasis circinnata*), of als dakpannen over elkander liggen (*Psoriasis imbricata*). Alle deze *drie* soorten kunnen overgaan in:

4) *Psoriasis inveterata, agria.* De huid wordt ruw, gekloofd, ongelijk verdikt, laat zich bultig aanvoelen, en gaat in rijkelijke, meelachtige afschilfering over. Somtijds vormen zich schubachtige, wanstaltige omkorstingen. Bij oude, slecht gevoedde, verzwakte, kwaadsappige personen.

Naar de zitplaats onderscheidt men eindelijk nog: *Psoriasis ophthalmica* (*Psorophthalmia*), *labialis*, *scrotalis*, *praeputialis*, *manuum.*

Alhoewel *Lepra* en *Psoriasis* zeer naauw ver-

want zijn (*Psoriasis leprosa*), kenmerkt zich de laatste echter door de veel regelmatigere vlekken en schubben.

III. PITYRIASIS.

Zemelachtige Ringworm.

Synon. *Πιτύριασις der Grieken; Porrigo, Pityrismus Frank; Sahafat der Arabieren; Tinea ameda, furfuracea; Furfuratio; Defurfuratio; Furfurisca; Farina; Farrea; Farrea nubes; Lichen capitis, furfuraceus, farinosus; Lepidosis Pityriasis Young; Porrigo furfuracea Alibert; Asperdo.*

Kleine, witte schubjes (werkelijke opperhuiddeeltjes), die bij het afschilferen, roode, gierstachtige, ontstokene vlekken terug laten, echter zeer spoedig weder op nieuw ontstaan. De opperhuid schilfert als meel af. Meestal op behaarde deelen, inzonderheid op het hoofd (vergelijk *Eczema capillare*), doch ook op andere plaatsen. De ziekte is hoogst slepend.

1) *Pityriasis generalis Rayer* (*Pityriasis repens Behrend*). Kleine gierstachtige, met hevige jeuking verbondene vlekken, die in kleine, oppervlakkige blaasjes overgaan. Bersten de blaasjes open, dan storten zij eene niet-scherpe vloeistof uit, die spoedig tot kleine, drooge, oppervlakkige, meelachtige schubben opdroogt. Naarmate de kleur der vlekken, onderscheidt men *Pityriasis rubra, nigra, versicolor*, enz. De kleurverscheidenheden zijn echter toevallig en zeer onbepaald.

2) *Pityriasis localis.* Naar de zitplaats heeft men

Pityriasis capitis (*Crusta capitis neonatorum* *Plenck; Herpes furfuraceus volitans Alibert; Sordes capitis Behrend*), *palpebralis*, *labialis* (overgang tot *Erythema labiale*), *palmaris*, *plantaris*, *menti*, *colli* enz.

3) *Pityriasis indica.*

De *Pityriasis* onderscheidt zich van *Lepra* duidelijk daardoor, dat bij de laatste regelmatig ronde, in het midden verdiepte en met harde, vastzittende schubben bedekte vlekken aanwezig zijn. Het kenmerk van *Pityriasis* is voorts de kleine, onregelmatige, roode en niet boven de huid uitstekende vlek en de zeer dunne, meelachtige, stofferige schub.

IV. ACRODYNIA.

Synon. *Erythema epidemicum Alibert, Biett; Melasma squamosum epidemicum.*

Roode, bruine of gele, scherp begrensde vlekken, hier en daar vermengd met kleine puisten of blaasjes, welke de huid een bontgevlekt aanzien geven (*el Colorado* of *la Giraffe*). De vlekken kiezen bij voorkeur de handen en voeten tot hunne zitplaats; in andere gevallen strekken zij zich tot op den hals en den onderbuik uit. Andere verschijnselen der ziekte zijn nog: hevige koorts, darmpijnen, doorloop, hoofdpijn, misselijkheid, mierenkruipen, enz.

V. PELLAGRA.

De Melaatschheid der Alpen.

Synon. *Lepra mediolanensis, lombardica, italica; Scorbutus alpinus, mediolanus; Morbus pellagrosus; Erythema endemicum* Alibert; *Erysipelas periodicus nervosus chronicus; Pellagrum.*

Het *Pellagra* heerscht inheemsch, onder de arme volksklasse en landlieden van *Opper-Italie*, vooral iedere lente, (tegen het begin van de maand Maart) op welken tijd het als vlekachtige uitslag op den rug der hand en op andere plaatsen van het ligchaam voorkomt, en tegen den herfst verdwijnt, om zich tegen het volgend voorjaar in veel hevigeren graad te herhalen. Het gebrek begint met rood-blaauwachtige, hevig jeukende vlekken, die eene stekende pijn veroorzaken, waarop de opperhuid dik, droog, perkamentachtig, ruw, gespleten, ongevoelig en met dikke schubben (nimmer korsten) bedekt wordt.

VI. ROSA ASTURICA.

De Asturische roos.

Synon. *Malum asturicum; Urticaria chronica* van sommigen.

Naauw verwant met het *Pellagra*, en ontstaat ook alle voorjaren, als inheemsche ziekte in de dalen van *Asturie.* Er vormen zich roode, ruwe, pijnlijke, jeukende vlekken op den rug der handen en voeten, waarbij de huid gespleten is en met kwalijk riekende, drooge korsten bedekt wordt. Daarbij ontstaat op den hals een zonderlinge uitslag, die den vorm

van een ordelint heeft, en met groote jeuking vergezeld gaat.

ZEVENDE KLASSE.

DERMATOSES FOLLICULOSAE ET FURUNCULOSAE.

Deze huidziekten kenmerken zich daardoor, dat zij niet terstond in de huid zelve, maar in het onderhuidsche celweefsel beginnen. Zij bestaan voorts in eene ontsteking der vetkliertjes en der celweefselbundels (die uit vet, uit zenuw- en bloedvaat-takjes bestaan).

Ten gevolge van de gelijktijdige ontsteking der fijne, vezelachtige middelschotjes, die zich uit de dieper liggende lagen der dikke huid naar binnen verbreiden en zich met het evengenoemde onderhuidsche celweefsel verbinden, neemt de huid van lieverlede deel aan de aandoening der overige deelen, zoodat er eindelijk eene werkelijke huidziekte ontstaat. Enkelen hebben een haastig, de meesten een slepend beloop, waaronder sommigen van eenen besmettelijken aard. Onder deze klasse treft men V geslachten aan, *Acne*, *Fluxus sebaceus*, *Furunculus*, *Anthrax* en *Pustula maligna*.

I. ACNE.

Puisten, *Puistig gezigt*, *Gezigtswrat*, *Aangezigtspuist.*

Synon. *Jonthus*, *Varus*, *Bacchia*, *Coxus*, *Cos-*

sus, *Grutum*, *Milium* d e r o u d e s c h r ij v e r s; *Psydracia Acne* S a u v a g e s; *Comedones*; *Crinones*; *Syrones*; *Mentagra*; *Albedsamen*, *Albuttizaga* d e r A r a b i e r e n; *Acmae*; *Gutta rosacea*; *Yanthus*, *Yánthi* (verkeerdelijk voor *Jonthos*).

Een slepende uitslag, meestal in het gezigt, bestaande in ontstokene, kleine, harde, bruine, onpijnlijke, afzonderlijk staande puistjes (ontsteking der *folliculi sebacei*), die gewoonlijk weinig etter afscheiden, op eenen meer of min harden, donkerrooden bodem staan en eenen kleinen, harden, rooden, omschreven knobbel terug laten, die zeer langzaam *of* in verdeeling, *of* in verettering met lidteeken-vorming overgaat. Volgens A l i b e r t en B i e t t behoort de *Acne* tot de puistachtige, volgens W i l l a n en B a t e m a n tot de knobbelachtige huiduitslagen.

1) *Acne simplex* (*Herpes pustulosus* A l i b e r t (vroeger), *Varus disseminatus* (later); *Gutta rosea hereditaria* T o d d. Kleine, afzonderlijk staande, onpijnlijke knobbeltjes (*Vari*), die rood, glimmend, hard en bij drukking pijnlijk zijn, na verloop van eenige dagen een geelachtig, waterachtig, bloederig vocht bevatten, en onder dunne, gele korsten, die na drie weken afvallen, verdroogen en eene roode punt terug laten. Bij manbare personen, vooral op de wangen, het voorhoofd, de schouders, den nek en de borst.

a) *Acne criticum* B a t e m a n (*Acne lichenoides*; *Pustulae atrabiliariae*). Na hevige maagpijn, enz.

2) *Acne indurata*. Hier is het beloop meer slepend,

de knobbels zijn grooter, harder, dikwijls kegelvormig, pijnlijk, rozen- of purperrood, die eerst na vele weken in verettering overgaan. Eigenlijk is zij niets dan eene ondersoort der *Acne simplex*, en is gewoonlijk met deze vereenigd. Ten bewijze, dat de *Acne* geen puistachtige uitslag is, kan de omstandigheid strekken, dat de ontstokene smeerkliertjes en celweefsel-verlengselen in grootere en hardere, zelden tot verettering overgaande knobbels veranderen. — De nieuwe uitbottingen van *Acne indurata* komen niet zoo menigvuldig als bij *Acne simplex* voor.

3) *Acne rosacea* (*Gutta rosea*, *rosacea*; *Acne gutta rosea*; *Bacchia*; *Varus gutta rosea*; *Rubedo faciei*; *Acne rosacea hereditaria*). De zoogenaamde rozendrop, koperneus. Is een slepende uitslag in het aangezigt, welke er bruin en koperachtig uitziet, beginnende aan de punt van den neus. De uitslag bestaat in kleine, roode, spitse knobbeltjes, die slechts aan derzelver uiterste punt eene kleine, onvolkomene etterprop ontlasten. De neus heeft een roodachtig-blaauw aanzien, ten gevolge der gelijktijdige vergrooting en uitbreiding der aderlijke haarvaatjes, die zich in alle rigtingen netvormig doorkruisen. Gewoonlijk in den middelbaren leeftijd, meer bij mannen dan bij vrouwen, na eenen rijkelijken maaltijd, na het overmatig genot van geestrijke dranken, in de warmte, na hevige gemoedsaandoeningen, toorn, te sterke beweging enz.

4) *Acne punctata*, *miliaris*, *sebacea* (ten onregte *comedones*, *crinones*, medeëters, huidwormen genoemd). Kleine, zwartachtige, verhevene puistjes in de huid (opvulling van de vetkliertjes met *sebum*), welke uit dezelve kunnen worden uitgedrukt, en er dan als draden of maden (vanhier de onjuiste benaming *Dracunculus*, *Filaria medinensis*, *Vena s. Gordius medinensis*, draadworm) uitzien, en uit verharde, vuile wei bestaan. Vooral bij vette, phlegmatische gestellen, inzonderheid bij kinderen.

5) *Acne miliaris* (*Folliculi inflammati; Varus miliaris A l i b e r t*). De vetkliertjes *alleen* zijn ontstoken, zonder dat het celweefsel mede aangedaan is. De uitslag doet zich voor onder den vorm van kleine, witte, op het gevoel harde, gierstaardige verhevenheden, ter grootte eener speldenknop, die met een klein zwart puntje (de opening van het vetkliertje) voorzien zijn. Bij jonge meisjes op het voorhoofd en de oogleden; bij manbare jongelingen op den *penis*.

De onderkenning van *Acne* is niet moeijelijk. Zij onderscheidt zich van *Ecthyma*, doordien zij geene echte korsten vormt; de *Ecthyma*-puisten zijn daarenboven veel breeder en laten veel dikkere korsten terug; van *Sycosis*, omdat zij niet op behaarde deelen voorkomt. *Acne gutta rosea* is mede niet ligt met *Lupus* te verwisselen.

II. FLUXUS SEBACEUS.

Huidsmeer.

Synon. *Acne sebacea; Varus sebaceus; Ichthyosis faciei; Cerumen.* Eene vermeerderde afscheiding der ziekelijk aangedane vetkliertjes, die zich als eene vuile, vetachtige, vastzittende en gestolde massa op de huid voordoet. De *Fluxus sebaceus* is door deszelfs vetachtige natuur ligtelijk te herkennen, en diensvolgens gemakkelijk van *Eczema, Pityriasis, Ichthyosis* en *Psoriasis* te onderscheiden.

III. FURUNCULUS.

Bloedzweer, Bloedvin.

Synon. *Δοθιεν Hippocrates; Tumor από στεματωδης; Terebinthus der Latijnen; Phyma; Phygethlon; Phypella; Terminthus; Aetholix; Epinyctis; Abscessus nucleatus; Anthrax benignus; Clavus; Mycosis fungoidea Alibert; Furunculus suppuratorius, verus, benignus.*

Een klein, ontstekingachtig, verheven, omgrensd, kegelvormig, hard, zeer rood en pijnlijk, heet, gevoelig gezwel in de huid, ter grootte eener erwt, eens walnoots, tot die van eene vuist, met groote neiging om in verettering en verharding over te gaan. Het gezwel wordt allengs puntig, zacht, witachtig, breekt open en ontlast eene etterprop, die uit ontaard celweefsel bestaat. Meest op de wangen, den rug, de bil, aan de dij en andere, eene groote hoeveelheid vet bezittende plaatsen. Variëteiten zijn:

a) *Furunculus vulgaris.* Slechts uit ééne opening wordt de etter ontlast.

b) *Furunculus vespajus* (*Anthrax benignus*; *Furunculus anthracoides* Rayer). Overgang tot *Anthrax*, vermits de etter uit onderscheidene kleine gaatjes tegelijk te voorschijn komt.

IV. ANTHRAX.

Pestkool, Pestbuil, Negenoog.

Synon. *Ἄνθραξ Hippocrates; Carbo; Carbunculus; Anthracosis; Anthrocosia; Anthrocoma; Codisella; Rubinus verus; Pruna; Aranea; Granatristrum; Persicus ignis; Furunculus malignus, vespajus Alibert.*

Ontsteking der huid, en vooral van het daaronder liggende celweefsel, met aanmerkelijke pijn, zwelling en groote neiging om in slechte ettervorming (*sanies*) en versterving over te gaan. De *Anthrax* is een omschreven, rond, hard, vast, in den omvang vuilrood, in het midden in het roodachtig-blaauw overgaand gezwel, en grooter dan de *Furunculus*. De gewone *Anthrax* kiest zijne zitplaats meestal op den rug, tusschen de schouderbladen, op de dijen; terwijl de pestbuil (als verschijnsel der pest) gaarne het losse celweefsel inneemt, b. v. de oksel en liesstreek.

V. PUSTULA MALIGNA.

Zwarte-, Miltvuurpokken.

Synon. *Anthracion; Carbunculus malignus; Pustula gangraenosa; Vesicula gangraenescens; Pyrophlyctis Alibert.*

Er ontstaat, onder hevige jeuking en hitte, een

blaauwachtig-zwart blaasje, dat spoedig de grootte eener linze verkrijgt en tot een aanmerkelijk gezwel aangroeit, hetwelk met eene groote hoeveelheid bloederige wei gevuld is en terstond in versterving overgaat. Zij ontstaat meestal door overdraging der smetstof van dieren, welke aan miltvuur gestorven zijn, en gaat doorgaans van eene kwaadaardige typheuse koorts vergezeld.

Met name voeren wij hier nog aan:

a) *Pustula sibirica* (*Carbunculus sibiricus*, *septentrionalis*).

b) *Pustula hungarica* (*Crusta gangraenosa hungarica; Rosa hungarica*, *Carbunculus ungaricus*).

c) *Carbunculus symptomaticus*, *pestis*, *orientalis*.

d) *Carbunculus gallicus* en *polonicus*.

e) *Pustula Aleppensis* (*Rosa syrica*, *asiatica; Pustula maligna* Alibert; *Herpes Aleppicus*). Het teeken van Aleppo.

Eene roode, weinig boven de huid verhevene, $1\frac{1}{2}$ Rh. duim in middellijn hebbende, niet zeer pijnlijke, jeukende pok, waaruit zich echter geene blaar ontwikkelt. Meestal in het aangezigt. Zij is zeer slepend en kan jaren lang duren.

ACHTSTE KLASSE.

HYPERTROPHIAE CUTIS.

Het gemeen karakter van de tot deze klasse gebragte huidziekten is de *Hypertrophie* of ziekelijk verhoogde vormkracht der huid. Tot deze klasse worden derhalve alle grootere of kleinere huiduitwassen gebragt. Nu eens is de dikke huid (*corium*) alleen, dan weder zijn de onder dezelve gelegene vet- en celweefsel-laag mede aangedaan. De *Hypertrophiae cutis* vertoonen zich meestal onder den vorm van vaste, harde gezwellen, die *of* de handen, het gelaat, *of* wel vele ligchaamsdeelen tegelijk tot zitplaats kiezen. Zij verloopen zonder ontsteking, en geene derzelven is besmettelijk. Enkelen zijn inheemsch.

Deze klasse heeft III geslachten: *Molluscum*, *Sarcosis cutis* en *Elephantiasis arabica.*

I. MOLLUSCUM.

Zwamgezwel.

Synon. *'Ακροχορδωνες; Θυμος Συκος; Lupia Sauvages; Cystis s. Ateroma cutis; Verruca mollis; Excrescentia sacciformis; Thymus; Thymion; Emphyma encystis Good; Verruca pensilis; Tumor folliculosus Rayer.*

Zakvormige, veerkrachtige, niet ontstokene, onpijnlijke, in vorm, kleur, aantal en grootte verschillende gezwellen of knobbels, die nu eens gesteeld, dan weder met eene breede oppervlakte voorzien zijn, en ter grootte eener erwt tot die van een duivenei verschijnen. Even verschillend is hunne kleur, welke nu eens die der huid, dan eens donker en bruin is.

De gezwellen groeijen zeer langzaam aan, duren eenen onbepaalden tijd, zonder met stoornissen van den algemeenen gezondheidstoestand verbonden te zijn, en bevatten nu en dan eene papachtige (atheromateuze) stof (Tilesius), of zijn hol, hard en vast, zonder eenig vocht (Biett). Het *Molluscum* wordt door Willan en Bateman onder de *Tubercula* gerangschikt.

a) *Molluscum parvum.* De gezwellen hebben slechts de grootte eener erwt.

b) *Molluscum pyriforme.* Groote, langwerpige, peervormige zakken. Aan de binnenste vlakte der dij, aan den hals of op meer uitgestrekte plaatsen.

c) *Molluscum contagiosum Bateman.* Is zeer zeldzaam. Kogel- of eironde gezwellen, welke nagenoeg de kleur der huid hebben, met eene smallere grondvlakte digt op dezelve zitten, van eene verschillende grootte, glad, glinsterend, en bijna doorschijnend zijn. Het is besmettelijk en met storingen van den algemeenen gezondheidstoestand verbonden.

d) *Molluscum variegatum* (*Tubercula variegata*, *Tubercules bigarrés Jacobowics* [*Biett*]). Bruin-gele, donker-roode, blaauwachtige gezwellen en knobbels, die nu eens verheven en met een wit puntje *in centro* voorzien, dan eens plat en zonder eenige punt zijn. Zij bereiken den omvang eener erwt, eens hazelnoots en daarboven, en gaan *of* in afschilfering der opperhuid (met kleine witte schubjes), *of* tot zwart-bruine, vaste, drooge en somtijds zelfs

groenachtige korsten over, die bij voorkeur in den omtrek van het gezwel zeer ontwikkeld zijn. Deze variëteit is onlangs nieuw beschreven door Jacobowics.

Men zal het *Molluscum* niet ligt met eenige andere huidziekte verwisselen.

II. SARCOSIS CUTIS.

Vleeschuitwas, Vleeschgezwel.

Synon. *Sarcoma; Exsarcoma; Excrescentia carnea, carnosa; Steatoma cutis; Tumor carneus, solidus, sarcomatosus; Vegetatio cutis benigna; Hypertrophia cutis carnea s. steatomatosa.*

Een matig hard, niet knobbelig, gelijkvormig, niet ontstoken, onpijnlijk, kleurloos, aangeboren of later ontstaan, bewerktuigd, tot geene verzwering of ontaarding geneigd, uit hypertrophisch celweefsel of vetwoekeringen bestaand gezwel, dat inwendig eene gelijkvormige vleeschmassa vertoont en aan verschillende deelen van het ligchaam voorkomen kan. Het *Sarcoma* wast spoedig tot eene beduidende grootte aan, en is soms met eenen steel voorzien. In enkele gevallen kan het bij toenemende overmatige grootte in verzwering overgaan.

1) *Sarcosis cutis congenita* (*Naevus s. tumor carneus*). Is aangeboren en vertoont zich onder den vorm van knobbels, bollen, wratten, die veelal met haren bezet zijn.
2) *Sarcosis cutis acquisita.* Zij ontstaat ten gevolge eener eigendommelijke vormkracht (*nisus*

formativus). Sommigen (A b e r n e t h y) onderscheiden nog:

a) *S. vulgare vasculosum.*
b) *S. pingue.*
c) *S. pancreatiforme.*
d) *S. mammae.*
e) *S. tuberculatum.*
f) *S. medullare.*
g) *S. cancrosum.*
h) *Ectropium sarcomatosum.*
i) *Sarcomphalon.*
k) *Bursa sarcomatosa* (het beursvleesch-gezwel).

Sarcoma, als zijnde geen bijzonder lijden, laat zich gemakkelijk van *Scirrhus*, vijgwratten, en andere kwaadaardige huidziekten, door de ongevaarlijkheid, langdurigheid en de ontbrekende verzwering, onderkennen.

III. ELEPHANTIASIS ARABICA.

Olifantsziekte.

Synon. *Elephantiasis d e r A r a b i e r e n; Tumor elephantiacus; Morbus glandulosus Barbadensium; Andrum, Perikal, Colica japonica K a e m p f e r; Barbadoes-leg.*

Eene niet besmettelijke, met eenige koortsbeweging ontstaande, in den regel onpijnlijke, zich zeer langzaam ontwikkelende en zonder merkbare ontsteking verloopende, hypertrophische verdikking der huid en der onderhuidsche celweefsel- en vetlaag, welke tot de monsterachtigste vormen aanleiding geeft, die

de gezondheid slechts door hunne overmatige zwaarte en hunnen vreesselijken omvang hinderen en bedreigen. Deze ziekte kan alle ligchaamsdeelen aandoen: de borst, de tong, den hals, den buik enz. Vooral echter komen de navolgende soorten voor:

1) *Elephantiasis scroti* (*Sarcocèle s. Hydrocele sarcomatosa aegyptiaca* Larrey; *Hernia cancrosa* Prosper Alpinus; *Hydrocele endemica Malabaris*; *Andrum* Kaempfer; *Oscheochalasia s. Elephantia scrotalis* Alibert; *Hernia gelatinosa*; *Tumor albuminosus*).

   Eene verdikking van de liesklieren, van den *radix penis*, van het *scrotum*, hetwelk tot eene ontzaggelijke grootte aanwast. Somtijds bepaalt deze zich slechts tot op de voorhuid (*Elephantiasis praeputii*).

2) *Elephantiasis cruris* (*Crus barbadense*; *Elephantopus* der Arabieren; *Lepra malabarica* Sauvages). Olifantsvoet.

   Een hard, vast, niet pijnlijk, zich allengs vergrootend gezwel, hetwelk de huid hypertropisch aandoet; de aandoening neemt in de watervaten van het been eenen aanvang.

3) *Elephantiasis faciei* (*Lepra vulgaris* Alibert). Geene knobbels of knobbelachtige *elephantiasis* (zoo als sommigen ten onregte beweren), maar eene aanzienlijke verdikking en vergrooting van alle deelen des aangezigts, in het bijzonder van de lippen (*Labrisulcium*, *Cheilocace* Boot), den neus, de oogleden en het voorhoofd.

De ziekte is door hare eigendommelijke hypertrophie gemakkelijk van andere gebreken te onderscheiden. Ofschoon zij op zich zelve niet doodelijk is, ondermijnt zij echter de gezondheid door de evengenoemde ontzaggelijke hypertrophie.

NEGENDE KLASSE.

DEGENERATIONIS CUTIS.

Hoogst aanmerkelijke afwijking van den normalen, met de natuur overeenkomstigen toestand der algemeene huidbekleedselen, zoo wel wat den bouw en de zamenstelling, als de verrigtingen betreft, hetzij als verandering van het bestaande, in eene vreemdsoortige, alle omliggende deelen vernietigende stof (*Heteromorphia*), die zich *of* onder den vorm van knobbels (*tubercula*) voordoet, welke later in verzwering overgaan, *of* terstond eene algemeene oplossing (*colliquatio*) en voortgaande ontbinding (*phagedaena*) der organische zelfstandigheid te voorschijn roept. Allen hebben een slepend beloop en zijn zonder koorts, terwijl sommigen besmettelijk zijn. Velen zijn exotisch. — In deze klasse treft men VIII geslachten aan: *Elephantiasis tuberculosa*, *Framboesia*, *Cancer cutaneus*, *Dermatomalacia*, *Kelois*, *Lupus*, *Ozaena maligna* en *Acridophagia*.

I. ELEPHANTIASIS TUBERCULOSA.

De knobbelige Melaatschheid.

Synon. *Lepra nodosa*, *tuberculosa*, *syriaca*, *aegyptiaca*, *americana*, *extrema*, *islandica*; *Ele-*

phantia; Leontiasis; Dracontiasis; Satyriasis; Satyriasmos; Satyriasmus; Morbus herculeus, heracleus; Elephantiasis orientialis, legitima, leonina s. leontina, tyria, taurica; Tyrus; Lepra tyrica; Tyria; Tyriasis; Ladrarium; Lepra elephantiasis; Dsjudam, Madsjudam, of beter *Madsjöddam, Jöddam, Jössam, Nakka, Nakha der Arabieren; Malum hierosolymitanum; Malum lazari; Morbus phoeniceus; Malum mortuum* (doodbreuk); *Cancer universalis; Elephantiasis javanensis, asturiensis, indica; Scrophula moluccana; Variola amboinensis; Thymiosis; Cacabay; Lepra tuberculosa leonina Alibert.*

De benaming *Elephantiasis tuberculosa* drukt eene boosaardige, slepende ziekte uit, die de navolgende verschijnselen oplevert:

Er ontstaan bruine, bronskleurige (bij blanken) of meer donkere, zwarte (bij kleurlingen, negers), glinsterende, niet pijnlijke huidvlekken, in wier midden zich aanvankelijk een ter naauwernood erwtgroot knobbeltje verheft, dat echter spoedig den omvang van eenen amandel, hazelnoot, kleinen walnoot, ja van een hoenderei bereikt. Leggen dan drie tot vier zoodanige knobbeltjes naast elkander, dan ontstaat er niet zelden een vrij beduidend uitwas, door hetwelk het ligchaam afschuwelijk misvormd wordt. Deze uitwassen zijn vuil-geel, bruinachtig geel of eenigzins rood, worden al grooter en grooter, doen eerst de ooren, wangen, lippen, kin en later andere deelen des ligchaams zonder onderscheid aan; de huid wordt dien ten gevolge verdikt, gespleten, gegroefd; vooral wordt dikwijls de benedenvoet wanstaltig en buitenge-

meen groot (*Elephantopus*, *Elephantoxus*, knobbelbeen). Er ontstaan zweren, welke ligt bloeden, met sponsachtige uitwassen voorzien zijn, in de diepte voortvreten, de beenderen aantasten en gewoonlijk eenen smartelijken dood ten gevolge hebben. De met dit vreesselijk gebrek behebte kranken lijden veelal aan aanhoudende, tegennatuurlijke stijfheid van de roede, met wellustige gewaarwordingen en niet te verzadigen geilheid (*Libido inexplebilis*, *Salacitas*, *Satyriasis*, *Priapismus*) gepaard.

Wij nemen de volgende variëteiten aan:

a) *Elephantiasis tuberculosa legitima* Heiberg. Zij verloopt naar den boven beschrevenen vorm.

b) *Elephantiasis glabra* Heiberg (*Lepra anaesthesica* Winterbottom). De huid is geheel glad, echter droog en lederachtig.

c) *Lepra occidentalis*. De Westersche melaatschheid. Hieronder verstaat men deels geringere graden van de Oostersche melaatschheid (*L. tuberculosa*, *nodosa*), zoo als zij in *Europa* voorkomen, deels andere, met scheurbuik, syphilis en kwaadaardigen ringworm zamengestelde, door de plaatselijkheid van vele streken inheemsch gewordene, kwaadaardige, slepende huidgebreken.

d) *Lepra borealis*, *septentrionalis* Callisen (*Radesyge*, *Stremsyge*, *Ulcus norvegicum*, *Lepra norvegica* [Noorwegen]; *Liktraa*, *Lictraea*, *Liaetraea*, in den hoogsten graad *Spedalskhed* [IJsland, Groenland, Lapland]; *Lepra holsatica* Struve (?); *Lepra taurica*,

morbus Tauricus, *Crimensis*). De Noordsche melaatschheid.

Donker-roode, ongevoelige, kleine, naar vloosteken gelijkende vlekken op den neus, waarbij zich spoedig zwelling en roodheid van alle deelen des gelaats voegt. Later, na verloop van maanden, zelfs jaren, toont zich in het gelaat een grijsachtige, witte, korstige uitslag, terwijl zich tevens op verschillende andere plaatsen des ligchaams, in de keel en de mondholte, koperkleurige knobbels vertoonen, die in kwaadaardige zweren veranderen en met algemeene tering (*tabes*) eindigen.

e) *Lepra alopecia*, *rubra*, *scorbutica* (*Morbus ruber cayennensis; Malum rubrum* [*mal rouge*]). De roode ziekte van Cayenne.

f) *Morbus dithmarsicus.* De Dithmarsche ziekte, de marschziekte in Holstein, Pommeren, in het Dithmarsche. Beiden vertoonen dezelfde verschijnselen als de *Lepra borealis.*

g) *Scherlievo* (*Framboesia illyrica* volgens sommigen; *Scabies venerea contagiosa* Tott (?); *Malatia; Malo di scarlievo; Malo di Fiume; Falcadine.* De scherlievoziekte. Geene venusziekte, maar gewijzigde melaatschheid [Michahelles]). Zij heerscht endemisch in de Oostenrijksche plaatsen, aan de Adriatische zee (*morbus crobingerius?*), en kiest bij het uitbreken *of* het been- *of* het huidstelsel, veroorzaakt in beide gevallen gevaarlijke keelontsteking, in het laatste daarenboven zweren en misvormende, verwoestende

knobbels, in het eerste echter opzwellingen, *tophi* en verweekingen der beenderen, onzuivere, eeltachtige zweren en beeneter.

h) *Spyrocolon* (door Wibmer in 1840 beschreven). Zij heerscht in Griekenland, en bestaat in eene uitbotting van onregelmatige, koperroode puisten, welke *of* in kwaadaardige verzwering overgaan, *of* bij genezing zwartroode vlekken teruglaten. Meestal ontstaan er vretende zweren aan den mond, de lippen, het verhemelte, de neusholte, de geslachtsdeelen enz.

i) *Inzaum burrah-azar s. Khora* [Indien]; *Buenemia tropica*, *Bodesi* [Surinamen]; *Kushta* [Beneden-Indien].

De *Elephantiasis tuberculosa* onderscheidt zich van de *E. arabica* door haren slechten, stinkenden etter; zij is overigens in karakter, beloop en gevolgen veel kwaadaardiger dan de laatstgenoemde.

II. FRAMBOESIA.

Aardbeipok, Indiaansche pok, Pokken van Amboina, de Indische ziekte.

Synon. *Morulus*, *Morula; Vegetationes framboesiodes; Lepra fungifera* Cartheuser*; Guinea-pox; Pians*, *Thymiosis*, *Framboesia* Sauvages*; Lues indica* [West-Indien]; *Yaws* [Afrika]; *Sycosis*, *variola magna* [in de middeleeuwen].

Een slepende, besmettelijke huiduitslag, welke onder de negers in Afrika en op de West-Indische eilanden inheemsch is. Dezelve doet zich voor onder den vorm van meer of minder groote, sponsachtige,

vleeschroode of blaauwachtige puisten en vlekken, die overgaan in uitwassen, welke naar frambozen gelijken. Vloeijen de uitwassen ineen, dan noemt men dit *mamma pian* (in West-Indien) of *mamma yaw* (in Afrika). Er bestaat, volgens de meening van velen, een wezenlijk onderscheid tusschen de *Yaws* en *Pians*; de eerstgenoemden hebben veel overeenkomst met de kinderpokken, gaan in geene weiachtige uitzweeting, maar in verettering over en genezen zonder kunsthulp; de *Pians* daarentegen zijn veel hardnekkiger, komen meer met den kwaadaardigen ringworm overeen, verwekken bij opvolging groote, kankerachtige, slepende zweren, verdikking der huid, uittering, waterzucht, verlammingen en den dood.

Ondersoorten zijn nog:

a) *Framboesia scotica* (*Sibbens*, *Sirvens*, *Sivvens*, *Siwwens*, *Buttons-curoy* [in Schotland]). Snel om zich heen vretende zweren, in de keel en in den mond, die het verhemelte, de amandelen, de lel verwoesten, ja zelfs de beenderen aantasten. Gelijktijdig vertoonen zich, vooral in het gelaat, koperkleurige, spoedig met groote roven bedekte, van lieverlede in sponsachtige, witachtige uitwassen overgaande vlekken.

b) *Morbus canadensis.* De ziekte van Canada, van de St. Paulusbaai. Komt in alles met de vorige overeen.

De onderscheiding van de *Framboesia* is niet moeijelijk. Somtijds hebben de uitwassen veel van *Fungus medullaris;* intusschen zijn zij vaster, harder, minder ligt bloedend en meer algemeen verbreid. Of de venuszickte veel tot het ontstaan van dit gebrek

bijdraagt, is, ofschoon niet uitgemaakt, echter volgens Wallace en anderen zeer waarschijnlijk.

III. CANCER CUTANEUS.

Huidkanker, Wratkanker.

Synon. *Καγκρινος*, *Καρκινωμα* Hippocrates; *Sarcomyces*, *Sarcospongus* Rayer; *Noli me tangere*, *Serpigo* der ouden; *Apostema cancrosum*, *melancholicum* der middeleeuwsche schrijvers; *Dermatalgia cancrosa*, *Carcinodermia* der nieuweren; *Myrmecia* St. Yves; *Carcinoma crustaceum.*

Knobbelachtige, met eene scirrheuse of mergachtige stof gevulde, in den beginne geheel onpijnlijke, roodachtige gezwellen, die na eenigen tijd grooter worden, in verweeking en verzwering overgaan, onder scheurende, stekende, borende pijnen zich met sponsachtige uitwassen bedekken en uitgebreide, kankerachtige verwoestingen aanrigten.

1) *Cancer molluSciformis*, *framboesiodes* Rayer, Alibert (ook *Mycosis fungiformis* Alibert; *Fungus framboesiodes* Behrend; *Terminthus* der ouden).

   Sponsachtige, eironde gezwellen, die eene treffende gelijkenis met paddestoelen hebben, bersten en eenen stinkenden, slechten etter laten uitvloeijen. Wanneer de gezwellen klein, erwtgroot zijn, noemt men dezelve *Cancer pisiformis.*

2) *Cancer globosus* (*Carcinus globulosus* Alibert). Kogelvormige, in den beginne geheel

onpijnlijke gezwellen van eene violette, rood- of zwartachtige kleur, welke de grootte van jeneverbessen of olijven hebben.

3) *Cancer fungosus* (*Cancer mollis* Beclard; *C. cerebriforme*, *encephaloides* Laennec; *Carcinus medullaris* Alibert; *Fungus haematodes*, *medullaris*, *cerebralis*, *cerebriformis*; *Fungus cancrosus medullaris* Harless; *Melanosis* (?) Rayer, Breschet). Mergkanker, mergsponsgezwel. Weeke, veerkrachtige gezwellen, bestaande uit eene, met de hersenen gelijkvormige zelfstandigheid. Zij laten een bedriegelijk gevoel van vochtgolving waarnemen, bloeden bij de geringste aanraking en scheiden eenen bloederigen, dikken etter af.

4) *Cancer tuberculosus*, *vulgaris* Rayer (*Carcinus tuberculosus* Alibert). Knobbelkanker. Harde, verschillend gekleurde, meer of minder talrijke knobbels, die *of* afzonderlijk staan, *of* vereenigd zijn (*Eilodes* Warren). Zij hebben de grootte eens hazelnoots, eener rozijn, van eenen olijf of grooten boon.

5) *Cancer leuce* Rayer. Hij is van eene melkwitte kleur, in het midden verdiept en aan deszelfs vooruitstekende randen van vaatvertakkingen voorzien.

6) *Cancer melaneus*, *anthracicus*, *melanoticus* (*Carcinus melaneus*, *redivivus* Alibert; *Anthracina* Jurine). Zwartachtige, sterk jeukende vlekken, die in naar moerbezien gelijkende uitwassen en in lichter gekleurde of groene

knobbeltjes overgaan. Vooral aan de oevers van het *Genfermeer*.

7) *Cancer verrucosus* (*Carcinus verrucosus* *Alibert*; *Verruca cancerosa s. ex fuligine van velen*). De schoorsteenvegerskanker. Eene kleine, wankleurige, ruwe, jaren lang in denzelfden toestand blijvende wrat, die meestal het onderste of zijdelingsche gedeelte van het *scrotum* tot zitplaats uitkiest. Uitsluitend bij schoorsteenvegers. Wordt meer door het roet van steenkolen, dan van houtskool te weeg gebragt. Voornamelijk in Engeland.

8) *Cancer s. Carcinus eburneus* *Alibert* (?) (*Dermatoscleriasis*). Is geene bijzondere soort, maar eene knoestverharding, zoo lang dezelve nog niet in verweeking is overgegaan; derhalve een beenachtig, ivoorhard, vast uitwas.

De huidkanker hangt altijd van eene eigendommelijke kwaadsappigheid (*cachexia*, *diathesis cancrosa*) af, en kenmerkt zich door eene loodgrijze, aardvale gezigtskleur, spoedige vermagering en karakteristieke verzwering.

IV. DERMATOMALACIA.

Waterkanker, mondkanker, zwarte kanker.

Synon. *Nome*, *Noma* *Galenus*; *Catarrhus ad gingivas* *Fabr. Hildanus*; *Cancer aquaticus*, *oris*, *scorbuticus*, *labii*; *Stomacace gangraenosa infantum*; *Cancrum oris*; *Cheilocace*; *Ulocace*; *Stomatitis*; *Malum mortuum van velen*; *Gangraena caseosa s. pulposa*; *Stomatitis gan-*

graenosa Billard; *Stomatitis s. gangraena scorbutica* der Franschen; *Ulcus noma; Noma infantum; Labrisulcium; Pseudocancer; Scorbutus oris* van sommigen; *Anthrax gangraenosus; Aphthae serpentes; Cheilomalacia; Ulcus sphacelosum, gangraenosum* Fränkel.

Is eene eigendommelijke, meestal slechts bij zwakke, kwaadsappige kinderen voorkomende verzwering van den mondhoek, de lippen, de wang enz. Het gebrek begint, na voorafgeganen onaangenamen reuk uit den mond en vermeerderde speekselafscheiding, met eene jeukende, brandende roodheid der wangen, lippen en van het tandvleesch, op de oppervlakte van welke deelen (meestal aan de linkerzijde) zich kleine, linzengroote, vuilwitte, soms grijs- of blaauwroode, zwartachtige vlekken of blaasjes ontwikkelen, die met eenen rooden, donkeren kring omgeven zijn, openbreken, eenen slechten, spekachtigen etter afscheiden en zweren vormen, welke meestal spoedig in vochtige, zeldzaam in drooge versterving van alle deelen des gelaats (en ook van de beenderen) overgaan.

Richter onderscheidt:

a) *Noma scorbuticum.*
b) *Noma metastaticum.*
c) *Nomo gastricum.*

De waterkanker onderscheidt zich van de eigenlijke kanker door haar haastig beloop. Met *Scorbutus*, *Aphthae* en *Stomacace* zal men haar niet ligt verwisselen. Bij de eerstgenoemde is eene algemeene dyscrasie, zoo mede bloedingen, *Ecchymoses*, *Petechiae* enz. aanwezig; bij de laatstgenoemden, die veel

menigvuldiger voorkomen, ziet men slechts kleine, witachtige, oppervlakkige zweren.

V. KELOIS.

Keloide.

Synon. *Kelis*, *Kelos*, *Kelodes*, *Cheloides*, *Concroides*, *Cancroma cancelli*, *Cancer albus* *Alibert.*

Één (zelden in meerder aantal aanwezig) kankerachtig uitwas van het celweefsel der huid, hetwelk zeer verheven, hard, bleekrood van kleur, veerkrachtig, nu eens rond, dan eens vierhoekig, in het midden vlak is en aan de randen gaffelvormige, naar schildpaddenpooten eenigermate gelijkende, tot de randen zich uitstrekkende verlengselen heeft. Het gebrek is hoogst slepend en vertoont zich meestal op de wang en aan de voorste vlakte van de borst en den hals.

VI. LUPUS.

Opene kanker.

Synon. *'Εσθιομενὸς* *Hippocrates*; *Therion*, *Therioma* *Celsus*; *Lupus vorax* *Parcelsus*; *Formica ambulativa* der *Arabieren*; *Phagedaena*, *Papula fera*, *Darta excoriativa*, *maligna*, *ulcus herpisticum* van de middeleeuwsche schrijvers; *Cancer Lupus* *Sauvages.*

Er ontstaan aanvankelijk violetroode vlekken; deze ontwikkelen zich tot donkerroode, harde, verhevene, niet zeer groote puistjes, welke eindelijk in grootere, violetkleurige of blaauwroode, onpijnlijke knobbels

overgaan. Deze breken zeer spoedig open, gaan over in etterende, stinkende, boosaardige, alle omliggende deelen verwoestende zweren, die zich met vastzittende, bruinachtige of geelzwarte korsten bedekken, onder welke de verwoesting zich steeds verder tot de dieper gelegene deelen uitstrekt, hetwelk somtijds onder eene schijnbaar geringe afschilfering geschiedt, waarbij de deelen als het ware wegkrimpen (eene bij *Lupus* geheel karakteristieke zamentrekking der aangetaste deelen).

Wij nemen met R a y e r de volgende soorten aan:

1) *Lupus exedens.*

a) *Lupus perforans*, *terebrans* (*Esthiomenos perforans A l i b e r t*). Een of meer der boven beschrevene knobbels gaan in verzwering en verwoesting over. De verzwering tast meestal de beenderen en kraakbeenderen van den neus aan, die reeds binnen weinige weken geheel vernietigd is.

b) *Lupus abrodens*, *excorticans*, *exfolians.* Ook deze komt voornamelijk in het gelaat voor, en strekt zich somtijds tot over de bovenste ledematen uit. Hij ontstaat met violetkleurige vlekken, op welke de opperhuid zich van lieverlede in kleinere of grootere, glinsterend-witte schubben afscheidt, waarbij de huid en het celweefsel verloren gaan, zonder dat er aldus ziekelijke stoffen aanwezig zijn.

2) *Lupus non exedens* (*Esthiomenos serpiginosus*, *ambulans A l i b e r t*). Hij begint met kleine, roodgele, linzenvormige, weinig verhevene knobbeltjes, die steeds in aantal toenemen, zelden zweren, zich met dunne, vastzittende

korsten bedekken, zamengroeijen en tot beduidende, monsterachtige aanzwelling der huid en celstof (meestal van het gelaat) aanleiding geven (*Lupus hypertropicus*).

De *Lupus* kan wegens deszelfs blaauwroode vlekken en knobbels, vretende zweren, die schijnbaar cicatriseren, echter steeds weder op nieuw openbreken, niet ligt voor *Acne rosacea*, *Elephantiasis tuberculosa* of *Syphilis* worden aangezien.

VII. OZAENA MALIGNA.

De worm, de kwade droes.

Synon. *Farcin; Febris gangraenosa der Franschen; Carbunculus spontaneus; Pustula maligna spontanea*).

Zij is oorspronkelijk eene ziekte van het paard, die echter van hetzelve op den mensch kan overgaan. — Voorboden van dit vreesselijk gebrek zijn: (2—6 dagen na de infectie) kolijkpijnen, diarrhee, later koude rillingen, waarop koorts en algemeene dedolatie volgen. Nu vormen zich gezwellen in het dikke van de dij, den schouder en de binnenenkel, die *of* geabsorbeerd worden *of* in verweeking en verettering overgaan. 10—15 dagen na het begin der ziekte verschijnen er hier en daar witte, gangraeneuse blazen en puisten op de roode, livide of violetkleurige, gezwollene gedeelten van het gelaat, vooral aan de oogleden en den neuswortel; uit den neus zelven, die zeer pijnlijk, gespannen is, loopt in groote hoeveelheid een geelachtig-wit, taai, bloederig vocht. Nog een dag later zijn de puisten veel talrijker, bedekken alle deelen

des ligchaams en vormen korsten, onder welke de huid in versterving overgaat. Nu worden de lippen, tong en overige deelen van het gelaat zwart, er ontstaan ijlingen, stuiptrekkingen, *coma* en eindelijk de dood.

Niet alleen door inoculatie, maar ook door een miasma kan deze ziekte overgebragt worden. De puisten (met goed ontwikkelde hof) zouden als zoodanig met *vaccine*-puisten verward kunnen worden; zij zijn echter meer violetkleurig, bevatten zeer veel etter en hebben zeer spoedig eene zwelling van de meeste ligchaamsdeelen ten gevolge.

Ofschoon de *Ozaena* oorspronkelijk tot de *Vesiculae* behoort (Stokes) (*), hebben wij haar echter, wegens haar karakter en beloop, in deze klasse opgenomen.

VIII. ACRIDOPHAGIA.

Een herpetisch gebrek in *Ethiopië*, met diepe huidzweren, waarin zich gevleugelde insecten (van daar de naam) vormen (Most).

TIENDE KLASSE.

HAEMATOSES ET VASCULARITATES CUTIS.

Haematoses zijn uitstortingen van bloed, *of* in het weefsel der huid alleen, *of* ook in het onderhuidscelwijsweefsel, zich openbarende door uitwendig zigtbare, donkerroode, violetkleurige, bruin- of zwart-

(*) Tot de *Vesiculac* zoude men ook nog kunnen rekenen de *Crystalline* of *Vesiculae crystallinae* (Hanemann), een ligte uitslag, die den *glans penis* of *introitus vaginae* tot zitplaats uitkiest.

achtig-roode vlekken, met scherp begrensde randen en van verschillende grootte, die noch van pijn, noch van hitte vergezeld zijn, noch door eene drukking met de vingers verdwijnen, maar eerst van lieverlede, naarmate de meerdere of mindere kracht, waarmede het uitgestortte bloed opgeslorpt wordt, door overgang in eene meer geelachtig-roode kleur verbleeken en ten laatste verdwijnen.

Onder *Vascularitates* verstaat men eene ziekelijke, tegennatuurlijke ontwikkeling van roode (aderlijke of slagaderlijke) haarvaatjes in de huid, welke zich voordoen als donkerroode, blaauwachtige en zelf geelroode, bruinachtige, uit kleine vaatnetjes zamengestelde, min of meer verhevene, gezwelvormige, mede onpijnlijke vlekken, die, wanneer zij uit slagaderlijke vaatvertakkingen ontstaan zijn, in zoo verre met den algemeenen bloedsomloop zamenhangen, dat zij gelijktijdig met den polsslag des slagaders kloppen. Elke vasculariteit (zoowel aderlijke als slagaderlijke) neemt daarenboven zoo veel deel aan de opwelling van den bloedstroom, dat zij door elken invloed, welke de beweging des bloeds naar de peripherie vermeerdert of vermindert, meer donkerrood en voller, of daarentegen bleeker, kleiner en weeker wordt (*tumores erectiles*).

Zoowel de *Haematoses* als de *Vascularitates cutis* zijn hun ontstaan aan het bloed- en vaatstelsel verschuldigd, en om die reden tot eene en dezelfde klasse van huidziekten teruggebragt (B e h r e n d).

De *Haematoses* hebben slechts I geslacht, namelijk: *Purpura*.

I. PURPURA.
Bloedvlek.

Synon. *Φονικη νουσὸς*, *Φθίνικη* *Hippocrates*; *Porphyra*, *Porphyrismus* (?), *Profusiones sanguinis in cute*, *Apoplexia cutanea*, *Peliosis*, *Pelioma der oude schrijvers*; *Haemorrhagia cutanea*, *Haematosis cutis der nieuweren*; *Haemacelionosis der Franschen.*

Vrije uitstorting van bloed in de huid en in het celweefsel (*Petechiae*), zich door de boven beschrevene vlekken kenmerkende.

1) *Purpura sine febre*, *apyretica.*

a) *Purpura simplex Thomson*, *Willan*, *Rayer* (*P. petechialis simplex*; *Petechianosis Duncan*; *Haemorrhoea petechialis Adair*; *Petechiae sine febre*; *Pestichiae*; *Peticulae*; *Puncticula*; *Lenticulae*; *Peliosis vulgaris Alibert*; *Phoenigmus petechialis Sauvages*; *Porphyra simplex pulicosa Good*).

Een zeer groot aantal kleine, naar vloosteken gelijkende, donkerroode of zwarte, ronde stippen, meestal aan de beenen, in het gelaat, doch ook op de borst en armen. Derzelver duur is hoogst onbepaald. Doorgaans zijn deze *petechiae* niet boven de huid verheven; doch bij sterkeren bloedsaandrang worden het kleine, zwarte knobbeltjes, die verdroogen en zich met buitengewoon kleine, zwarte korstjes bedekken.

b) *Purpura urticans.* De vlekken zijn grooter

rooder, meer vooruitstekend, ei- of cirkelrond. Deze uitbotting duurt gewoonlijk *vier* weken, en is van allen de goedaardigste.

c) *Purpura haemorrhagica* (*Morbus maculosus s. haemorrhagicus* *Werlhofius*; *Ileus haematites* *Hipocrates*; *Molopas* *Galenus*, *Aristoteles*; *Morbus lienosus* *der ouden*; *Stomacace universalis* *Sauvages*; *Haemorrhagia universalis* *Wolf*; *Porphyra haemorrhagica* *Good*; *Peliosis haemorrhagica* *Swediaur*, *Alibert*; *Morbus lenticularis*; *Petecchymosis*; *Petechianosis haemorrhoea* *Duncan*). De bloedvlekkenziekte van Werlhof.

Talrijke, purperroode, violet-, loodkleurige en zwarte vlekken van middelmatige grootte, die van lieverlede eene geel-groenachtige kleur aannemen. Somtijds ontstaan tevens *bullae* of *ampullae*, die een dun, meestal zwartachtig bloed uitstorten, en dit zelfs in eene hoeveelheid van meerdere ponden 's daags. Veelal aan de onderste ledematen en dijen, in den mond en aan het verhemelte. Zij is de kwaadaardigste vorm.

α) *Exanthema haemorrhagicum* *Graves*.

d) *Purpura senilis* *Bateman*. Roodachtig-bruine vlekken en striemen, bij grijsaards. Duur: *vier* weken.

e) *P. cachectica* (*Purpura cum Rupia* *Rayer*). Kleinere of grootere, donkerroode of blaauwachtige vlekken aan de beenen van waterzuchtigen, kwaadsappigen, aâmborstigen enz.

2) *Purpura febrilis, maligna, contagiosa, culicaris* (*Petechiae febriles; Morbus cum petechiis* Strack; *Lenticulae* Frascatori; *Febris petechialis* Hoffmann, Rasori, Acerbi; *Febris petechizans, peticularis* Roboret; *Febris purpurata* Rivière; *Febris puncticularis* Zacutus Lusitanus; *Febris pulicaris* Petrus a Castro; *Purpura maligna* Sauvages; *Purpura contagiosa* Willan). De vlekkoorts. Zij is het verschijnsel van eenen met ontbinding des bloeds gepaard gaanden typheusen of rotachtigen toestand, b. v. bij Typhus, koortsen enz.

Men onderscheidt nog:

a) *Purpura febrilis simplex.*

b) *Purpura febrilis haemorrhagica.*

ANGIECTASIAE CAPILLARES.

Tegennatuurlijke ontwikkeling en vorming van haarvaatjes.

De meesten zijn aangeboren en duren het geheele leven door. Bij slagaderlijken vorm ziet de huid er lichtrood, bij aderlijken violetkleurig of donkerblaauw uit.

1) *Vegetationes vasculares acquisitae.* Zijn zeer zeldzaam, en nog weinig bekend. Kleine, roode, verstrooid of groepsgewijs geplaatste, weinig boven de huid vooruitstekende gezwellen, inzonderheid in het aangezigt.

2) *Vegetationes vasculares congenitae s. Naevi vasculares* (*Maculae originales, congenitae;*

Notae, *Lunae*, *Sigilli* Sauvages; *Metrocelis* Good).

Hieronder verstaat men aangeborene, uit hoogst ontwikkelde haarvaatnetten bestaande vlekken of gezwellen.

Naar de kleur en gedaante onderscheidt men nog: *Naevus marmoratus*, *araneus*, *flammeus*, *globulosus*, *ceraseus*, *framboesiodes*, *exulcerans*, *Morus*, *Ribes*, *Pyrus* enz.

ELFDE KLASSE.

DISCOLORATIONES CUTIS.

Afwijkingen der gewone huidkleur, die niet het gevolg zijn van ontsteking, ontaarding of bloeduitstorting in het onderhuids-celwijsweefsel, maar van het gemis *aan*, of ziekelijke, tegennatuurlijke hoedanigheid *van* de kleurstof der huid (*pigment*). Deze kleurveranderingen zijn natuurlijkerwijze noch van pijn, noch van bijzondere hitte vergezeld. Somtijds zijn enkelen met eene onbeduidende jeuking verbonden (b. v. *Chloasma*). De meesten zijn aangeboren en duren levenslang.

Men onderscheidt in deze klasse II geslachten: *Dyschroa* en *Achroa*.

I. DYSCHROA.

Ziekelijke kleur der huid.

Synon. *Dyschroea; Maculae* W i l l a n, B a t e m a n, T h o m s o n; *Colorationes* B i e t t; *Pannus* A l i b e r t.

Algemeene of gedeeltelijke, vreemdsoortige kleur der huid, ten gevolge eener aangeborene (soms erfelijke) of later ontstane verandering van het eigenlijke huidpigment.

1) *Melanosis* (*Melas; Melasma; Melanismus; Melanosis benigna* [ter onderscheiding van *Cancer melanoticus*]; *Tumor melaneus, melanoticus; Pannus melaneus*).

De zwarte huidvlek, ouderdomsvlek.

Donkere, zwartachtige (koolstoffige?), niet jeukende, onpijnlijke vlekken op de huid of in derzelver weefsel, welke ten gevolge eener verhoogde aderlijkheid (of van een verminderd oxydatie-proces) des bloeds en uitlating van hetzelve ontstaan zijn. De vlekken zijn nu eens zeer klein en vlak, dan weder meer uitgebreid en verheven, of wel groote, vooruitstekende gezwellen (*tumores melanotici*), uit welke de zwarte stof kan ontlast worden. Zij zijn hoogst slepend en komen inzonderheid bij grijsaards, aan de ledematen (vooral aan de dijen), voor.

2) *Nigrities* (*Nigredo; Vitiligo; Naevi pigmentarii nigri*).

Eene aangeborene, onveranderd blijvende zwarte kleur der huid, waardoor zij zich ten duidelijkste van *Melanosis* onderscheidt. Na-

tuurlijk kan zij slechts bij blanken voorkomen.

3) *Vitiligo.* Zwarte, bruine, gele, blaauw- of witachtige, ja zelfs grijze huidvlekken, die niet aangeboren zijn, maar door inwendige oorzaken kunnen worden te voorschijn gebragt. Zij jeuken weinig en eindigen soms met afschilfering der opperhuid. De *Vitiligo* komt op alle huidplaatsen (vooral bij zieken, kwaadsappigen en grijsaards) voor.

Hiertoe behooren nog: *Pinta*, eene ziekte in het Noordelijke Mexico (M'Clellan); *Karata* (*Pannus carateus Alibert*), eene in Nieuw-Grenada inheemsche ziekte.

De vlekken van *Vitiligo* zitten zeer oppervlakkig, terwijl de kleurveranderingen in de *Melanosis* derzelver zitplaats meer in het diepere huidweefsel hebben.

4) *Naevi variegati* (*Naevi pigmentarii; Maculae maternae; Naevi materni; Spili; Signa; Spilomata*).

Roode, gele, bruine of verschillend gekleurde, aangeborene of moeder-vlekken. Somtijds zijn zij bleekrozenrood (*Phoenigmus congenitus*).

a) *Naevus maternus lipomatodes Walther.* Heeft veel overeenkomst met het vetgezwel, evenwel met dit onderscheid, dat de vetmassa in geene cystis besloten is.

5) *Chloasma* (*Macula hepatica; Pannus hepaticus*). Levervlekken.

Bleek- of bruinachtig gele, grootere of kleinere, drooge, gladde, niet jeukende, onpijnlijke vlekken, die meest op den romp en aan den

hals, somtijds ook in het gelaat ontstaan. Zij zijn doorgaans behaard.

a) *Fuscatio.* Groote, bronskleurige vlekken, die zamenvloeijen. Men treft dezelve veelal bij waschvrouwen op de bovenste ledematen aan.

b) *Maculae s. Chloasmata gravidarum.*

c) *Chloasma amenorrhoicum.* Bij gebreken in de maandelijksche zuiveringen.

6) *Ephelis* (*Φαχοι; Lentigo; Lenticula; Macula solaris; Pannus lenticularis; Phaci*). Zomersproeten, zomervlekken.

Geelachtig-bruine huidvlekken, die door de werking der zonnestralen (vooral bij blonde personen met eene teedere huid) te voorschijn komen. Nu eens zijn zij zeer klein en in groote menigte aanwezig, dan eens grooter, cirkelrond of linzenvormig (*Ephelis lentigo*). Zij verschijnen slechts in den zomer, aan onbedekte deelen, en verdwijnen meestal weder in den winter. Zij hebben veel overeenkomst met de levervlekken en zijn, even als deze, slechts overkoolingen der huid. De levervlekken zijn echter grooter, verhevener en behaard.

7) *Color schistizans per usum internum argenti nitrici.* Eene donkerblaauwe kleur der huid.

II. ACHROA.

Kleurverdwijning, Witlijden.

Synon. *'Αλφος Hippocrates; Decolorationes Biett; Albinismus; Canities; Vitiligo alba Frank;*

Macula alba; Alphodermia; Leuce, Leucopathia; Dondes; Albinos; Kakkerlakken.

Melkwitte huidkleur, als gevolg van het ontbreken des pigments.

1) *Albinismus universalis (Leucaethiopia).*

Matwitte, somwijlen geelachtig-witte kleur der huid; de haren der *albinos* zijn dun, zeer fijn, vlassig, zijdeachtig, niet gekruld, naar geitenhaar gelijkende. De Iris is bleek- of blaauwachtig-rozenrood, terwijl de oogappel, ten gevolge van het ontbrekende pigment der *choroidea* en *uvea*, hoogrood van kleur is.

2) *Albinismus partialis congenita.* Grootere of kleinere, meelachtig-witte, aangeborene, min of meer talrijke vlekken op de huid.

De *diagnosis* bij *Achroa* is in het algemeen zeer gemakkelijk. De onderscheiding van bleekzucht is, dat bij *Chlorosis* de kleur der huid niet wit, maar bleek-groenachtig is.

TWAALFDE KLASSE.

MORBI EPIDERMATICI.

Ziekten van de keratogenetische werktuigen en kleine huidtepeltjes, die zich door eene verandering in de zamenstelling en kleur der huid openbaren. Het weefsel der lederhuid is bij deze ziekten nimmer veranderd, weshalve zij ook nooit van ontsteking, pijn, jeuking, verzwering enz. vergezeld zijn. De

meesten zijn aangeboren, terwijl enkelen zich eerst gedurende het leven ontwikkelen.

Hiertoe behooren de volgende IV geslachten: *Verruca*, *Clavus*, *Productiones corneae* en *Ichthyosis*.

I. VERRUCA.

Wrat, *Wen*.

Synon. *Acrochordon*; *Porros*; *Porra*; *Ficus*; *Myrmecia*; *Thymion*; *Lophos*; *Moros*; *Thymus*; *Acrothymium*; *Marisca*; *Phymosis verrucosa* Young.

Kleine, harde, onpijnlijke huiduitwassen, bestaande in eene ziekelijk verhoogde vormkracht van een of meer kleine huidtepeltjes. Meest op de rugvlakte der handen en in het gelaat, bij kinderen en jongelingen.

Wij onderscheiden twee variëteiten:

a) *Verrucae discretae*. Zij staan afzonderlijk; het zijn kleine verhevenheden van 1 tot 2 lijnen in diameter, met eene ruwe, oneffene, ongevoelige oppervlakte.

b) *Verrucae agglomeratae* (*Vegetationes verrucosae*). Kleine, bijeengehoopte, korrelige wratten. Zij zijn gevoeliger, dan de afzonderlijk staande wratten, en meestal aangeboren.

II. CLAVUS.

Likdoorn, *Eksteroog*.

Synon. *Tylos*; *Tylosis*; *Tyloma*; *Callus*; *Poros*; *Poroma*; *Porosis*; *Verruca alba*; *Oculus gallina-*

ceus, Helos; Gomphos; Gemursa; Interdigitum; Clavus pedis.

Eene harde, drooge, gevoellooze, eeltachtige, wratvormige (hoornachtige), bladerige, omschrevene verharding en verdikking der opperhuid, die uit onderscheidene boven elkander geplaatste lagen bestaat en door uitwendige drukking vooral aan die deelen voorkomt, waar de opperhuid digt op het been ligt, zoo als aan de teenen, de voetzool en het heupbeen.

III. PRODUCTIONES CORNEAE.

Hoornachtige uitwassen.

Synon. *Cornu humanum; Excrescentiae corneae.*

Uitwassen, welke uit hoornachtig verharde, verhevene opperhuiddeeltjes bestaan, die, ofschoon op alle huidplaatsen zich ontwikkelende, echter bij voorkeur op behaarde, met vele vetkliertjes voorziene deelen aangetroffen worden.

IV. ICHTHYOSIS.

De vischschubuitslag, de vischhuid.

Synon. *Squamositas der Schrijvers; Lepra Ichthyosis Sauvages; Lepidosis Ichthyosis Young.*

Een uitslag, die zich kenmerkt door eene ziekelijke, weelderige afscheiding van opperhuidsche zelfstandigheid, en de gedaante van groote, harde, drooge, als dakpannen over elkander geplaatste (hoornachtige) vischschubben heeft, die van eene groenachtig-grijze, gele, bruine of zwarte kleur zijn. De

ziekte is *of* aangeboren, *of* (zeldzamer) ontstaat eenige maanden na de geboorte, en is noch van hitte, noch van pijn, noch van jeuking vergezeld.

1) *Ichthyosis simplex.* De huid is hard, ruw, dik en zóó gekloofd en gespleten, dat zij met schubben bedekt schijnt, die droog, hard, dikwijls schitterend grijs, in het witachtige spelende en met eenen zwartachtigen kring omgeven zijn.

2) *Ichthyosis cornea* *A l i b e r t* (*Keratiasis*, omdat zich hier wezenlijke hoornachtige uitwassen vormen). Deze uitwassen zijn weelderige voortbrengsels der opperhuid, ontstaan *of* uit huidwratten *of* uit geopende beurs- en spekgezwellen (menigvuldiger), onder de gedaante van eene oude, verdroogde boombast, of van eenen geiten- of ramshoorn van $1\frac{1}{2}$—12 duim lengte. De schubben zijn zeer algemeen verspreid, donker of zwart van kleur.

Men onderscheidt nog naar de zitplaats, kleur en gedaante: *Ichthyosis generalis*, *partialis*, *brunea*, *viridis*, *nitida* (*A l i b e r t*), *serpentina.*

De *Ichthyosis* onderscheidt zich van *Lepra*, *Psoriasis* en *Pityriasis* daardoor, dat de schubben zich bij haar niet binnen duidelijk omschrevene vlekken vormen, niet afschilferen, nimmer op ontstokene plaatsen zitten, van geene pijn, jeuking, roodheid, hitte enz. vergezeld zijn en met eenen algemeen gestoorden gezondheidstoestand zamenhangen (B l a s i u s). Ook is de *Ichthyosis* meestal aangeboren, en met eene het

geheele leven door voortdurende en zich steeds op nieuw vormende ontaarding der opperhuid gepaard.

a) *Scutulatio* (*Incrustatio; Hystriciasis; Ceratiasis; Hystricismus; Hystrix; Cerostrosis*). De stekelvarkensuitslag. De stekelvarkensziekte.

Het ligchaam is met eene vaste, hoornachtige zelfstandigheid, even als met eene eijerschaal overtrokken. De huid is met wratten, uitwassen en stekels bedekt, die dikwijls meerdere duimen lang zijn. Het gebrek is aangeboren en zeer dikwijls erfelijk, terwijl de menschen er gedurende hun geheele leven mede behebt blijven.

b) *Gryphosis* (*Onychexallaxis*, *Caconychia*). Een te weelderige groei van de hoornhuid des nagels.

c) *Morbo di Melada.* Eene erfelijke ziekte op het eiland Melada. De opperhuid gelijkt volkomen eene oude boombast.

DERTIENDE KLASSE.

MORBI UNGUIUM.

Haastige of slepende ontsteking der nagel-*matrix* en der zachte deelen, welke den nagel omgeven. Meestal wordt ook de afscheiding der hoornachtige zelfstandigheid, uit welke de nagel zamengesteld is, meer of min gewijzigd. Er zijn II geslachten: *Onychia* en *Deformatio unguium.*

I. ONYCHIA.

Ontsteking van de nagelmatrix.

Synon. *Onyx; Onycos; Onycosis; Onyxis; Paronychia; Onychophyma; Pterygion; Scabrities unguium; Unguium ficositas; Unguium Leprositas, Sordities unguium; Ungues inaequales; Ungues callosi; Reduviae.*

Ontsteking of ontaarding der nagelmatrix, die *of* het gevolg is van eene bijzondere dyscrasie (*Syphilis*, *Lepra*, *Herpes*, *Rachitis*), *of* van verzweringen der nagels, van vyt, van kneuzingen der nagels, van ingroeijen derzelve in het vleesch enz. (De nagels, als onbewerktuigde voortbrengselen, kunnen in den eigenlijken zin niet ziek worden, maar wel de zachte deelen, die den nagel omgeven.)

1) *Onychia lateralis* (*Onychia per Incarnationem unguis; Incarnatio unguis*). Het ingroeijen des nagels. Eene ontsteking van het zijdelingsche gedeelte der nagelmatrix, veroorzaakt door den scherpen zijdelingschen rand des nagels zelven, of door drukking en andere uitwendige, werktuigelijke schadelijkheden.

2) *Onychia acuta totalis s. matricis.* Zeer pijnlijke, haastig verloopende ontsteking van den geheelen nagelwortel; de nagel geraakt los, scheidt eenen stinkenden, grijzen etter af, wordt ruw en valt af (*Onychoptosis*).

3) *Onychia benigna.* Het beloop is haastig, er wordt een goede etter afgescheiden en er vertoont zich na verloop van 8—14 dagen een nieuwe nagel.

4) *Onychia maligna.* Zwelling en donkerroode kleur der zachte deelen rondom den nagelwortel, later vorming van zweren, die van eene slechte hoedanigheid zijn, eenen bruinachtigen, zeer stinkenden etter afscheiden, tot misvorming der teenen aanleiding geven en moeijelijk in genezing overgaan.

5) *Onychia chronica.* Niet zeer pijnlijk; de nagel is somtijds zeer week (*Onychomalacia*), somtijds ook zeer dik, broos en hard als steen (*Fragilitas unguis*).

6) *Onglades* (*der Franschen*). Een klein zweertje om de nagelmatrix, hetwelk dikwijls ook tusschen de vingers en teenen zit.

7) *Onychia symptomatica.* Hiertoe behooren: *Onychia eczematosa*, *scrophulosa*, *arthritica*, *herpetica*, *syphilitica*, *trichomatosa.*

II. DEFORMATIO UNGUIUM.

Wanstaltigheid der nagels.

Hiertoe behooren alle aangeborene veranderingen des nagels, het ontbreken van denzelven, deszelfs kromming, weekwording, hoornachtige verlenging, aangeborene vlekken enz.

1) *Pteryguim unguis.* De huid des nagelwortels groeit tot over den rand voort (nagelvel).

2) *Ficus unguis.* Terugwijking der huid.

3) *Mendacia.* Witte, melkwitte vlekken op den nagel.

4) *Onychogryphosis.* Kromming der nagels.

5) *Onychophtora.* Bederf der nagels.

VEERTIENDE KLASSE.

MORBI PILORUM.

Ziekelijke gesteldheid der haarwortels (niet van de haren, welke voor geene ziekten of veranderingen vatbaar zijn).

Hiertoe behooren V geslachten: *Pilositas*, *Depilatio*, *Discolorationes pilorum*, *Ariditas*, *Fragilitas s. Scissura pilorum* en *Trichoma*.

I. PILOSITAS.

Buitengewone haargroei.

Synon. *Setositas*, *Villositas*.

Een haargroei in ongewonen tijd of op eene vreemde plaats, of in buitengewone hoeveelheid, dikte of zelfstandigheid.

II. DEPILATIO.

Kaalhoofdigheid, *Plaathoofd*.

Synon. *Μαδισις Hippocrates*; *Alopecia*; *Defluvium pilorum*; *Ophiasis*; *Madarosis*; *Madarotes*; *Madisis*; *Phalakroma*; *Phalakrosis*, *Phalakrotes*; *Calvities*; *Area Ptilosis*; *Decalvatio*; *Madaroma*. Het uitvallen der haren.

a) *Madisis*. Wanneer het uitvallen der haren voorbijgaande is.

b) *Ophiasis*. Wanneer het haar, onder de gedaante van slangenkronkels, slechts op enkele plaatsen van het hoofd zigtbaar is.

c) *Phalaerosis* (*Phalaeroma*, *Phalaera*). Het uitvallen der haren aan het voorhoofd (*Calvities senum*).

d) *Alopecia syphilitica*. Zie *Syphiloiden*.

III. DISCOLORATIONES PILORUM.

Gele, groene, blaauwe, zwartachtig-blonde kleur enz. der haren (plotseling bij mijnwerkers, arbeiders in loodwitfabrijken en andere metaaldampen).

Ook de *Poliosis*, *Canities* (de tegennatuurlijke grijsheid bij jonge personen), behooren hiertoe.

IV. ARIDITAS, FRAGILITAS, SCISSURA PILORUM, DICHOPHYIA.

Het droog, broos, brokkelig worden —, het splijten der haren.

V. TRICHOMA.

De Poolsche vlecht.

Synon. *Plica*; *Plica polonica*; *Implicatio*; *Plicatura*; *Capillitium intricatum*; *Tricae capillorum*; *Affectio sarmatica*; *Cirragra polonica*; *Morbus Cirrorum*; *Cirrorum conglutinatio*; *Tricae incuborum*; *Coma caesaria*; *Helotis*; *Morbus cirrhorum*; *Koltum*; *Koltec*; *Gozdziec*; *Gudziec*; *Gozdz*.

Eene eigendommelijke, in Polen inheemsche ziekte, bestaande in eene lymphatische uitstorting van eene vette, kleverige, stinkende zelfstandigheid, veroorzaakt

of door onreinheid, *of* door eenen inwendigen ziektetoestand, *of* wel door beiden tegelijk. Door deze uitstorting kleven de haren aan derzelver wortels geheel aaneen, zoodat zich van zelf vlechten vormen, die niet losgewikkeld kunnen worden.

1) *Trichoma spurium.* Aaneenkleving van het haar des hoofds en des baards, ten gevolge van onzindelijkheid (*Pseudotrichoma*, *Plicatio*, *Capilli coacti*).
2) *Trichoma verum.* Deze is eigenlijk de inheemsche Poolsche vlecht. Zij bestaat in eene opzwelling, ontsteking en kleving der haren, eerst aan hunne wortelen en later geheel te zamen, zoodat zij niet meer uit elkander gekamd kunnen worden. Aan het hoofdhaar, het lange baardhaar, de schaamdeelen en okselharen. De haren zien er, uit hoofde der vettige uitzweeting, zeer glanzig uit en verbreiden eenen eigendommelijken stank, waardoor de *Trichoma verum* zich van *Trichoma spurium* onderscheidt. Ook de nagels lijden altijd mede. De Poolsche vlecht vertoont zich het meest aan het achterhoofd, digt bij de wervelen, zeldzamer aan de zijden des hoofds en aan het voorhoofd.

Men onderscheidt nog:

a) *Trichoma aperta.*
b) *Trichoma larvata.* Algemeene ziektetoestand en ontaarding der nagels, maar geene haarvlecht (*Onychia trichomatosa*).
c) *Plica longicauda* (*Trichoma mas*). Langstaartige Poolsche vlecht.

α) *Plica longicauda lateralis.* Zijdelingsche Poolsche vlecht.

β) *Plica longicauda fusiformis.* Spilvormige Poolsche vlecht.

γ) *Plica longicauda falciformis.* Sikkelvormige Poolsche vlecht.

δ) *Plica longicauda clavaeformis.* Knodsvormige Poolsche vlecht.

d) *Plica caput Medusae* (*Plica femina*). Het Medusahoofd, als wanneer er meerdere strengen aanwezig zijn.

α) *Plica caput Medusae laciniata.* Ingesnedene strengen.

β) *Plica caput Medusae cirrhata.* Opgeknoopte strengen.

γ) *Plica caput Medusae cespitosa.* Gekronkelde strengen.

e) *Trichoma idiopathicum.* Oorspronkelijke haarvlecht.

f) *Trichoma symptomaticum.* Afgeleide haarvlecht.

VIJFTIENDE KLASSE.

SYPHILOIDEN.

Slepende ontsteking van de oppervlakkige vaatnetten der lederhuid, die in verdeeling, ettering (zeldzamer) of verzwering (menigvuldiger) eindigt. Somtijds ontstaan er, ten gevolge eener ziekelijk ver-

hoogde vormkracht der huid, knobbels, die of in verharding overgaan, of wel tot eene zich alom uitbreidende verwoesting aanleiding geven. — De syphilitische huidziekten zijn het gevolg eener door het ligchaam algemeen verbreidde smetstof (*poison morbide* Rayer). Niettemin zijn slechts enkelen besmettelijk, zoo als de venerische puisten. Voorboden zijn in het algemeen: koortsbewegingen, pijnlijke zwaarte en loomheid der ledematen, borende pijnen en treurige gemoedsstemming; in enkele gevallen vermagering (*tabes*). — Ofschoon de onderscheiding dezer huiduitslagen van andere slepende huidziekten niet altijd even gemakkelijk is, kenmerken zij zich echter door hunne vale, roodachtige of geelachtig-roode koperkleur en andere venerische toevallen.

I. EXANTHEMATA SYPHILITICA.

Onregelmatige, somtijds ook ronde, meer jeukende, oppervlakkig zittende vlekken, van eene violetroode, bruinachtige, in het gele spelende kleur, die voor eenen oogenblik door eene drukking met de vingers verdwijnt.

1) *Roseola syphilitica.* Kleine, onregelmatige, koperroode vlekken, vooral op den romp en aan de ledematen. De roode kleur gaat na eenige dagen, terwijl de vlekken zich verdeelen, in eene meer gele over.
2) *Roseola per usum balsami copaivae internum.* Bruinachtige vlekken.

II. MACULAE SYPHILITICAE.

Synon. *Macula syphilitica simplex; Ephelides syphiliticae.*

Geelachtig- of rozenroode, dikwijls bruinachtig-roode, roestkleurige vlekken, die, eene geringe jeuking uitgezonderd, volkomen onpijnlijk en niet boven de huid verheven zijn. Zij komen van lieverlede in grooter getal te voorschijn, staan eenen onbepaalden tijd, gaan vervolgens in afschilfering (waarbij de huid onder de schubjes rood verschijnt) of in verzwering over. Deze vlekken komen meestal op het voorhoofd en tusschen den baard voor, en verdwijnen slechts onvolkomen door eene drukking met de vingers. Hare grootte bedraagt 1—4 lijnen in diameter.

De *maculae venereae* vertoonen zich periodiek, niet de *maculae mercuriales*, die er niet donkerrood, maar geelachtig uitzien (Naumburg).

1) *Vitiligo venerea.*

III. SQUAMAE SYPHILITICAE.

Synon. *Syphilides squamosae; Macula syphilitica squamosa.*

Koperroode, (in enkele gevallen violet- of blaauwroode) gladde, glinsterende, in het geheel niet jeukende vlekken, die bij voorkeur het aangezigt, het voorhoofd, het behaarde deel des hoofds, zeldzamer het achterste gedeelte van den romp tot zitplaats uitkiezen.

De vlekken staan nu eens verstrooid, dan eens groepsgewijs, in kringen of onregelmatig ineenvloei-

jende; zij zijn eenigzins boven de huid verheven en terstond met vorming van schubben en zweren verbonden. Dikwijls zijn zij het voortbrengsel der venusziekte en des kwikzilvers te gelijk. Bij kwikziekte (*Hydrargyriasis*, kwikkwaadsappigheid) zijn de vlekken donkerder, terwijl dezelve bij zuiveren venerischen oorsprong eene heldere en koperroode kleur hebben. Deze huidziekten met derzelver verschillenlende schakeringen verdwijnen eerst nadat de venusziekte is weggenomen.

1) *Psoriasis syphilitica.* Onderscheidt zich van de gewone *Psoriasis* door de eigendommelijke koperkleur. De schubben zijn slechts zeer dun en spaarzaam, ontbreken ook wel geheel en al, en zijn steeds met eene kleine, witachtige omzooming omgeven, naar die gelijkende, welke op een blaasje volgt.

2) *Lepra syphilitica Biett* (*Lepra nigricans Bateman; Leuca nigra* (!) *der ouden*). De vlekken hebben de grootte van die der gewone *Lepra* (*Lepra vulgaris*). De schubben, die grijsachtig-wit en in het midden ingedrukt zijn, zitten op verhevene randen en laten bij het afvallen blaauwachtig-roode, bijna zwarte, met kleine petechien bedekte vlekken terug, welke ligt bloeden en in verzwering overgaan. Dikwijls is er zamenstelling met eene scorbutische dyscrasie.

IV. PUSTULAE SYPHILITICAE.

Kleine, boven de huid verhevene, roode, pijnlijke,

vooral bij nacht brandende, besmettelijke puistjes, die in hun midden eene etterpunt hebben, even als schurftpuistjes. Zij bedekken zich met roven, die, wanneer zij afvallen, op de huid roode vlekken achterlaten, uit welke zich wederom puistjes vormen. Somtijds staan zij kringvormig naast elkander, b. v. aan het voorhoofd, aan den eikel, weshalve men ze *corona veneris* genoemd heeft.

De *pustulae syphiliticae* met groote pokken op de huid en vorming van zweren zijn thans een zeldzame, vroeger de gewone, dikwijls oorspronkelijke vorm van *lues* (van daar de oude Fransche naam *grosse vérole*) (M o s t).

R a y e r neemt *twee* soorten van syphilitische puisten aan: *Psydracische* en *Phlycazische* (zie pag. 26). De eersten zijn ter grootte van eenen speldenknop tot die eener gierstkorrel, lichtrood, weinig boven de huid vooruitstekende, met een' kleinen, roodachtigen, koperkleurigen hof omgeven, bedekken zich met een klein, zwartachtig-grijs, dun korstje (vooral in het midden), onder hetwelk zich eene kleine zweer bevindt, die een, mede klein, bruinachtig lidteeken op de huid teruglaat. Dikwijls komen zij in groot aantal voor, het menigvuldigst op de schouders en het voorhoofd; somtijds vloeijen zij zamen. — De *Phlycazische* puistjes zijn grooter dan de vorige, vlakker, staan meestal verstrooid en vormen dikkere korsten, die zeer diepe, bruinachtige of violetroode lidteekenen achterlaten. Meest in den nek en op de schouders, somwijlen op de borst, zelden aan de ledematen.

1) *Impetigo syphilitica, venerea.* De kleur der vlekken is koperrood.
2) *Impetigo mercurialis.* Donkerroode puisten.
3) *Ecthyma syphiliticum.* Bruinachtig-roode puisten. Zij zijn, wat hare gedaante en grootte betreft, gelijk aan de gewone *Impetigo* en *Ecthyma*, verschillen echter in kleur van dezelve. De *Impetigo syphilitica* kenmerkt zich bovendien door haar voorkomen in het aangezigt en door andere venerische toevallen.

V. VESICULAE SYPHILITICAE.

Kleine verhevenheden der opperhuid, die door tegennatuurlijke afscheiding en uitstorting van eene wei-etterachtige vloeistof ontstaan zijn. Deze blaasjes jeuken niet, hebben de grootte eens kleinen speldenknops, zijn omgeven met eenen koperrooden hof en *of* verstrooid *of* onregelmatig groepsgewijs geplaatst. De huid ziet er in de tusschenruimten der blaasjes rood-koperkleurig uit en gaat in afschilfering over. De *Vesiculae syphiliticae* komen zelden voor.

1) *Eczema syphiliticum.* De puistjes zijn zeer doorschijnend, ruw en met eene troebele vloeistof gevuld, bersten en veroorzaken door haren scherpen inhoud ontvellingen der huid.
2) *Eczema mercuriale Bateman.* Heeft veel overeenkomst met het vorige. De puistjes vormen zich telkens op nieuw, zoodat de uitslag zich 2—3 weken, en in zware gevallen maanden lang vertoont. Voornamelijk aan de dijen,

aan den balzak, aan de bovenste ledematen; dikwijls ook over het geheele ligchaam.

3) *Aphthae mercuriales.* Vlekjes, puistjes en zweren op het slijmvlies van den mond, de keel en somtijds van het geheele spijskanaal.

4) *Scabies syphilitica.* Eene onjuiste benaming, vermits er geene venerische schurft bestaat en de venerische smetstof nimmer eene met *Scabies* identische aandoening te voorschijn roept; doch kunnen de venuszieken wel te gelijker tijd door schurft aangedaan worden (Ricord).

VI. BULLAE SYPHILITICAE.

Groote blazen, wier bodem met eenen gelen, koperkleurigen hof omringd is. Wanneer de blaas (de opgeligte opperhuid) zich opent, ziet derzelver inhoud er roodachtig-bruin uit. In het midden der blaas ontstaat somwijlen verzwering, of het bruinachtige, vuile vocht droogt tot bruine, vastzittende korsten op, terwijl de huid op vele plaatsen in onbeduidende afschilfering overgaat.

1) *Rupia syphilitica* (*Syphilis bullosa Rayer*).

VII. PAPULAE SYPHILITICAE.

Harde, vaste verhevenheden, die geene vloeistof bevatten, nimmer met jeuking gepaard gaan, meestal met verdeeling of onder geringe afschilfering eindigen. Deze uitbotting komt op alle ligchaamsdeelen zonder onderscheid voor. Men onderscheidt twee soorten van *Papulae syphiliticae:* die met den haastigen en

die met den slependen vorm. Volgens Carmichael zoude de uitbotting van knobbeltjes (*papulae*) alleen op de eenvoudige, goedaardige syphilitische huidzweer volgen.

1) *Erythema papulatam syphiliticum* Bateman. Der uitbotting gaan koortsbewegingen vooraf; de uitslag heeft een haastig beloop en duurt zelden langer dan 8 dagen.

2) *Lichen syphiliticus.* De knobbeltjes zijn zeer klein, en in groot aantal over het geheele ligchaam en het gelaat verspreid. Zij zijn van eene vuile, donkerroode kleur, worden van lieverlede plat en gaan in blaasjes en zweren over.

a) *Lichen syphiliticus circumscriptus* Rayer. Deze variëteit is hoogst zeldzaam. De huid, van eene geelachtige kleur, is bezaaid met een grooter of geringer aantal knobbeltjes, die afschilferen.

VIII. TUBERCULA SYPHILITICA.

Zij komen onder alle venerische huiduitslagen het menigvuldigst voor, en zijn als ontaarding van venerische pukkels of van spekachtige, kraakbeenige zweren te beschouwen. De knobbels laten zich als erwtengroote, harde huiduitwassen aanvoelen, die er bleek, koper- of violetrood uitzien, volkomen onpijnlijk zijn en bijna altijd eene omschrevene verzwering vormen, die zich met dikke, bruinachtige, ingesnedene, vastzittende korsten bedekt. De venerische knobbels komen nu eens verstrooid, dan eens in krings- of boogsgewijs geplaatste groepen voor (menigvuldiger).

Wij nemen met Rayer de volgende variëteiten aan:

a) *Tubercula olivaria.* Roodachtige, gladde, glinsterende, meestal in onregelmatige groepen geplaatste knobbels, zonder korsten en schubben.

b) *Tubercula lenticularia.* Violetroode of geelachtige, kleine, linzengroote knobbeltjes, die in het midden gekromd zijn en zich meestal met dikke korsten bedekken.

c) *Tubercula impressa.* Violetkleurige, rood- of geelachtige knobbels, die, wanneer zij op of in de nabijheid der slijmvliezen voorkomen, eene meer grijsachtige kleur hebben; zij zijn vochtig en in het midden ingedrukt, eindigen gewoonlijk met afschilfering, zeldzamer met oppervlakkig zittende zweren, die in lange, smalle, dunne, korstachtige platen overgaan.

d) *Tubercula ulcerata.* Knobbeltjes, wier spits terstond met eene korst bedekt wordt, onder welke de huid in al hare uitgestrektheid verloren gaat.

e) *Tubercula subcutanea.* De knobbeltjes verweeken, veroorzaken alsdan doorboringen in de huid en vormen zweren, die in de diepte al meer en meer voortvreten.

f) *Vegetationes tuberculosae.* Knobbeltjes, wier verzweringsvlakte met grootere of kleinere weelderige uitwassen bedekt is.

IX. ULCERA SECUNDARIA SYPHILITICA.

Zij ontstaan als laatste vorming en ontwikkeling der verschillend voorkomende syphilitische huidziekten. Zij doen zich voor onder den vorm van vochtige zweren, die zich gewoonlijk met bruinachtige, op den bodem sterk vastzittende korsten bedekken. De grondvlakte dezer zweren heeft meestal eene wit- of geelachtige kleur; is de bodem rood, dan is hij toch nimmer levendig rood, de randen der zweren zijn ingesneden, spekachtig, nimmer met pijn, hitte of jeuking verbonden. Zelden geneven deze zweren van zelf; zeer dikwijls echter ontstaan er misvormende lidteekens, die in den beginne eene bruinachtige kleur hebben; bij de oudere lidteekens gaat deze kleur in eene mat-witte over; dezelve zijn sterk ingedrukt en meestal aan hunne boog- of zigzagvormige gedaante te herkennen.

Men onderscheidt voornamelijk:

1) *Ulcera phagedaenica.* Zij verwoesten de zachte deelen, ten gevolge van een ziekelijk proces, dat het midden houdt tusschen ontsteking en gangraen. Zoowel gedeelten der huid als van het onderhuids-celwijsweefsel, van de lel en van het zachte verhemelte worden geelachtig, ongevoelig, gaan verloren en laten hoogst wanstaltige lidteekens, met verlies van zelfstandigheid, terug.

2) *Ulcera serpiginosa.* Deze brengen den hoogsten graad van misvorming te weeg. Terwijl namelijk de binnenste rand dezer zweren cicatriseert, vertoont zich de buitenste als eene

verzworene boog, die zich buiten het middenpunt (excentriek) verbreidt en de naastliggende deelen vernietigt.

X. VEGETATIONES SYPHILITICAE.

Roodachtige of bleeke, korrelige, gesteelde of op eene breede grondvlakte zittende uitwassen, die zich bijna altijd het eerst aan den ingang der slijmvliezen ontwikkelen. Zij hebben in gedaante en somtijds ook in kleur veel overeenkomst met kleine stukjes bloemkool, zijn gewoonlijk vochtig en laten eene witachtige, etterige zelfstandigheid uitvloeijen. Eene ziekelijke, overmatige ontwikkeling der uitwendige huidbekleedselen legt meestal den grond tot derzelver ontstaan.

XI. ALOPECIA SYPHILITICA.

Gelijk de *Alopecia vulgaris* door algemeene scherpte veroorzaakt wordt, zoo wordt de *Alopecia syphilitica* door de venerische smetstof te weeg gebragt. Bij de meeste venerische huiduitslagen (in het bijzonder bij de *maculae syphiliticae*) sterven de haarwortels der aangedane plaatsen af en vallen de haren uit. Dit uitvallen is verbonden met ziekelijke verandering der overeenstemmende huidplek, die met geelachtige, in het midden ingedrukte vlekken bezet is.

XII. ONYCHIA SYPHILITICA.

Bij verouderde venusziekte vallen ook de nagels af (*Alopecia unguium syphilitica*), er ontstaat bederf

der nagels (*Onychophthora*), aan de nagelwortels vertoonen zich nagelzweren, somtijds ook ontaarden de nagels en worden dik, ruw, gekloofd en krom (*Onychogryphosis*, *griphosis*, *griposis*).

LITTERATUUR.

I. ALGEMEEN GEDEELTE.

Tractationem de morbis cutaneis et de omnibus humani corporis excrementis, ex ore Hieronymi Mercurialis excepit et edidit *Paulus Accardius*. Venet. 1625.

Linnaeus, Dissertatio exanthematum. Upsala 1757.

Josephi Jacobi Plenck, Doctrina de morbis cutaneis, qua hi morbi in suas classes, genera et species rediguntur. Vienn. 1776.

A. K. Lorry, Tractatus de morbis cutaneis. Paris 1777.

G. G. Ploucquet, Bibliotheca medico-practica et chirurgica. Tubingae 1793—1799. Tom. VIII. 4. — Supplementa. Ib. 1799—1803. Tom. IV. 4.

Chr. Fr. Daniels, Pathologie oder vollständige Lehre von den Hautkrankheiten. Leipzig 1794.

Robert Willan, Description and treatment of cutaneous diseases. London 1798, 1814.

Derien, Essai d'une table synoptique des maladies de la peau. Paris 1806.

Chiarugi, Della malattie cutance sordide in genere ed in specie. Tirenze 1807.

Whitley Stokes, On an eruptive disease of children. Dublin 1807.

Pearson, Observations concerning the eruptions etc. (London Philosoph. magazine Januar 1809.)

John Wilson, A familiar treatise on cutaneous diseases. London 1814.

Galès, Memoire et rapports sur les fumigations sulfureuses appliquées au traitement des affections cutanées etc. Paris 1816.

Th. Bateman, A practical Synopsis of cutaneous diseases. London 1813.

D. L. Suasso, Morborum exanthematicorum descriptiones, tabularum forma ordinatae. Amstelod. (1809) 1815.

Th. Bateman, Delineations of cutaneous diseases. Lond. 1817.

F. A. Struve, Synopsis morborum cutaneorum, oder Uebersicht der Hautkrankheiten nach ihren Classen, Gattungen, Arten und Varietäten. Berlin 1819, 1829.

W. And. Haase, De exanthematibus chronicis in universum. Leipzig 1820.

Sam. Plumbe, A practical treatise on the diseases of the skin. London 1824, 1837.

C. A. Bergmann, Die Krankheiten der Haut, der Haare und Nägel am menschlichen Körper. Leipzig 1824.

I. L. Alibert, Description des maladies de la peau. Brux. 1825.

——— Description des maladies de la peau, observées a l' hôpital St. Louis. Paris (1806) 1825.

S. Plumbe, Praktische Abhandlung über die Hautkrankheiten. Weimar 1825.

P. Rayer, Traité complet theorique et pratique des maladies de la peau. Paris 1826, 1827.

——— id. avec un atlas in 4. Paris 1835. — Bruxelles 1837.

Dendy, Treatise on cutaneous diseases incidental to childhood. London 1827.

A. Thodd Thomson, Atlas of delineations of cutaneous eruptions, illustrative of the description of the synopsis. Lond. 1829.

——— A practical synopsis of cutaneous diseases. Lond. 1829.

A. C. Steinhausen, De singulari epidermidis deformitate. Berol. 1829.

H. Eichorn, Ueber Behandlung d. contagiös-fieberhaften Exantheme. Berlin 1831.

I. F. Albers, Erkenntnis und Cur der syphilitischen Hautkrankheiten. Bonn 1832.

Paget, Versuch über die Vortheile der natürlichen classification der Hautkrankheiten. (Edinb. med. and surg. journal, vol. 39. 1833.)

Ch. Martins, Les preceptes de la méthode naturelle appliquées à la classification des maladies de la peau. Paris 1834.

Baumés, Lettre d'un médecin de province aux dermatophiles des hôpitaux de Paris. Paris 1834.

A. Wendt, Dissert. de epidermide humana. Vratisl. 1832.

I. L. Alibert, Clinique de l'hôpital saint Louis, ou traité complet des maladies de la peau. Paris 1834.

Franc. Bene, De inflamm. et de efflorescent. cutan. (in Element. medicin. practic. Pesth. 1834.)

Biett, Practische Darstellung der Hautkrankheiten. Weimar 1835.

Th. Bateman, Praktische Darstellung der Hautkrankheiten, nach d. Systeme d. *Willan's*, übers. von *Ludwig Calmann*, mit Anmerkk. von *Ernst Blasius*. Leipzig 1835.

P. Rayer, Traité pathologique des maladies de la peau. Paris 1835.

——— Atlas du Traité des maladies de la peau entierement refondue. Paris 1835.

Jon. Green, Praktische Compendium der Hautkrankheiten a. d. Engl. Weimar 1836.

Vetter, Ueber den Begriff und die pathologische Bedeutung der Hautkrankheiten. (*Hufeland's* journ. Bd. 84 st. 4.)

I. L. Alibert, Monographie des dermatoses. Leipzig 1837.

L. v. Duchesne-Duparc, Nouveau manuel des dermatoses ou maladies de la peau, classées d'après la méthode de M. le professeur *Alibert* etc. Paris 1837.

Rob. Froriep, Atlas der Hautkrankheiten, oder Sammlung sorgfältig colorirter Abbildungen sämmtlicher Hautkrankheiten, darstellund die characteristichen Erscheinungen ihrer Gattungen und Arten, nach *Thom. Bateman*, *P. Rayer* und *M. N. Devergie*. Weimar 1838.

Joh. Müller, Ueber den feineren Bau und die Formen der krankhaften Geschwülste. Berlin 1838.

C. W. A. Schriever, Diagnostische Tabelle der Hautkrankheiten, nach *Biett's* System. Berlin 1836.

Th. C. F. Enslin, Bibliotheca medico-chirurgica et pharmaceutico-chemica, oder Verzeichniss derjenigen medizinischen, chirurgischen, geburtshülflichen und pharmazeutisch-chemischen Bücher, welche vom Jahre 1750 bis zur Mitte des Jahres 1837 in Deutschland erschienen sind, von neuem gänzlich umgearbeitet von *W. Engelmann*. Leipzig 1838.

R. Willis, Illustrations of cutaneous disease; a series of delineations of the affections of the skin in their more interesting and frequent forms. With a practical summary of their symptoms, diagnosis and treatment. London 1839.

V. A. Riecke, Handbüch über die Krankheiten der Haut. Stuttgart 1839.

F. J. Behrend, Ikonographische Darstellung der nicht-syphilitischen Hautkrankheiten. Mit darauf bezüglichem systhematischem Texte. Leipzig 1839.

Archibald Smith, Ueber die Krankheiten in Peru. (Edinb. medic. and surgic. journ. Jun. 1840.)

R. Willan, Die Hautkrankheiten und ihre Behandlung, systematisch beschrieben, aus dem englischen übersetzt und mit Anmerkungen begleitet von *Friedr. Gottl. Friese.*

C. H. Fuchs, Die krankhaften Veränderungen der Haut und ihre Anhänge. Götting. 1840.

G. Eisenmann, Ueber Exantheme und Enantheme. (*Hufeland's* journ. 1840.)

Ph. Kunckel, Considerations hygiéniques et pratiques sur les maladies de la peau, précédées d'une introduction sur l'application des sels cuivriques. Paris 1840.

F. Jahn, Zur Naturgeschichte der *Schonlein*'schen Binnenausschläge oder Entexantheme. Eisenach 1840.

Cazenave et *Schedel*, Abrégé pratique des maladies de la peau, d'après les auteurs les plus estimés et surtout d'après les documens, puisés dans les leçons cliniques de M. le docteur *Biett*, revue et considerablement augmentée, suivie d'un nouveau formulaire ou recueil des principales formules employées par M. *Biett* etc. avec figures coloriées. Paris 1840.

L. V. Duchesne-Duparc, Nouveau manuel des dermatoses ou maladies de la peau avec la synonymie de *Willan* et la concordance des differentes méthodes employées par nos meilleurs auteurs. Paris 1840.

Giraudeau de Saint Gervais, Traité des maladies veneriennes, des affections de la peau et des maladies connues sous les noms de fièvre typhoide etc. Paris 1840.

L. S. A. Holtrop, Bibliotheca medico-chirurgica et pharmaceutico-chemica, of alphabetische naamlijst van alle boeken, geschriften en stukken betreffende ontleedkunde, geneeskunde, heelkunde, verloskunde, artsenijmengkunde, scheikunde, kruid-

kunde, natuurkunde en veeartsenijkunde, welke in Nederland verschenen zijn van het jaar 1790 tot 1840 enz. 's Gravenh. 1842.

C. H. Fuchs, De ziekelijke veranderingen der huid enz., door *F. W. Nolte.* Leiden 1842.

II. BIJZONDER GEDEELTE.

ERYTHEMA.

J. E. Lecourt-Contilly, Essai sur l'érythème et l'érysipèle. Paris 1804.

G. Weatherhead, An essay on the diagnosis between erysipelas, phlegmon and erythema. London 1817.

URTICARIA.

Lom. Airy, The symptoms, nature, causes and cure of the essera or nettle-rash. London 1774.

C. M. Koch, Pr. de febre urticata. Lipsiae 1792.

F. F. R. Saalmann, Descriptio febris urticatae, scarlatinae et purpureae. Monaster. 1798.

ROSEOLA.

J. M. R. Lefort, Recherches sur l'origine de la rougeole, son état simple et quelques unes de ses varietés. Paris 1806.

G. Roux, Traité sur la rougeole. Paris 1807.

J. Cistarne, Diss. sur la rougeole. Paris 1813.

N. P. Courcier, Diss. sur la rougeole. Strasb. 1820.

Babington, Cutaneous eruption of roseola cholerica in cholera. (Lond. med. gaz. t. X, p. 578.)

C. H. Fuchs, Ueber die Pelliosis rheumatica. (Bulletin des sciences med. de Férussac, t. XVIII, p. 274.)

RUBEOLA (*MORBILLI*).

F. E. Braun, Erinnerungen an die Gefahr der rothen Flecken, mit Vorschlägen, die erste zu verminderen und die letzten auszurotten. Stuttgart 1802.

G. Ueberlacher, Ueb. d. Grundlosigheit der ersten Schilderung der Rötheln von den Arabern. Wien 1803.

Ph. v. Hagen, Diss. de rubeolis. Götting. 1813.

C. J. Themmen, Diss. inaug. de epid. morbillosa Groningae 1816 observata. Gron. 1817.

J. C. Jacobsen, De morbillis comm. Othiniae. Hamburg 1818.

J. O. Gallisch, Tractatus de rubeola, exponens illius signa et decursum, genesin, exitum curamque. Vienn. 1823.

E. J. Thomassen A. Thuessink, Abh. über die Masern. Aus d. Holl. von *G. Doden.* Gött. 1830.

A. A. Sebastian, Eenige opmerkingen over mazelen enz. (Geneeskundige bijdragen, Groningen 1839. p. 171.)

Wedekind, Ueber die Masern. (*Röschlaub's* magazin, Bd. IV, No. 6.)

SCARLATINA.

J. Themmen, Diss. inaug. sistens historiam epidemiae scarlatinosae, quae anno 1785—86 Groningae viguit. Gron. 1787.

Cyclopädia of practical medicine. Art. Scarlatina.

F. L. Kreijsig, Abhandl. über d. Scharlachfieber. Leipzig 1802.

L. C. W. Cappel, Theoret. und prakt. Abhandl. vom Scharlachausschlage. Göttingen 1803.

C. J. Kilian, Ueber den Charäkter des Keuchhustens, Scharlachs und der Masern. Leipzig 1806.

C. H. Tellegen, Quaedam observationes in scarlatinam. Gron. 1808.

J. Wendt, De inflammationis scarlatinosae natura et indole. Vratislaviae 1819.

Ester, De febre scarlatinosa. Königsberg 1826.

G. F. Most, Versuch e. kritische Bearbeit. d. Geschichte d. Scharlachfiebers u. seiner Epidemien, von den ältesten bis auf unsre Zeiten. Leipzig 1826.

F. A. G. Berndt, Bemerkungen uber das Scharlachfieber u. s. w. Greifswalde 1827.

Ph. Seifert, Nosolog-therap. Bemerkk. üb. die Natur u. Behandl. des Scharlachfiebers. Greifswalde 1827.

Biehl, De febre scarlatina. Berolini 1828.

Sundelin et *Rondel*, De scarlatina. Jenae 1828.

ERYSIPELAS.

Ph. G. Schröder, De febribus erysipelatosis. Gött. 1771.

W. C. S. Ferne, De diversa erysipelatis natura. Francof a. O. 1795.

E. V. Closier, Diss. sur l'érysipèle, ses variétés et son traitement. Paris 1809.

W. W. Kutsch, Diss. de erysipelate neonatorum etc. Gron. 1810.

B. M. B. Mariande, Essai sur l'érysipèle simple. Paris 1811.

Olivet, De l'érysipèle phlegmoneux. Paris 1820.

J. N. Rust, Das Pseudo-erysipelas, eine noch nicht hinreichend erkannte Krankheitsform. (*Rust's* magazin, Bd. VIII, Hft. 3.)

F. A. Schmidt, Disquisitio de erysipelate neonatorum, ejusdemque a nonnullis similibus morbis differentia. Lipsiae 1821.

L. Bochart, Die Blasenrose im Gesicht u. ihre Heilung. Carlsruhe 1824.

C. W. Hufeland, Ueber die Rose der neugebornen Kinder. (*Hufel.* journal, Bd. X, St. 4, No. 1.)

T. Nunneley, A treatise on the nature, causes and treatment of erysipelas. London 1841.

PEMPHIGUS.

J. E. Wichmann, Beitr. zur Kenntniss. d. Pemphigus. Erf. 1791.

C. G. C. Braune, Versuch ueber den Pemphigus u. das Blasenfieber. Leipzig 1795.

S. Gilbert, Monographie du pemphigus ou traité de la maladie vésiculaire. Paris 1813.

L. V. Braun, Ueber die Erkenntniss u. Behandl. des Pemphigus. Freiburg 1824.

H. v. Martius, Ueber den Blasenausschlag oder Pemphigus. Berlin 1829.

G. Kraus, De pemphigo neonatorum. Bonnae 1834.

A. Evertsz, Diss. inaug. de pemphigo. Gron. 1838.

MILIARIA.

K. Allioni, Tract. de miliarium origine, progressu, natura et curatione. Turin 1758. Winterthur 1794.

J. Fordyce, Hist. febris miliaris. Lond. 1758, 1768.

D. Schulz von Schulzenheim, Vom Friesel. Aus d. Schwed. Lubeck 1772.

J. Baraldi, Storia d'una constituzione epidemica della febbre migliare. Modena 1781.

P. Rayer, Hist. de l'épidémie de suette miliaire, qui a regné en 1821 dans les départ. de l'Oise et de Seine-et-Oise. Paris 1822.

J. Narr, Ueber die Natur und das Wesen des Friesels. München 1827.

F. E. Foderé, Recherches et observations critiques sur l'éruption et la fièvre, connues sous le nom des miliaires etc. Strasb. 1828.

Hecker, Der englische Schweiss; ein ärztliche Beytrag zur Geschichte des funfzehnten und zechzehnten Jahrhundert. Berlin 1834.

Guggenbühl, Der englische Schweiss im J. 1529 in der Schweiz. Bern 1838.

A. Robert, Lettre sur la fièvre miliaire. Paris 1839.

S. Turck, De la suette miliaire et de la miliaire rheumatismale. Nancy 1840.

SCABIES.

Rivinus, Diss. de pruritu exanthematum ab acaris. Lipsiae 1722.

J. Levi, Diss. de varia scabiei indole. Göttingen 1790.

J. E. Wichmann, Aetiologie der Krätze u. s. w. Hannover 1786, 1791.

E. V. G. von Lobes, Beobachtt. üb. die Krätze. Prag 1791, 1795.

G. C. Hildenbrand, Bemerkk. über d. Krätzausschlag. Hannover 1798.

Walz, Natur und Behandl. der Schaafraüde. 1809.

Galès, Essai sur le diagnostic de la gale, sur les causes et sur les conséquences médicales à déduire des vraies notions de cette maladie. Paris 1812.

Bonnet, Diss. de la gale. Paris 1815.

E. Bondi, Diss. inaug. scabiei contagiosae pathologiam et therap. exhibens. Heidelbergae 1816.

A. Smith, Specim. inaug. continens animadversiones quasdam de scabie. Gron. 1817.

J. F. J. Mouronval, Recherches et observations sur la gale, faites à l'hopital st. Louis pendant les années 1819, 1820 et 1821. Paris 1821.

C. D. Bianchetti, Reflessioni sulla pretesa causa vivente della rogna. (Repertorio die med. chir. et chemica med. farm. di Torino 1826.)

Pfeuffer, Beobachtungen über die Krätze. Bamberg 1833.

F. v. Raspail, Memoire comparatif sur l'histoire naturelle de l'insecte de la gale. Paris 1834. Leipzig 1835.

H. Vezin, Ueber die Krätze und ihre Behandlung etc. Osnabrück 1836.

Ch. Aubé, Considérations générales sur la gâle et l'insecte, qui la produit. Thése No. 60.

T. U. Noordenbos, Diss. inaug. sistens historiam criticam aetiologiae scabiei, hujus morbi originem ab acaris repetentis. Gron. 1839.

Rieumes, De la gâle et de son nouveau traitement. Paris 1840. (Memoire fait d'après l'ordre du Ministre de la guerre.)

Giraudeau de St. Gervais, Description (de la rougeole, de la scarlatine) de la gale et de leur traitement. Paris 1841.

HERPES.

H. F. A. de Roussel, Diss. de variis herpetum speciebus etc. Cadomi 1779.

Poupart, Traité des dartres. Paris 1782, 1784.

P. G. Hensler, De herpete seu formica vetere labis venereae non prorsus experte. Kiel 1801.

W. G. v. V. T. Tilesius, Theorie der flechtenart. Ausschlage. Leipzig 1802.

J. Moulinié, Diss. sur le zona. Paris 1803.

P. F. le Sénéchal, Diss. sur le zona. Paris 1814.

F. L. Kirschner, Diss. de zostere. Leipzig 1816.

Vogel, Beiträge zur Natur der Flechtenkrankheit. (Allg. medic. Annalen 1817.)

F. Friebezeiser, Diss. inaug. de herpete exedente. Berolini 1825.

J. A. Welsh, Treatise on ringworm. London 1837, 1838.

J. Polya, Beobachtt. über die Flechte und ihre verbindungen u. s. w. Aus dem Latein. von *Sigmund*. Leipzig 1837.

W. B. Fränkel, Die Flechten und ihre Behandlung. Elberfeld 1823. Berlin 1830, 1840.

APHTHAE.

V. Ketelaer, De aphthis nostrat., vulgo de sprouw. Lugd. B. 1672.

J. Ch. Stark, Abh. v. d. Schwämmchen nebst eine übersetz. d. *Ketelaer* u. *Slevoigt* v. d. Schwämmchen etc. Jena 1784, 1812.

J. Arnemann, Comment. de aphthis. Göttingen 1787.

Woort, Diss. de aphthis infantum. Viteb. 1790.

Caspari, Diss. de aphthis. Göttingen 1797.

J. Peron, Diss. sur les aphthes (muguet) des nouveau-nés, Paris 1809.

H. A. Middendorp, Diss. de aphthis neonatorum. Gron. 1816.

H. G. Olffer, Diss. de aphthis adultorum. Groningae 1816.

F. Lelut, Mém. sur le muguet. (Répert. gén. d'anat. et de physiol. pathologique etc. t. III, p. I, p. 79. T. IV. p. 1, 1827.)

——— De la fausse membrane dans le muguet. (Archives gén. t. XIII, p. 335.)

VARIOLAE.

R. Mead, De variolis et morbillis. London 1748.

T. Thompson, An inquiry into the origin, nature and cure of the small-pox. London 1752.

J. G. Hahn, Variolarum ratio exposita. Breslau 1757.

P. G. Hensler, Diss. tentaminum et observationum de morbo varioloso natura. Göttingae 1762.

I. I. Paulet, Histoire de la petite vérole. Paris 1768.

J. G. Krünitz, Verzeichniss der vornehmsten Schriften von den Kinderpocken und deren Einimpfung. Leipzig 1768.

J. B. M. Sagar, Diss. de variolis iglaviensibus, anno 1773.

D. Cotunni, De sedibus variolarum syntagma. Viennae 1771, 1775.

Rhazes, De variolis et morbillis, latine edidit *J. G. Ringebroeg*. Göttingae 1781.

J. A. Unzer, Vertheidigung siener Einwürfe gegen die Pockentheorie *Hoffmann's*. Leipzig 1783.

F. Olberg, Beiträge z. Literatur d. Blattern und deren Einimpfung vom Jahre 1768—90. Halle 1790.

F. J. Schelver, Untersuchung über die Natur der Mensch- und Kuhblattern. Halle 1802.

F. Mesmer, Ueber den Ursprung und die wahre Natur der Pocken. Halle 1813.

J. Moore, History of the small-pox. London 1815.

G. H. C. Macc. Donalt, Diss. inaug. de variolis. Gron. 1821.

L. W. Sachs, De originibus variolarum liber. Königsb. 1824.

J. C. W. Wendt, Beiträge zur Geschichte der Menschenpocken etc. a. d. Dän. Kopenhagen 1824.

Willeversch, Ueber die Erscheinung der Menschenpocken bei wirklich Vaccinirten. Trier 1827.

J. B. Hennequin, Mém. sur des varioles prises pour des varioloides. (Journ. gén. de médecine, Août 1828.)

H. Eichhorn, Neue Entdeckungen über die prakt. Verhütung der Menschenblattern bei Vaccinirten und in die empirische Pathophysiologie der Pocken etc. Leipzig 1829.

L. I. M. Robert, Blattern, Varioloiden, Kuhpocken, und ihr Verhältniss zu einander, aus den Franz. von *E. W. Güntz.* Leipzig 1830.

J. C. Albers, Ueber das Wesen der Blattern und ihre Beziehung zu den Schutzblattern. Berlin 1831.

Petzholdt, Die Pockenkrankheit mit besonderer Rücksicht auf die pathologische Anatomie. Leipzig 1836.

R. Stevens, An improvement in the pathology and treatment of smallpox. London 1838.

Flügel, Beitrage zur Geschichte der Pocken-Epidemie in der Schweiz in den jahren 1825—1829. (Schweiz. Zeitschrift für Natur- und Heilkunde. Bd. II, s. 92, 1840.)

H. Verde de Lisle, De la petite vérole, considerée comme agent thérapeutique des affections scrophuleuses et tuberculeuses, suivi de considérations nouvelles sur la nature de ces maladies et sur les résultats funestes de la vaccine. Paris 1840.

Gregory, Cyc. Pract. Med. Art. Pox.

VARIOLOIDES.

Cross, On varioloid Epidemic. London 1820.

Stocker, Observations on the varioloid disease etc. Dublin 1821.

Thompson, On varioloid diseases.

A. Moreau de Jonnés, Recherches pour déterminer les charactères et les effets de la variolide, et pour découvrir l'origine de cette maladie. (Lues à l'acad. des sciences 15 Oct. 1826.)

N. C. Möhl, Diss. de varioloidibus et varicellis. Hafn. 1827.

L. Maier, Die Varioloiden oder die modificirten Pocken. Berlin 1829.

F. Siemssen, Diss. de varioloide a reliquis exanthematibus specie diversa. Rostoch. 1839.

F. W. Wilmans, Beitrag zur genauen und vollständigen Un-

terscheidung der Varioloid — von der Variola — und der Varicellen Krankheit etc. Lemgo 1831.

VACCINAE.

Friese und *Rowack*, Schlesisch-südpreuss. Archiv, die Ausrottungspocken betreffend etc. Breslau 1795.

W. Woodwille, On inoculation. London 1795.

E. Jenner, An inquiry into the causes and effects of the *variolae vaccinae*, a disease in some of the western countries of England, particularly Glouchestershire and known by the name of cowpox. London 1798.

W. Woodwille, Reports of a series of inoculations for the variolac vaccinae. London 1799.

E. Jenner, A continuation of faits relative to the variolae vaccinae or cowpox. London 1800.

R. Dibbets en *C. G. Ontijd*, Proeven en waarnemingen over de inenting der koepokken. 's Hage 1800.

J. de Carro, Observations et experiences sur l'inoculation de la vaccine. Vienne 1801.

J. H. Lavater, Abhandlung über die Milchblattern oder die sogenannte Kuhpocken. Zurich 1801.

G. H. Marshall, Osservazioni sopra il vajuolo vaccino. Palermo 1801.

Careno, Ueber die Kuhpocken. Wien 1801.

Van Tellegen, Diss. inaug. de variolis vaccinis. Gron. 1801.

L. Brera, Avviso al popolo sulla necessita di adottare l'innocento e non periculoso innesto del vajuolo vaccino etc. Crema 1801.

J. C. Ehrmann, Ueber die Kuhpockenschwindel. Frankfurt 1801, 1802.

F. B. Osiander, Ausführl. Abhandlung über die Kuhpocken, ihre Ursache, Zufälle, Einimpfung, Behandlung, Verhältnisse zu anderen Hautausschlägen der Menschen und Thiere. Göttingen 1801.

Dörner, Abbildungen der ächten Schutzblattern nebst Erklärung. Stuttgart 1801.

J. Redman Coxe, Practical observations on vaccination; or inoculation for the cowpox. Philadelphia 1802.

L. Sacco, Resultati di osservazioni essperienze sull' inocula-

zione del vajuolo vaccino institut; netto spedale maggiore di Milano della commissione medico-chirurgica superiormente delegata a questo gento. Milano 1802.

A. F. Nolde, Beobachtungen über die Kuhpocken. Erfurt 1802.

Marshall, Popular summary of vaccination.

P. Hunold, Annalen der Kuhpockenimpfung zur Verbannung der Blattern. Nürnberg 1802.

J. G. Loij, Account of some experiments on the origin of the cowpox. London 1802.

G. Bell, A treatise on the cowpox. Edinburg 1803.

The reports on the cowpox inoculation, from the practice at the vaccine pock institution during the years 1800, 1801, 1802. London 1803.

L. Sacco, Memoria sulla vaccina, unico mezzo per estirpare radicalmento il vajuolo umano. Milano 1803. — Osservazioni pratiche sull'uso del vajuolo vaccino. Ibid. 1803, 1809.

A. Coopmans, Specimen inaug. de variolis vaccinis. Worcumo fris. 1804.

R. Willan, On vaccine inoculation. London 1806.

C. L. Schweickhard, Beiträge zur Literatur über die Kühpocken und ihre Impfung von 1795—1807. Karlsruhe 1807.

U. M. Husson, Recherches historiques et medecinales sur la vaccine. Paris 1809.

Hessert und *Pilger*, Archiv fur Kuh- und Schutzpocken impfung.

E. J. Th. a Thuessink, Waarnemingen over vaccine. (Geneeskundig magazijn 2e dl. 3e stuk.)

Krauss, Die Schutzpockenimpfung in ihrer endlichen Entscheidung. Nürnberg 1820.

Luders, Versuch einer kritischen Geschichte der bei Vaccinirten beobachteten Menschenblattern. Altona 1824.

Bousquet, Traité de la vaccine et des éruptions varioleuses. Paris 1833.

P. Hecking, Neue Vaccinationsart etc. Crefeld 1833.

A. F. Zöhrer, Abhandlung über die Einimpfung der Kuhpocken. Wien 1834.

H. Deschamps, Précis élémentaire de la saignée et de la vaccine. Paris 1837.

F. Heim, Historisch-kritische Darstellung der Pockenseuchen, des gesammten Impf- und Revaccinationswesens im Königreiche

Wurtemberg innerhalb der fünf Jahre, Juli 1831 bis Juni 1836 etc. Stuttgart 1838.

E. Hering, Ueber Kühpocken an Kühen etc. Stuttgart 1839.

Prinz, Ueber die Wiedererzeugung der Schutzpockenlymphe durch übertragung derselben auf Rinder und andere Hausthiere. 1839.

Pacoud, Notice historique sur la propagation de la vaccine, dans le département de l'Ain, de 1808 à 1839. Paris 1840.

Sedillot, Mémoire sur les révaccinations, présenté à l'academie royale de médecine. Paris 1840.

P. Bernard, Quelques réflexions sur la vaccine et la nécessité des revaccinations. Paris 1840.

R. Ceely, Observations on the variolae vaccinae etc. London 1840.

Baron, Der gegenwartige Zustand der vaccination. Aus dem Engl. von *Gmelin*. Stuttgart 1840.

Viszanik und *Zöhrer*, Die Anomalieen der Schutzpocken. Wien 1840.

J. Stuart, Beobachtungen ueber den Schutzkraft der Vaccine gegen die Blattern. (Edinb. med. and surgic. journ. Juli 1840.)

Paulus, Handbüchlein für Impfärzte. Stuttgart 1840.

S. B. Lobatt, An adress to the medical practitioners of Ireland on the subject of vaccination. Dublin 1841.

C. Mühry, Die Identitätsfrage der Kuhpocken und Menschenpocken. Herausgegeben von *A. Mühry*. Hannover 1841.

VARICELLA.

J. Montesanto, Considerazione medico-pratiche sul vajuolo spurio e ravaglione. Padua 1816.

L. F. Weise, De varicellis Berolin 1822.

K. Hesse, Ueber Varicellen und ihr Verhältniss zu den Menschenblattern und Varioloiden. Leipzig 1829.

IMPETIGO.

R. Willan, Pract. treatise on impetigo, the humid or running tetter. London 1814.

J. Barasch, Synopsis impetiginum seu conspectus morborum cutis chronicorum. Berolin. 1841.

PORRIGO.

C. Strack, De crusta lactea infantum, ejusdemque specifico remedio dissertatio. Francof. 1772, 1779, 1788.

Stegger, Diss. de tinea. Budae 1782.

Molitor, Diss. de crusta lactea. Budae 1783.

J. H. Fischer, De crusta lactea adultorum etc. Gött. 1785.

J. B. Hillairet, Exposé de différens moyens employés dans le traitement de la teigne. Paris 1814.

R. Willan, A practical treatise on porrigo or scalled head. London 1814.

Mahon, Recherches sur le siège et la nature des teignes. Paris 1829.

ECTHYMA.

T. Hewson, Case of ecthyma cachecticum. (North. american med. and surg. journ. Jan. 1826.)

LICHEN.

R. Willan, On lichen. London 1798.

STROPHULUS.

R. Willan, On strophulus. London 1798.

PRURIGO.

De Chamberet, Diss. sur le prurigo. Paris 1808.

J. F. J. Mouronval, Recherches et observations sur le prurigo. Paris 1823.

F. W. Ewers, Bewährte Heilmethode der Läusesucht u. des Grindes, nach Grundsätsen der ältern u. neuern Arzneiwissenschaft. Nach d. Franz. d. I. P. Maragnot frey bearb. Ilmenau 1826.

LEPRA.

F. Ranchin, Traité de la lepre etc.

C. C. Schmiedel, Diss. de lepra. Erlangen 1750.

C. W. Schilling, De lepra commentatt. Lngd. B. 1778.

J. A. Murraij, Observationes de vermibus in lepra obviis, juncta leprosi historia. Götting 1769, 1786.

P. G. Hensler, Vom abendländ. Aussatze im Mittelalter; nebst einem Beitrag zur Kenntniss und Geschichte desselben. Hamburg 1790.

P. H. Bonorden, Lepra squamosa. Halle 1795.

L. Ottner, Observata quaedam in leprae historiam, subj. casu recenti leprae graecorum. Tubing. 1805.

C. Haubold, Vitiliginis leprosae rarioris historia cum epicrisi. Lipsiae 1821.

C. Heinecken, Observations on the leprosa of Madeira. (Edinb. med. and surg. journ. No. 88. p. 15.)

F. A. Burkhardt, Ueber die Lepra überhaupt und ihre noch vorkommenden Formen. Erlangen 1832.

F. v. Bolschwing, Ueber Syphilis u. Aussatz. 1839.

PSORIASIS.

J. J. F. Schmuhr, Diss. de psoriasi. Berol. 1821.

W. Duffin, On squamous disordres. (Edinb. med. and surg. journal vol. 86, p. 1.)

L. Fleury, Beobachtt. ueber Psoriasis und Lepra vulgaris. (*Froriep's* neue Notizen, Marz 1837, No. 15.)

PELLAGRA.

F. Frapolli, Animadversiones in morbum, vulgo pelagram. Milan. 1777.

M. Gherardini, Descrizione della pellagra. Milano 1780. Lemgo 1792.

J. X. Janssen, De pellagra, morbo in mediolanensi ducatu endemico. Lugdun. B. 1788.

K. Strambi, Abhandl. über das Pellagra. Aus dem ital. etc. von *K. C. Weigel*. Leipzig 1796.

J. H. G. Schlegel, Briefe einiger Aerzte in Italien über das Pellagra. Aus dem ital. Jena 1807.

V. Chiarugi, Saggio di ricerche sulla pellagra. Firenze 1814.

De Filippi, Memoria sulla pellagra. Napol. 1819.

J. B. Marzari, Della pellagra e del modo di estirparla in Italia. Venet. 1819.

Nobili Santo, Pellagra ossia Risipola Lombarda, tratt. med. polit. collo specchio dei pellagrosi della prov. di como 1838—39. 1841.

ACNE.

G. Brender, Ausf. Abhandl. ueber d. Acne, oder sicherste Heilung der Finnen und Mitfresser des Gesichts. Freiburg 1831.

FLUXUS SEBACEUS.

C. Krauel, Commentatio de folliculorum sebaceorum morbis. Rostochii 1828.

FURUNCULUS.

Berlin, De furunculo. Götting. 1797.

Heim, Erfahrungen ueber die Furunkeln nebst Beobachtt. ueber eine ansteckende Art derselben. (*Horn's* Archiv, Bd. VII, No. 8, p. 151.)

ANTHRAX.

J. J. H. Bucking, Der gutartige Karbunkel u. dessen Heilung. Stendal 1786.

P. G. Werlhof, Traité de la petite vérole et de l'anthrax ou du charbon.

Cadet, Diss. sur l'anthrax. Paris 1813.

F. A. Vergnies, Traité de l'anthrax non contagieux, contenant ses rapports intimes avec le charbon ou l'anthrax contagieux, la pustule maligne et le furoncle, et un tableau synoptique de ces maladies avec le traitement particulier à chacune d'elles etc. Paris 1823, 1837.

PUSTULA MALIGNA.

Thomassin, Diss. sur le charbon malin de la Bourgogne ou la pustule maligne. Basel 1782.

E. G. Gautier, Considérations génerales sur la pustule maligne et sur les causes de cette phlegmasie gangréneuse. Paris 1810.

Hopf, Beobachtt. und Bemerkungen ueber die sogenannte schwarze Blatterkrankheit. Altenberg 1812.

J. F. Hoffmann, Der Milzbrand oder contagiöse Carbunkel der Menschen etc. Stuttgart 1827.

——————— Neue prakt. Erfahrungen ueber der Milzbrand-Carbunkel. Stuttgart 1830.

Stahmann, Die blaue Blatter oder der Milzbrand bei Menschen und Thieren in den verschiedenen Gegenden Deutschlands. Quedlinburg 1835.

Basedow, Die schwarze Pocke. (*v. Graefe's* journal der Chirurgie. Bd. VII, XII.)

Schroeder, Ueber die schwarze Blatter. (*Rust's* Magaz. Bd. XXIX. Heft 2.)

Thaer, Ueber den Milzbrand-Carbunkel. (*Casper's* Wochenschrift fur die Heilkunde. 1836 p. 254.)

Barez, Ueber die Schwarze Blatter. (Ibid. 1836. No. 3.)

Tscheulin, Der Milzbrand bei Thieren. Carlsruhe 1841.

MOLLUSCUM.

N. N. Jacobowicks, Du molluscum; recherches critiques sur les formes, la nature et le traitement des affections cutanées de ce nom, suivies de la description detaillée d'une nouvelle varieté etc. Paris 1840.

SARCOSIS CUTIS.

C. G. Büttner, Seltene Wahrnehmung eines an der Zunge seit 24 Jahren hervorhangenden Fleischgewächses v. $3\frac{1}{2}$ Lth., welches glücklich abgenommen u. geheilet worden. Königsberg 1770.

ELEPHANTIASIS ARABICA.

Alard, Histoire de l'éléphantiasis des Arabes. Paris 1810.

C. H. Fuchs, Diss. de lepra arabum, in maris mediterranei littore septentrionali observata. Wirceburgi 1831.

Nakke, Tractatus brevis de elephantiasi arabica adnexis morbi historiis quatuor. Pragae 1839.

M. A. Gaide, Observations sur l'éléphantiasis des Arabes. (Archives génér. t. XVII. p. 533.)

ELEPHANTIASIS TUBERCULOSA.

Wedel, Diss. de morbo phoeniceo Hippocratis. Jen. 1702.

Raymond, Histoire de l'éléphantiasis. Lausanne 1767.

I. Rollo, Remarks on the disease lately described by Dr. Hendy. London 1785.

J. Hendy u. *J. Rollo*, Ueber die Drüsenkrankheiten in Barbadoes und über Hillary's Elephantiasis, Aus dem engl. Frankf. a. M. 1788.

J. Adelson, Diss. sistens casum singularem morbi tuberosi. Gött. 1823.

F. W. Albrecht, Diss. de diagnosi leprae cutaneae Esthonicae (mal de Chicot). Dorpat 1825.

Vidal, Recherches et observations sur la lèpre de Martigne. (Mém. de la société royale de Med. t. I. p. 260.)

RADESYGE.

Nils Arbo, Afhandl. om Radesygen eller saltflöd. Kjobenh. 1792.

C. C. E. Mangor, Underrettning om Radesygens Kjendetegn Harsager on Helbredelse. Kjobenh. 1793.

W. G. Pfefferkorn, Ueber d. norweg. Radesyge u. Spedalskhed. Altona 1797.

Arbo, *Mangor* u. *Pfefferkorn*, Drei Abhandl. von den Kennzeichen, Ursachen u. der Heilmethode der Radesyge. Aus dem dän. Altona 1799.

J. Veught (*Vought?*), Diss. observat. in exanthema arcticum vulgo Radesyge dictum. Greifsw. 1811.

K. Gedike, Diss. de morbo, quem Radesyge dicunt. Berolini 1819.

F. L. Hunefeld, Die Radesyge oder das scandinavische syphiloid. Leipzig 1828.

LEPRA TAURICA.

H. v. Martius, Diss. inaug. de lepra taurica. Lipsiae 1816.
——————— Ueber die Krimische Krankheit u. deren ärztl. Behandlung. Freiburg 1819.

MORBUS RUBER CAYENNENSIS (LEPRA ALOPECIA, RUBRA).

F. J. Bergeron, Du mal rouge observé a Cayenne et comparé a l'éléphantiasis. Paris 1824.

MORBUS DITHMARSICUS.

L. A. Struve, Ueber die aussatzartige Krankheit Holsteins, allgemein daselbst d. Marschkrankheit genannt. Altona 1820.
L. Brandis, Abhandl. von den Dithmarsische Syge. (Bibl. for Lägar, Bd. IV. p. 1.)
Hübener, Erkenntniss und Cur der sogenannten Dithmarschen Krankheit. Altona 1835.
C. M. Franke, Morbus dithmarsicus. Diss. inaug. Kil. 1838.

SCHERLIEVO.

C. A. Borié, Sur la maladie de Scherlievo. Paris 1814.
G. C. C. W. Michahelles, Das malo di Scarlievo in histor. und patholog. Hinsicht beschrieben. Nürnberg 1833.
G. Vallenzasca, Della falcadine, trattato patol. clin., con cenni statistici e topografia delle regie minieri di Agordo, loro prodotti e malattie proprie dique'minerari. Venet. 1841.
Percy et Laurent, Art. Maladie de Fiume. (Dict. des sc. med.)

SPYROCOLON.

C. Wibmer, Das Spyrocolon, eine neue Krankheit im nördlichen Griechenland. (*Schmidt's* Jahrb. Bd. XXX. p. 305.)

FRAMBOESIA.

G. W. Schilling, Diatribe de morbo in Europa penitus ignoto, quem Yaws dicunt. Ultraject. 1770.

B. Peyrilhe, Précis theorique et pratique sur le pian, la maladie d'Amboine. Paris 1783.

P. M. Macé, Diss. sur la yaws, pian ou framboesia. Paris 1804.

J. Maxwell, Observations on yaws and its influenze in originaling leprosy etc. Edinburg 1839.

———— Observations of yaws, leprosy, tetanus etc. London 1840.

CANCER CUTANEUS.

J. Adams, Bemerkungen über Krankheitsgifte, Phagadena und Krebs. Aus. d. Engl. Breslau 1796.

C. E. Fischer, Commentatio de cancro auris humanae. 1804.

G. L. W. Hohnstock, Ausführl. theoret. u. prakt. Anweisung, wie man den Skirrhus und Krebs auf eine sichere und grundl. Art. erkennen kan etc. Leipzig 1808.

J. Wardrop, Ueber den Fungus haematodes oder d. weichen Krebs, nebst e. vergleich. Ansicht des Baues d. Fungus haematodes u. d. Krebses. Aus d. Engl. von *C. G. Kühn.* Leipzig 1817.

A. Earle, Ueber die Erzeugung krebsähnlicher krankheiten durch örtliche Reizung und über d. Schornsteinfegerkrebs, mitgetheilt von *C. Krause.* (*Rust's* magaz. Bd. XXIX. p. 3. 1825.)

J. H. Kasper, Diss. de carcinomate. Turici 1835.

Canquoin, Die Behandl. des Krebses etc. Braunschweig 1839.

Philips, Antoplastie après l'amputation des cancres. Paris 1840.

A. Robert, Des affections cancereuses etc. Paris 1840.

DERMATOMALACIA.

Michaelis, Ueber d. Mundfaule bei Kindern. (*Hufeland's* u. *Himly's* journal 1809. jan. p. 107.)

Rieske, Beitrag sur Pathologie der Noma. (*Rust's* Magazin. Bd. LII. Hft. 2.)

Romberg, Beobachtt. über Noma. (*Rust's* Magazin. Bd. XXX.)

A. L. Richter, Der Wasserkrebs der Kinder. Berlin 1828.

V. J. Wiegand, Der Wasserkrebs. Erlangen 1830.

A. L. Richter, Bemerkungen ueber den brand der Kinder. Berlin 1834.

KELOIS.

J. M. Coleij, On keloide. (the Lancet. Dec. 1838.)

LUPUS.

E. L. Bachelet de Linbrij, Diss. sur la dartre phagédénique ou rongeante. Paris 1803, 1805.

H. A. G. Becker, Diss. de lupo. Rostoch. 1834.

Buchner, Diss. de lupo. Lugd. B. 1838.

OZAENA MALIGNA.

O. Delafond, De la morve des solipèdes. Histoire de la morve, résumé de ses causes, distinction de ses espèces, contagion et non contagion, moyens de police sanitaire, usage des débris cadavériques, contagion a l'espèce humaine. Paris 1837.

E. Demmler, Zusammenstellung der ueber die Rotzkrankheit des Menschen, bis jetzt bekannt gewordenen Beobachtungen. Stuttgart 1839, 1840.

E. N. Vigla, De la morve aigue chez l'homme, thèse pour le doctorat etc. Paris 1839.

M. Sage, Traité sur la morve chronique des chevaux, considerée dans sa nature, son siège, ses causes spéciales dans l'armée et son traitement. Paris 1839.

U. Leblanc, Des diverses espèces de morve et de farcin, considerées comme des formes variées d'une même affection générale contagieuse. Paris 1839.

——— Recherches expérimentales et comparatives sur les effets de l'inoculation au cheval et á l'âne du pus et du mucus morveux et d'humeurs morbides d'autre nature. Paris 1839.

J. B. Veissière, Dela morve considerée sous le rapport de la transmission à l'espèce humaine. Paris 1840.

Percival, Hippopathology, a treatise on disordres of the horse. London 1840.

Schneider, Neueste Erfahrungen ueber die Maul — und Klauenseuche des Rindviehes, der Schaafe, Schweine und Ziegen. Freiburg 1840.

M. Sage, Traité élémentaire du Koiradamatisme du cheval, connu jusqu'à présent sous le nom de morve chronique. Paris 1841.

J. J. Rychner, Hippiatrik, oder systemat. Handbuch der aüsserl. u. innerlichen Krankheiten des Pferdes. Bern 1841.

ACRIDOPHAGIA.

Ueber Acridophagia. (*Rust's* Magazin. Bd. I. p. 284.)

PURPURA.

L. Mercati, Libellus de essentia, causis, signis et curatione febris malignae, in qua maculae rubentes, similes morsibus culicum erumpunt. Basel 1594.

P. a Castro, Febris maligna puncticularis, aphorismis delineata. Verona 1650.

P. G. Werlhof, Commerc. noric. ad rei med. et scientiae nat. incrementum instit. 1742.

Read, Histoire de l'esquinancie gangréneuse pétéchiale, qui a regné dans le village du Moivron. 1777.

J. B. M. Adair, Diss. de haemorrhoea pétéchiali. Edinburg 1789.

Reil, Observationes quaedam de haemorrhoea petechiali. (Memorabil. clin. Fasc. V.)

F. H. Acerbi, Dottrina teorico-pratica del morbo petecchiali. Milan. 1822.

F. S. Hergt, *Werlhof's* Blutfleckenkrankheit. Inaug. Abh. Hadamar 1828, 1829.

E. Bondi, Das Frieselpetechialfieber und das Heilverfahren in dies. Krankheit etc. Berlin 1831.

R. J. Graves, Ueber Purpura haemorrhagica und eine neuerdings beobachtete species: Exanthema haemorrhagicum. (Dublin journal of medical science. Mai 1840.)

ANGIECTASIAE CAPILLARES.

J. P. Frank, Discursus academicus observ. de haematomate exhibens. Opusc. med. arg. p. 118. Lips. 1780.

Maunoir, Verhandeling over het mergachtig en bloedsponsgezwel. Amsterdam 1821.

Graefe, Beitrag zur Erkenntniss und rationellen Cur der Gefässausdehnungen. Leipzig 1828.

G. C. Berch Gravenhorst, De telangiectasia ejusque curandi ratio. 1835.

DYSCHROA.

Lecat, Traité de la couleur de la peau humaine. Amsterdam 1765.

Lännec, Bulletin de la société de l'école de médecine, t. II. 1808.

E. Schilling, Dissert. de melanosi. Francof. a. M. 1821.

Heusinger, Ueber anomale Kohlen — und Pigmentbildung im menschlichen Körper. 1823.

C. L. Roemhild, Diss. de melanosi. Halae 1833.

I. F. Lobstein, Von der Melanose. (Lehrb. der pathol. Anat. Bd. I. p. 392. Strasbourg 1834.)

Roederer, Diss. de la melanose. Strasbourg 1835.

Breschet, Considérations sur une alteration organique appelée dégénerescence noir etc. (Journal de physique experiment. par *Magendie*. t. I. p. 354.)

W. B. Wells, An account of a female of the white race of mankind, part of whose skin ressembles that of a negro.

Walter, Ueber angeborene Fetthautgeschwülste und andere Bildungsfehler. Landshut 1814.

K. Jacquin, Mémoires et observations sur les marques ou taches de naissance. (Journ. gén. de méd. de chirurgie etc. t. XLIII. Paris 1812.)

Berg, Ueber die radicale Heilung der Muttermaler. Quedlinburg 1841.

C. A. Albrecht, Zweckmäss. und erprobte Mittel gegen Sommersprossen, Hühneraugen, Warzen, Schwielen etc. Hamburg 1819.

Butini, De usu interno praeparat. argent. Genf. 1815.

ACHROA.

D. Mansfeld, Ueber das Wesen der Leukopathie oder des Albinoismus, nebst Beschreibung eines in Braunschweig lebend. Albinos. Braunschweig 1823.

J. H. G. Schlegel, Ein Beitrag zur nähern Kenntniss der Albinos. Meiningen 1824.

F. Bird, Ueber die Veränderungen der Hautfarbe beim Neger. (Journ. für Chir. u. Augenh. von *Graefe* und *Walter*. t. XIII. Heft. 3. p. 475. Berlin 1829.)

Fourcroij, Médecine éclairée par les sciences physiques. t. I. p. 342.

A. A. Sebastian, Physiologia generalis. Gron. 1835. p. 55. § 19.

VERRUCA.

G. W. Wedel, Diss. de verrucis. Jena 1696.

L. Hanin, Des verrues et de leur traitement. (Recueil pér. de la societé de méd. de Paris t. XLIII, p. 278.)

Ascherson, Ueber den Bau der Warzen. (*Casper's* Wochenschrift 1835.)

G. Simon, Ueber die Structur der Warzen. (*Müller's* Archiv 1840.)

M. J. Chelius, Handbuch des Chirurgie 1842. Bd. II. 2r. Abtheilung.

CLAVUS.

G. W. Wedel, Diss. de clavo pedis. Jena 1675.

H. Lion, Treatise upon spinae pedum (corns). London 1802.

PRODUCTIONES CORNEAE.

Histoire de la societé royale de médecine. 1776, p. 312.

A. Cooper, First lines of the practice of surgerij. vol. I, p. 230.

Ant. Piccinelli, Sull'origine e cura di quelle excrescenze impropiemenze chiamate corna umane. Bergamo 1816.

A. P. Dauxaés, Des cornes. Paris 1820.

Horn's Archiv. f. d. Medicin, Juli und Aug. p. 1. Erfurt 1823.

ICHTHYOSIS.

W. G. Tilenius, Ausführl. Beschreibung und Abbildung der

beiden sogenannten Stachelschweinmenschen aus der familie Lambert oder the Porcupine-men. Altenb. 1802.

Lauth, Mém. sur les frères Lambert. (Mém. de la société d' agriculture, sciences et arts de Strasbourg. t. I, p. 327.)

A. M. Tollet, Récherches sur l'ichthyose cornée. Paris 1815.

P. G. Joulhie, Diss. sur l'ichthyose nacrée. Paris 1819.

C. H. Schmidt, Descriptio ichthyosis corneae congenitae in virgine observatae. Bremae 1830.

MORBI UNGUIUM.

Werner, De unguibus hominum varioque modo, quo possunt corrumpi. Lipsiae 1773.

E. Blech, Tractatio de mutationibus unguium morbosis, acced. tab aen. Berolini 1816.

A. Cooper, Observations on the anatomy and diseases of the nails. (Lond. med. and. phys. journ. 1827.)

H. Roijer-Collard, De quelques altérations des ongles et de la peau, qui les environne. (Repert. gen. d'anat. et de physiol. pathol. t. II.)

MORBI PILORUM.

Michel, Mémoire sur les poils et les dents qui se développent accidentellement dans le corps. (Journal compl. du dict. des sciences med. t. IV, No. 2.)

Med. chir. transact. 10, p. 125.

G. Müller, Diss. sistens physiol. et pathol. pilorum fragmenta. Breslau 1816.

H. W. Buek, Diss. de pilis eorumque morbis. Halle 1819.

J. G. Blümener, Abhandl. über d. menschl. Haupthaar in histor. anat. physiol. pathol. und therapeut. Hinsicht. Berlin 1825.

B. Eble, Die Lehre von den Haaren in der gesammten org. Natur. Wien 1831.

H. J. A. Raedt, Diss. inaug. physiologico-pathol. de pilis. Groningae 1833.

J. T. Merkel, Der Erfahrene Haararzt, oder die Haare des Menschen in ihr. gesund. u. kranken Zustande. Leipzig 1834.

Sand, De areae generibus, alopecia etc.

PLICA POLONICA.

P. R. Vicat, Mém. sur la plique polonaise. Lausanne 1775.

F. L. de la Fontaine, Chirurg. mediz. Abhandl. verschied. Inhalts, Polen betreff. (vom Weichzelzopfe) Breslau 1792.

J. Frank, Mém. sur l'origine et la nature de la plique polonaise. Wilna 1814.

J. F. v. Hoffmann, Beschreibung des Weichselzopfes. Warschau 1826.

Schlesinger, Dissertatio de trichomate. Berolin 1827.

von Wese, Aufsatz über den Weichzelzopf. (*Rust's* Magazin, Hfd. X.)

E. Bondi, Pathologie des Weichzelzopfs. Berlin 1828.

M. F. Zakrzewski, Medizin. literär. Geschichte des Weichselzopfes. Wien 1830.

J. Matuszynski, Ueber die Natur u. Behandlung des Weichselzopfs. Tübingen 1834.

Kühlbrand, Ueber den Weichselzopf. (*Casper's* Wochenschr. No. 48 u. 49, 1837.)

SYPHILOIDES.

F. U. Berger, Diss. de pseudosyphilide. Gryphiae 1832.

H. Burder, Dissert. de morbis syphiloideis seu pseudosyphiliticis. Edinb. 1835.

Memoranda der Hautkrankheiten. Weimar 1841.

W. Engelmann, Bibliotheca medico-chirurgica et pharmaceutico-chemica etc. Supplement-Heft vom Jahre 1750 bis gegen das Ende des Jahres 1840. Leipzig 1841.

DRUKFOUTEN.

Bl.	Regel.	Staat.	Lees.
3.	2 v. b.	*decubita*	*decubitu*
11.	7 v. b.	*fixum, exularatum, miliare.*	*fixum.*
16.	15 v. b.	*Miliariasu datoria* of *Sudans;*	*Miliaria sudatoria* of *sudans;*
20.	10 v. o.	*amintacea*	*amintiacea*
22.	11 v. o.	stof	hof
43.	10,11 v. o.	begleid	begeleid
58.	12 v. o.	*Θυμος Συκος;*	*Θυμος, Συκος;*
63.	10 v. o.	Allen	Bijna allen
68.	16 v. o.	*Buttons-curoy*	*Button-scurvy*
73.	5, 6 v. b.	*Concroides,*	*Cancroides,*
82.	5 v. o.	*Nigredo; Vitiligo;*	*Nigredo;*
94.	6 v. o.	*aperta.*	*apertum.*
94.	5 v. o.	*larvata.*	*larvatum.*

Nog komt in de eerste vellen eenige malen de *γ* in plaats van de *η* voor, zoo als bladz. 3, regel 2, v. o. *'Εξανθγσιες* voor *'Εξανθησιες*; bladz. 19, regel 15, v. o. *Θουγκαι* voor *Θουηκαι*; enz.

Bij den Uitgever dezes, is mede gedrukt en te bekomen:

Dr. J. C. G. JORG, Handboek ter erkenning en genezing der Kinderziekten, benevens de physiologie, psychologie en diætetische behandeling des Kinds. Vertaald uit het Hoogduitsch, naar de tweede vermeerderde en verbeterde uitgave, door *B. B. de Boer*, Med. Chir. & Art. Obstetr. Doct. Ook onder den titel: Het Physiologische en Pathologische leven des Kinds. Twee deelen *f* 9,30.

De tweede druk van de VOLKSGENEESKUNDE, of eenvoudige Middelen en Raadgevingen tegen de Kwalen en Krankheden der Menschen, naar den tweeden druk uit het Hoogduitsch, van Dr. *J. F. Osiander*, Hoogleeraar in de Geneeskunde, aan de Akademie te Göttingen. *Op nieuw nagezien, meer bijzonder ingerigt naar de behoeften van ons Vaderland, en vermeerderd met korte aanwijzingen der kenteekenen van de onderscheidene ziekten, enz. enz.*, door *J. A. van Oort*, Officier van Gezondheid der tweede klasse, bij de Armée. *f* 2,50.

E. CORBIN, Practisch Onderrigt over de verschillende wijzen van de borst te onderzoeken. Uit het Fransch, door *J. A. van Oort*, Officier van Gezondheid der 2de Klasse bij de Armée. *f* 0,60.

RAADGEVER, voor allen, die aan **AANBEIJEN**, onder verschillende vormen en in hooger' of geringer graad lijden. *Mitsgaders:* Aanwijzing der voorzorgen en middelen, door welke men zich van die zoo algemeene kwaal kan vrijwaren of genezen, inzonderheid in betrekking tot de met dezelve verwantte ziekten, als: moeijelijke spijsvertering, verstoptheid der onderbuiksingewanden, hypocondrie, enz. door Dr. *F. Richter.* Uit het Hoogduitsch, naar den derden, verbeterden druk. *f* 1,20.

Over de **HYPOCONDRIE** en de kunst om haar zeker te genezen. Een geschrift voor Hypocondristen. Uit het Hoogduitsch. *f* 0,90.